

ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΤΑΜ

ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ 10
ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ 21

Είναι ύψαιον
να αισθάνεσθε
ὅτι εἶς μίαν κομψὴν
ἐμφάνισιν συντίνατε
καὶ σεῖς. Ἐνα δῶρον

ΜΕΤΑΞΕΥΤΕΣ ΚΑΛΤΣΕΣ ΕΤΑΜ
ικανοποιεῖ μίαν μεγάλην ἀδυναμίαν
τῆς γυναικός.

ΤΙΜΗ ΔΡΑΧ. 5

ΕΤΟΣ Γ'—ΤΟΜΟΣ Δ'—ΑΡΙΘ. 39

15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1929

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΜΑΓΕΡ 29

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κ. Μ.: Η ΖΩΗ ΤΗΣ ΜΑΡΙΚΑΣ ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ.

ΛΕΩΝΙΔΑ ΠΑΥΛΙΔΗ: ΑΡΕΤΗ.

ΜΙΓΚΕΛ ΟΥΝΑΜΟΥΝΟ: ΕΝΑΣ ΣΩΣΤΟΣ ΑΝΤΡΑΣ.

ΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ.

ΕΔΓΑΡ Α. ΡΟΕ: ΕΝΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟ ΠΟΥ ΒΡΕΘΗΚΕ ΜΕΣΑ
ΣΕ ΜΙΑ ΜΠΟΤΙΛΙΑ.

Ι. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: ΕΝΑΣ ΓΑΜΟΣ.

Κ. ΜΠΑΣΤΙΑ: ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΔΙΑΣΠΑΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗ-
ΝΩΝ ΗΘΟΠΙΩΝ.

ΤΖΟΥΛΙΟ ΚΑΤ'ΙΜΙ: ΤΟ ΜΑΓΕΜΕΝΟ ΝΗΣΙ.

Ν. ΣΑΝΤΟΡΙΝΙΟΥ: ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΤΑΙΡΙΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ.

Γ. ΠΡΑΤΣΙΚΑ: ΜΑΡΙΑ ΚΑΛΕΡΓΗ.

ΑΥΡΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ: ΣΟΥΜΠΕΡΤ.

GR. DELEDDA: ΓΙΑΤΙ ΑΜΑΡΤΗΣΕ

M. BARING: ΠΕΡ' ΑΠ' ΤΟΝ ΤΑΦΟ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ.

Ἡ Μαρίκα Κοτοπούλη Τὰ ἠδαιώτερά ἐπισόδια τῆς ζωῆς τῆς

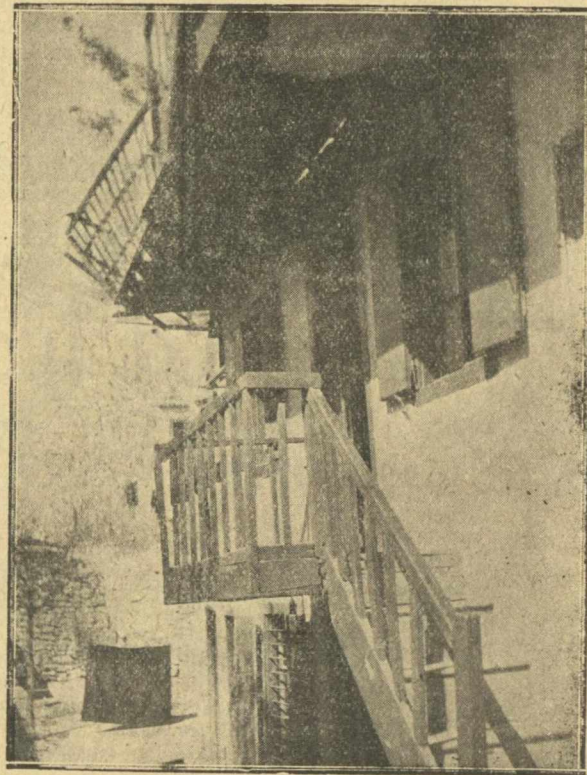
ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

Ἡ πρόθεσή μας εἶναι νὰ κάμωμε τὸν ἀναγνώστη νὰ παρακολουθήσῃ τὴ ζωὴ τῆς Μαρίκας Κοτοπούλης ὡς ἦταν συγγενικὸ τοῦ πρόσωπο, ὡς νὰ ζοῦσε δίπλα τῆς, καὶ νὰ βρισκότανε μέσα στὸ ἴδιο περιβάλλον μ' αὐτήν.

Ἡ ζωὴ τῆς Μαρίκας ποὺ προσφέρουν τὰ «Ἑλληνικά Γράμματα» στοὺς ἀναγνώστες τοὺς εἶναι ἓνα κομμάτι ἀπολύτως ἰδιότυπο. Δὲν εἶναι οὔτε βιογραφία, οὔτε αὐτοβιογραφία. Εἶναι καὶ τὰ δύο μαζί. Ἀφηγεῖται ἡ κ. Κοτοπούλη, ἀλλὰ τὴν ὠραία ἀφήγησή της συμπληρώνουν χίλιες πληροφορίες ποὺ βγαίνουν ἀπὸ παλιὰ ἀρθρα, ἀπὸ ἐπιστολές, ἀπὸ ἀφηγήσεις τρίτων προσώπων, ἀπὸ μιὰ φιλολογία ἐξαιρετικὰ πλούσια ποὺ βρίσκεται στὶς σελίδες τοῦ καθημερινοῦ καὶ τοῦ περιοδικοῦ τύπου μιᾶς δλόκληρης τριακονταετίας. Ὁ τρόπος αὐτὸς ἴσως ν' ἀρέσῃ σὲ πολλούς, ἴσως ὅμως καὶ νὰ μὴν ἀρέσῃ. Θὰ βρεθοῦν ἄνθρωποι ποὺ θὰ προτιμοῦσαν μιὰ αὐτοβιογραφία, ἕναν τόνο ἀπολύτως προσωπικὸ, ὄχι μόνον τὴν ἀφήγησι ἀλλὰ καὶ τὸ γράψιμο τῆς Μαρίκας. Τοῦτο ὅμως σήμερον δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ. Ἡ Μαρίκα Κοτοπούλη βρισκεται στὴν καλλιτεχνικὴ τῆς ἀκμῆ. Γεμάτη ζωὴ θέλει νὰ πραγματώσῃ τὸν ἰδανικὸ της πόθο μέσα στὴν περιοχὴ τῆς τέχνης, νὰ δημιουργήσῃ δηλαδὴ τὸ θέατρο ποὺ θὰ προσφέρῃ μιὰ νέα γενεὰ καλῶν ἠθοποιῶν καὶ θὰ μορφώσῃ ἓνα θεατρόφιλο κοινὸ. Μονάχα ὅταν θάχῃ τελειώσῃ αὐτὸ τὸ ἔργο θὰ μποροῦσε νὰ κάμῃ ἢ ἴδια τὸν ἀπολογισμὸ τῆς ζωῆς της. Ἄν ἡ ἀνάπτυξι καὶ ἡ ἐπιβολὴ τῆς προσωπικότητάς της καὶ τοῦ μεγάλου ταλέντου της ἦταν ὁ μοναδικὸς της σκοπὸς θὰ μποροῦσε νὰ μιλήσῃ ἐλεύθερα. «Ἐχω φθάσει» θὰ ἔλεγε. «Μπορῶ νὰ ἀφηγηθῶ πὺς ἔφθασα». Θάγε ἐνδιαφέρον αὐτό, ὅπως ἔχει ἐνδιαφέρον ἡ διαδρομὴ κάθε ἀνθρώπου καὶ μάλιστα τῶν ξεχωριστῶν ἀνθρώπων. Ἡ Μαρίκα ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ τὸ πῇ. Ἡ ἐπιβολὴ της δὲν στάθηκε ποτὲ σκοπὸς τῆς ζωῆς της, στάθηκε μέσο, στάθηκε ἡ πρώτη φάσι, τὸ πρῶτο μέρος τοῦ ρόλου, ἡ περίοδος τῆς προετοιμασίας ἢ ἀπαραίτητη γιὰ νὰ περάσῃ στὸ δεῦτερο μέρος, στὴ δημιουργίαν ὄχι ἐνὸς ταλέντου ἀλλὰ ἐνὸς θεάτρου, μιᾶς παραδόσεως.

Πώς λοιπόν ένας άνθρωπος που δεν έτελειωσε ακόμη το έργο του, που βρίσκεται στο κρίσιμο σημείο της δράσης του μπορεί να πιάσει την πένα και ν' αρχίσει μιὰ περιπλάνηση, ένα ταξίδι στον κόσμο των αναμνήσεων; Κανείς λοιπόν δεν θα μπορούσε ν' αξιώσει από τη Μαρίκα κάτι τέτοιο. Ούτε και άλλος θα μπορούσε να πη ότι δίνει τη βιογραφία της Μαρίκας. Γιατί οι δύο βασικοί πόλοι μιᾶς βιογραφίας είναι ή γέννηση και ο θάνατος του προσώπου που βιογραφείται και ή Μαρίκα όχι μόνο είναι νέα αλλά δεν έχει καν συμπληρώσει, όπως τονίσαμε, το καλλιτεχνικό της έργο. Γι' αυτό τα «Ελληνικά Γράμματα» θα δώσουν τα ωραιότερα και χαρακτηριστικότερα κομμάτια της ζωής της όπως τα αφήνει ή ίδια και όπως μᾶς πληροφοροῦν γι' αυτά όσα δοκουμεντά μαζέψαμε από την πρώτη παιδική ήλικία της ως τα σήμερα.

Οι παλαιοί τύποι του Μεταξουργείου θα θυμούνται ένα μικρό ξανθό κοριτσάκι, καταπληκτικά άσκημο, άτημέλητο στο ντύσιμό του, γεμάτο σπυριά στο πρόσωπο να παίζι με τ' αγόρια της γειτονιάς. Λογής λογής παιχνίδια: Αμάδες, τσοῦνι, άμπάριζα, τσουλίθρα και κάποτε πετροπόλεμο. Σωστό άγρίμι με δυο ξανθά, χρυσά, κοτσιδάκια και τα γόνατα ματωμένα, κοντριασμένα, από τα πεσίματα, με την άρρωπη φωνή του να βοιοδέρνει στη γειτονιά μασώντας ένα κομμάτι μαστίχα. Παιχνίδι κι' άγιος ό θεός. Το πρόσεχαν όμως όλοι αυτό το ξανθό άγρίμι. Ήταν παιδί γονιών γνωστών, πολύ γνωστών στην εποχή τους. Ποιος δεν ήξερε το Δημήτρη Κοτοπούλη και τη γυναίκα του την Ελένη. Ήθοποιόι και οι δυο ξακουστοί όχι μονάχα στην Αθήνα, όχι μόνο στην Ελληνική έπαρχία, μα και στην Πόλη, στη Σμύρνη, στην Οντέσσα, στο Τριέστη, στη Βράιλα. Σ' έναν όλόκληρο ντουιιά!

Μία άποψη του σπιτιού που γεννήθηκε ή Μαρίκα

Αξιόσεβαστοι σαν μαπαρουτοκαπιτισμένοι πολεμιστές, σαν θαλασσοδαρμένοι ναυτικοί. Γιατί ό Κοτοπούλης δεν ήτανε μονάχα ό μορφωμένος άσος του Ελληνικού θεάτρου, — μόρφωση ελληνιστική, μόρφωση φιλολογική άσυνειθιστη—μα ήτανε και ό άντρας με την άτσάλνια θέληση, το θηρίο που άφροβα αντίκρυζε τις φουρτούνες, την αδιάκοπη δουλειά, τη φτώχια, τη χρεοκοπία, την κακοπέραση. Κι' όλ' αυτά για την άγάπη της τέχνης. Ήτανε από φαμίλια άρχοντική ό Κοτοπούλης, είχε μπερικότι βιός και τίποτε

δεν τον υποχρέωνε να δοθι στο θέατρο της εποχής εκείνης που δεν ήτανε άλλο παρά καθαρή περιπέτεια. Μήπως ή γυναίκα του;

Δασκάλα από τις καλές και δραστήριες του καιρού της, σπύρο μονάχο, από φαμίλια με παράδοση που την έμπόδιζε να θεωρη το θέατρο κατάλληλο στάδιο για μιὰ γυναίκα καθώς πρέπει. Και όμως με τη βοήθεια του Δ. Ταβουλάρη ή Ελένη Σιλιβάκου βγήκε στο θέατρο πήγε τουρνέ στην Πόλη και κει γνώρισε το Δημήτρη Κοτοπούλη με τον όποιον παντρεύτηκε.

Ένα βράδυ παρεκάλεσα τη Μαρίκα να μου δώσει μιὰ χαρακτηριστική εικόνα της παιδικής της ζωής. Η Μαρίκα σκέφθηκε λίγο και μου είπε.

—Τι να σάς πω. Το θέατρο της τελευταίας δεκαετίας του περασμένου αιώνα ήταν το πλαίσιο που έκλεισε τα παιδικά μου χρόνια. Πολλοί μ' άρώταγαν για την

μαῦρο χαβιάρι ή τίποτα. Σάς φαίνεται υπερβολή αυτό κι' όμως είνε αλήθεια. Δοκιμάσατε ποτέ σας το αίθημα της πείνας; Έγώ το δοκίμασα.

—Αν ήθελε κανείς να βάλι μιὰ χρονολογική τάξη στις πληροφορίες αυτές πότε θα χρονολογούσε τη πρώτη εμφάνισή σας;

—Μᾶ...

—Πότε παίξατε τη Γιάννενα στον Άγαπητικό της Βοσκοπούλας.

—Στην ήλικία των ένδεκα χρόνων. Δεν είναι όμως αυτή ή πρώτη μου εμφάνιση. Είχα βγή χρόνια πριν στο θίασο του πατέρα μου σε ρόλους και ρολάκια, είχα τόσες φορές χρησιμοποιηθι που δεν θυμάμαι ποιά ήταν ή πρώτη. Το μόνο που θυμάμαι είναι ή πρώτη φράση που είπα, σ' ένα έργο.

—Πάμε στην παιδιάδα να κόψωμεν χαμοκέρασα.

» Αλλά που να θυμώμαι χρονολογικές λεπτομέρειες όταν δεν θυμώμαι πως έμαθα τα πρώτα γράμματα. Στο δημοτικό σχολείο δεν φοίτησα διόλου. Τα πρώτα χρόνια μόνον αί αδερφές μου, ή Χρυσούλα και ή Φωτεινή πήγαιναν σχολείο. Έμένα με κρατούσαν στο σπίτι. Έγώ όμως δεν έμενα μέσα. Έπαιζα στο δρόμο και μονάχα με πειστικότερα ξυλοκοπήματα κλεινόμουν μέσα. Κι' όμως είχα μάθει το αλφάβητο σχεδόν μόνη μου, έμαθα ύστερα να διαβάζω και ό πατέρας μου με κάποια κρυφή κατά-

Άλλη άποψη του σπιτιού που γεννήθηκε ή Μαρίκα

πρώτη μου εμφάνιση. Να κάτι που δεν θυμάμαι. Θα ήταν σαν να ρωτήσετε έναν άνθρωπο για μερικές πολύ κοινές πράξεις που κάνει κάθε μέρα στο σπίτι του. Συνήθησα στο θέατρο κι' από μωρό γνώρισα τη σκηνή και τα ταξίδια, τη ζωή του θεατρίνου με τα καλά της και τα κακά της. Ήταν τόσο παράξενη τότε ή εποχή μας! Το θέατρο από την οικονομική του ιδίως πλευρά δεν είχε τίποτα από τη σύγχρονη σταθερότητα. Οι μεταπτώσεις της ζωής μας ήταν δραματικές. Έτρώγαμε ή

πληξη είχε διαπιστώση αυτή την πρόοδο. Θυμάμαι μιὰ συνομιλία σχετική του άκουσα χωρίς να με μπιστοῦν, μεταξύ του πατέρα και της μητέρας. Στο Άρσάκειο πήγα με έντελώς παράξενο τρόπο. Έδωσα εξετάσεις, χωρίς να τό ξέρη το σπίτι μου. Συνόδεψα τις αδελφές μου και πέρασα για εξεταζόμενη και γώ. Απάντησα καλά και με δέχθηκαν. Δυο μήνες έμεινα στην πρώτη ελληνικού, και τρεις μήνες στη δευτέρα. Προχώρησα γρήγορα και θάπερα δίπλωμα αν το ταξίδι του θιάσου μας στη Σμύρνη δεν υπο-

χρέωνε τούς γονεῖς μου νὰ μὲ πάρουν μαζί τους γιατί δὲν εἶχαν ποὺ νὰ μ' ἀφήσουν.

Στὴ Σμύρνη δὲν πῆγα σὲ σχολεῖο. Εἶχα μόνο μιὰ δασκάλα ποὺ καθὼς θυμᾶμαι τὴν ἔλεγον Ροδόπη. Στὴ γυναῖκα αὐτὴ χρωστῶ πολλὰ καὶ πιότερα ἀπ' ὅλα τὴ πρώτη δημοτικιστικὴ διδασκαλία. Αὐτὴ μοῦ δίδαξε τὸ σεβασμὸ καὶ μοῦ ἐνέπνευσε τὴν ἀγάπη στὴ ζωντανὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ μας.

Τὸ βαθύτερο ἐνδιαφέρον μου γιὰ τὸ θέατρο τὸ χρωστάω στὸν πατέρα μου. Τὸ θέατρο δὲν τὸ ξεχώρισα ποτέ ἀπὸ τὴ ζωὴ. Τὴν ἀνθρωπότητα τὴν εἶδα πάντα χωρισμένη σὲ δύο στρατόπεδα: Στους ἠθοποιούς ποὺ ἐπαίζαν καὶ στους θεατῆς ποὺ ἔβλεπαν. Καὶ εἶναι πολὺ φυσικὸ νὰ ἤθελα ν' ἀνήκω στους πρώτους ποὺ εἶχαν κάποια πρωτοβουλία, ποὺ ἦσαν ἡ πρώτη προϋπόθεση γιὰ νὰ ὑπάρχει αὐτὴ ἡ ἀνθρωπότης. Τους δευτέρους, τους θεατῆς, τους ἔβλεπα παθητικούς καὶ μὴ τὴν ἀλήθεια πολλές φορὲς μικρὴ ἀναρωτήθηκα, ὅταν τους ἔβλεπα σὰν σκοτεινὸν ὄγκον νὰ γεμίζουν τίς σάλες τῶν θεάτρων, νὰ κάθονται

Ἡ Μαρίκα ἑννέα χρόνων μὲ τὸν ἱστορικὸ της κοῦκο στὰ καθίσματα, ἀκίνητοι, ἀμίλητοι, κ' ἐκστατικοὶ — πῶς βαστοῦν καὶ δὲν γίνονται ἠθοποιοὶ καὶ δὲν ἀνεβαίνουν κ' αὐτοὶ στὴ σκηνὴ νὰ ποῦν δυὸ λόγια, νὰ σερβίρουν ἐπὶ τέλους ἓνα λικέρ. Ἀποροῦσα καὶ τους λυπόμωνα κ' ἐννοιῶθα τὸν ἑαυτὸ μου εὐτυχισμένον ποὺ δὲν ἀνῆκε στὴ δευτέρῃ αὐτὴ ἀνθρωπότητα ποὺ ἐφάνταζε στὰ μάτια σὰν νὰ διατελοῦσε σὲ κατάστασι ἀποστρατείας ἐνῶ

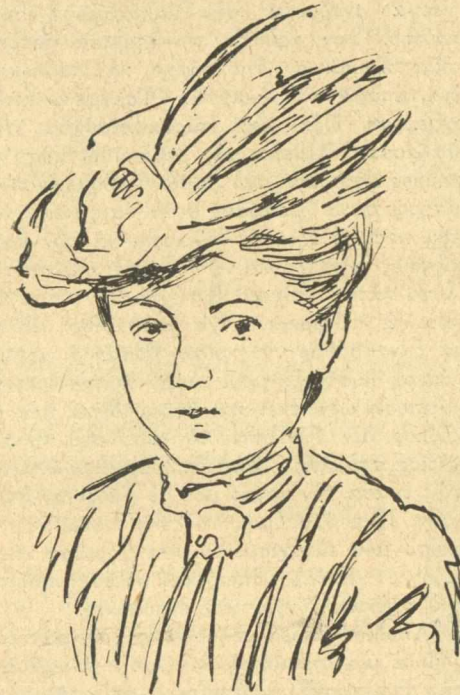
ἐμεῖς εἴμαστε ὁ ἐνεργὸς στρατός. Ποτέ μου δὲ σκέφθηκα πῶς μπορούσα νὰ γίνω κάτι ἄλλο ἀπὸ ἠθοποιός. Κι' αὐτὸ ποὺ λέω εἶναι τόσο σωστὸ ὅσο γιὰ ἓναν ἄντρα ποὺ γεννιέται ἄντρας καὶ ποτέ του δὲν σκέφτηκε πῶς μπορούσε νὰ γεννηθῆ γυναῖκα ἢ μιὰ γυναῖκα νὰ γεννηθῆ ἄντρας. Κεῖνο ποὺ θὰ φανῆ παράξενο εἶναι πῶς ξεχώριζα μερικούς ἀνθρώπους ποὺ φαινομενικὰ ἀνῆ-

καν σ' αὐτὴ τὴ δευτέρῃ ἀνθρωπότητα. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ συγγραφεῖς. Αὐτοὺς τους ξεχώριζα. Στὸν πατέρα μου χρωστῶ αὐτὴ τὴ διάκρισι καὶ γι' αὐτὸ ὅταν πέρασαν τὰ πρώτα δεκατρία χρόνια κ' ἄρχισεν ἡ ζωὴ τοῦ κοριτσιοῦ δυὸ πράγματα μ' ἐνδιέφεραν: Οἱ ρόλοι μου καὶ οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων. Ἐννοιῶθα ἀκατανίκητῃ ἐπιθυμία νὰ τους γνωρίσω, νὰ συναναστρέφομαι μαζί τους, νὰ διαβάζω τὰ ἔργα τους, νὰ πλουτίζω τὸ νοητικὸ μου. Δὲν ἦταν ἀπλῆ ἐπιθυμία αὐτό, δὲν ἦταν πόθος, ἦταν σωστὴ μαγία.

— Ὡστε μόνο ρόλους καὶ διανόησι βλέπετε στὰ πρώτα κοριτσιστικά χρόνια σας.

— Καταλαβαίνω θέλετε νὰ μὲ παρασύρετε στὸ αἰσθηματικὸ ἐπίπεδο, στους πρώτους κοριτσιστικούς ἔρωτες. Λοιπὸν τέτοιους δὲν εἶχα. Τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνὴ ὁ ἔρωτας δὲν μ' ἐνδιέφερε. Μόνο τὸ θέατρο ἔβλεπα καὶ μόνο μάθησι διψοῦσα. Ὅτ' ἄς φανῆ παράξενο, μὰ αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια.

— Περὶ ἔργο. Νεαρὴ πρωταγωνίστρια δίχως αἰσθηματικὲς ἐνοχλήσεις.

Ἡ Μαρίκα Κοτοπούλη. Χαρακτηριστικὸ σκίτσο τῆς «Ἐστίας» τοῦ Σαββάτου 25 Αὐγούστου 1901.

— Ποιὸς σὰς εἶπε πῶς δὲν εἶχα ἐκδηλώσεις θαυμασμῶ ὅλων τῶν εἰδῶν καὶ τῶν ποιότητων. Κασέλα ὀλόκληρη ἐρωτικὲς ἐπιστολὲς ἀπὸ ὅλους τους νεαρούς. Τὸ πανεπιστήμιο μέσα στὴ κασέλα αὐτὴ ἀντιπροσωπεύονταν μὲ φοβερὸν ἀριθμὸ. Ποὺ καιρὸς ὅμως ν' ἀπαντήσω καὶ διάθεσι ν' ἀνταποκριθῶ στὰ φανατικὰ αἰσθήματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

— Πρὶν ἀπὸ τὸ Βασιλικὸ ἐπαίζατε πρώτους ρόλους.

— Βεβαίωτατα. Ἦμουν πρωταγωνίστρια στὸ θέατρο τοῦ πατέρα μου. Εἶχα παίξει ὡς τὰ 16 μου χρόνια ποὺ μῆγα στὸ Βασιλικὸ Θέατρο ὄχι μόνο ρόλους ἀλλὰ μπορῶ νὰ πῶ εἶχα κρατήσῃ καὶ δουλειὰ ἀπάνω μου. Θεατρινάκι γέννημα θρέμα στὸ Βασιλικὸ δὲν μῆγα δίχως κάποια σκηνικὴ ἐμπειρία. Ἦταν κάτι ἢ διδασκαλία τοῦ πατέρα μου. Δὲν μπορῶ νὰ κρύψω πῶς ἦταν τύπος βίαιος μὰ κάτω ἀπὸ τὸ θυμὸ του κρυβόνταν μιὰ βαθύτερη κάπως παιδικὴ ἀγαθότητα. Στους γονεῖς μου χρωστῶ τὴ σημερινὴ ὑπόστασίν

μου. Ἴσως καὶ ἡ βιαιότητά του στὸ βᾶθος νὰ μὴν ἔβλαψε. Πολὺ μικρὴ οἱ βίαιες σκηνὲς ποὺ εἶχε μὲ τὴ μητέρα μου, τὸ ξύλο ποὺ ἔπεφτε ἀλύπητα σὲ μικροὺς καὶ μεγάλους μ' ἔχαν τρομοκρατήσῃ. Μὰ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἔβλεπε. Εἶχε ἰδῆ πολὺ νωρὶς τὸ ταλέντο μου, τὴν ἐποχὴ ἴσως ποὺ ἡ οἰκογένειά μου δὲν ὑποπεύονταν πῶς μπορῶ νὰ κάμω μιὰ καλὴ θεατρικὴ καριέρα.

Ὁ πατέρας ὅμως δὲν βιάζονταν. Μικρὴ δὲν θυμᾶμαι ποτέ νὰ μοῦδειξε ξεχωριστὴ συμπάθεια ἢ κὰν κάποια φροντίδα ξεχωρὴ γιὰ τὴν ἀναπτύξή μου. Τὸ ἀντίθετο. Μ' εἶχαν ἀφήσει κάπως παραπεταμένη. Ἡ Φωτεινὴ καὶ ἡ Χρυσούλα εἶχαν παντοῦ τὰ πρωτεῖα. Ὅχι μόνο στὴ σπουδῇ, μὰ καὶ στὰ ρούχα ἀκόμη ὡς μιὰ ἡλικία δὲν μοῦ ἔχαν ἀγοράσει δικό μου πρᾶμα. Ντυνόμωνα ἀπὸ τὰ ἀποφόρια τῆς Φωτεινῆς καὶ τῆς Χρυσούλας. Ἀπὸ καπέλλο ὡς παπούτσι καὶ μόνο πολὺ ἀργὰ φόρεσα δικό μου καπέλλο. Δὲν μπορῶ νὰ περιγράψω τὴ χαρά μου. Τὰ θυμοῦμαι ἀκόμη καὶ θυμᾶμαι πολὺ καλὰ πῶς ἔκρινα σκόπιμο ν' ἀποθα-

Πῶς εἶδε τὴ Μαρίκα ὁ σκιτσογράφος τῆς «Ἐσπερινῆς» στὰ 1901.

Ἡ Μαρία σὲ ἡλικία 11 ἐτῶν ὅταν ἔπαιξε τὴ «Γιάννενα» στὸν «Ἀγαπητικὸ τῆς Βοσκοπούλας»

νατίσω τὸ κοσμοϊστορικὸ γεγονός πού μου συνέβαινε: Πῆγα καὶ φωτογραφήθηκα.

Τὰ ἀγαθὰ ὅμως δὲν ἀποκτᾶ κανεὶς δίχως μόχθο καὶ φαρμάκια. Ἀπόχτησα δικό μου καπέλλο ἀφοῦ ἔφαγα ἓνα ξύλο ἀλυσμῶν. Εἴμαστε στὴ Σμύρνη τότε. Οἱ ἀδερφές μου ντύνονταν καλὰ καὶ μονάχα ἐγὼ εἴμουνα μὲ ἀποφορία παληὰ καὶ ἀθλία. Θυμᾶμαι τὸ μοναδικὸ κοῦκο πού φοροῦσα ἐπὶ χρόνια. Εἶχε σταθεῖ στὸ στομάχι μου αὐτὸς ὁ κοῦκος καὶ δὲν ἔβρισκα τρόπο νὰ γλυτώσω ἀπ' αὐτόν. Χρόνια τὸν φοροῦσα καὶ ἄρχισα νὰ πιστεύω πὼς γεννήθηκα καὶ πὼς ἦταν μοιραῖο νὰ πεθάνω μὲ κεῖνον τὸν κοῦκο. Σιγὰ σιγὰ ἄρχισε νὰ γεννιέται μιὰ περίεργη ἐχθρότητα πρὸς τὸ καπέλλο αὐτό. Μοῦ φαίνονταν πὼς ἀντιπροσώπευε ὅλη τὴν κακομοιριά τοῦ ντυσῆματός μου. Ἐπρεπε νὰ λείψῃ ἔστω κι' ἂν ἡ ἀπώλεια αὐτὴ θὰ γίνονταν πολὺ αἰσθητὴ στὴ ράχη μου. Ἡ σκέψη αὐτὴ μοῦ βασάνιζε τὸ μυαλό σὰν νὰ σχεδίαζα ἐγκλημα. Τέλος κατέστρωσα τὸ πλάνο τῆς δουλειᾶς κι' ἓνα πρωτὶ τρεχάτη ἔφτασα στὸ ἀκροθαλάσσι. Εἶχα πολὺ πε-

ρίεργα σχεδιάσει τὴν καταστροφὴ τοῦ κοῦκου. Τὸν ἄρπαξα τὸν γιόμισα πέτρες σκαρφάλωσα σ' ἓνα βράχο καὶ τοῦδωσα ἓνα πέταμα στ' ἀνοιχτά. Ὑστερα κάθησα κάμποση ὥρα καὶ παρακολούθησα τὴ θάλασσα. Ἦθελα νὰ βεβαιωθῶ πὼς ὁ κοῦκος εἶχε πάει στὸ βυθό. Φοβόμουν πὼς μπορούσε νὰ ξαναφανῆ στὴν ἐπιφάνεια, νὰ τὸν πετάξῃ ἔξω ἢ θάλασσα, νὰ τὸν βροῖ, κάποιος γνωστός καὶ νὰ τὸν φέρει στὸ σπίτι. Αὐτὸ θάταν τρομερό. Τὸ ξύλο θὰ τῶτραγα πού θὰ τῶτραγα, τῶχα ἀποφασίσει, ἀλλὰ νὰ ξαναφορέσω τὸν κοῦκο, θάταν ἡ μεγαλύτερη δυστυχία μου. Ἀφοῦ λοιπὸν ἔμεινα κάμποση ὥρα ἐκεῖ καὶ βεβαιώθηκα πὼς ὁ κοῦκος δὲν θάβλεπε τὸ φῶς τοῦ ἡλιοῦ γύρισα στὸ σπίτι. Ἐκεῖ ὅταν ἔμαθαν ἀπλῶς πὼς ἔχασα τὸν κοῦκο μοῦ μὲ μαύρισαν στὸ ξύλο. Παρ' ὅλο ὅμως τὸ ξύλο ἐνοιωθα τὸν ἑαυτό μου εὐτυχισμένον. Θὰ φοροῦσα καινούργιο καπέλλο ὅπως καὶ φόρεσα πρᾶμα πού μούκανε ζωηρότατη ἐντύπωση.

Ἀποδίδω τώρα τὴ στάση τοῦ πατέρα μου σὲ μιὰ σηνειδητὴ δοκιμασία. Θυμᾶμαι πὼς στὸ τραπέζι τοῦ ἄρrese νὰ σηζητᾶ μαζὶ

Ἐνα ἐπίσης παράξενο σκίτσο τῆς Μαρίας δημοσιευομένου στοὺς «Καιροὺς» 2 Νοεμβρίου 1903

μου γιὰ χίλια δυὸ ζητήματα κι' ὅσο κι' ἂν θύμωνα μὲ τὶς ἀντιλογίες μου στὸ βᾶθος χείρονταν πού εἶχα δική μου γνώμη καὶ ἡ γνώμη μου αὐτὴ ἦταν γέννημα μιᾶς σκέψης καὶ μιᾶς παρατήρησης. Εἶχε ὅμως μιὰ φρονιμάδα καὶ δὲν τὸν ἔπαιρνε ὁ ἐνθουσιασμός, οὔτε μοῦδινε θάρρος γιὰ νὰ πάρῃ τὸ μυαλό μου ἀέρα. Φαίνονταν πὼς δὲν τοῦκανα καμιά ἐντύπωση καὶ τώρα νοιώθω πὼς ὅλη αὐτὴ ἡ τακτικὴ του ἦταν μιὰ δοκιμασία, κάποτε σκληρὴ σὰν πυρωμένο σίδερο μὰ χρήσιμη. Ἔτσι μπόρεσε νὰ δῇ ἂν ὅ,τι ἔδειχνα ἦταν φαινόμενο τῆς στιγμῆς ἢ ἐκδηλώσεις θετικῆς μιᾶς κάποιας μικρῆς ἢ μεγάλης, ἀδιάφορο, ἰδιοσυγκρασίας.

—Ἐπειδὴ μοῦ εἶπατε ὅτι περάσατε μὲ τὸ θῖασο τοῦ πατέρα σας πολλές κακοτυχίες δὲν σᾶς γεννήθηκε ποτὲ ἡ ἰδέα νὰ φύγετε ἀπὸ τὸ θέατρο καὶ νὰ ἐπιδιώξετε μιὰ ζωὴ πιὸ σταθερὴ καὶ πιὸ ἄνετη;

—Αὐτὸ ποτέ. Σᾶς εἶπα δὲν σκέφθηκα ποτὲ μοῦ πὼς μπορῶ νὰ κάμω τίποτε ἄλλο στὴ ζωὴ ἐκτὸς ἀπὸ θέατρο. Εἴμουν νέο κορίτσι καὶ ἡ κακομοιριά τοῦ θεάτρου μοῦ ἔκανε φρικτὴ ἐντύπωση. Τὸ θέατρο τὸ πρὸ τοῦ 1900 ἦταν μιὰ ἀληθινὴ τραγωδία. Θυμᾶμαι τὴν ἐντύπωση πού μοῦ ἔκαναν τὰ ἀπαίσια καμαρίνια τῶν ἡθοποιῶν. Πραγματικὰ ἡ κατάστασις ἐκείνη πλήγωνε τὴν παιδικὴ μου ψυχὴ. Ὑστερα δὲν μπορούσα ν' ἀνεχθῶ τὸ φτωχὸ ἐκεῖνον ἄνθρωπο πού φορτώνονταν καὶ κουβαλοῦσε τοὺς μπόγους τῶν ἡθοποιῶν στὸ θέατρο. Κι' ὅμως ὄχι μόνο δὲν σκέφθηκα ποτὲ νὰ φύγω ἀπὸ τὸ θέατρο, πού τὸ ἀγάπησα καὶ μὲ τὰ καλὰ του ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ κακὰ του —ἀλλὰ ἔπλαθα μὲ τὸ νοῦ μου σχέδια περίεργα πού μονάχα στὸν πατέρα μου ἐκμυστηρευόμουν. Φανταζόμουν λ.χ. ἓνα θέατρο μὲ ὄλες τὶς ἀνέσεις γιὰ τοὺς ἡθοποιούς. Καμαρίνια καθαρὰ, χτιστὰ, μὲ ὅλα τὰ χρειαζόμενα καὶ δίπλα στὸ θέατρο μιὰ πολυκατοικία πού νὰ ἀνήκῃ ἀποκλειστικὰ στοὺς ἡθοποιούς. Ἦθελα ἀκόμη οἱ ἡθοποιοὶ νὰ εἶχαν ἀμάξι πού νὰ τοὺς μεταφέρῃ ἀπὸ τὸ

θέατρο στὸ ξενοδοχεῖο τοὺς ὅταν γυρίζαμε στὶς ἐπαρχίες καὶ στὸ ἐξωτερικό. Κι' ὅταν κατὰστρανα τὸ βασικὸ σχέδιο πάνω σ' ἓνα

Ἡ Φωτογραφία αὐτὴ ἔχει μιὰ μικρὴ ἱστορία. Ὅταν ἡ Μαρία μικρὸ κοριτσάκι ἐπῆγε στὸ Βασιλικὸ ὁ κ. Στεφάνου τὴν ὑποχρέωσε νὰ φωτογραφηθῇ. Ὁ ἴδιος ἐπιμελήθη τὸ ντύσιμό της καὶ μερικὲς προσθήκες ὥστε τὸ μικρὸ κορίτσι νὰ φανῇ γυναίκα.

χαρτὶ ἄρχιζα τὴ μελέτη τῶν λεπτομερειῶν. Ὅλα αὐτὰ τᾶλεγα στὸν πατέρα μου. Μ' ἄφηνε καὶ τοῦ ἐξηγοῦσα ὅλα αὐτὰ τὰ γεννήματα παιδικῆς φαντασίας καὶ μ' ἓνα χαμόγελο στὸ στόμα ἐνεθάρυνε τὰ

σχέδια μου. Την κατάσταση του τότε θεάτρου σ' όλη της την μιζέρια την έζησα και γι' αυτό ήταν πολύ φυσικό ή ψυχρή μου τότες να ποθῆ μίαν αλλαγῆ για' όλον το κλάδο μιά βελτίωση των συνθηκών που ζούσαν ο Έλληνας ἠθοποιός.

— Πρὶν πάτε στο Βασιλικό δὲν πήγατε στη Νέα σκηνή του Χρηστομάνου.

— Ο Χρηστομάνος εἶχε ζητήσει ἀπὸ τὸν πατέρα νὰ πάρῃ στὴ «Νέα σκηνή» και τις τρεις ἀδελφές. Πῆγα πρώτη ἐγὼ ἀλλὰ διεφώνησα μὲ τὸ ρόλο πὸν μοῦδωκαν σ' ἓνα ἔργο τοῦ Βερναρδάκη. Δὲν ἤθελα μὲ κανένα τρόπο νὰ παίξω Βερναρδάκη και ἀφοῦ

Ἡ Φωτεινὴ Λοῦτὶ τὴν ἐποχὴ τοῦ «Βασιλικοῦ Θεάτρου»

γύρισα πίσω τὸ ρόλο ἔφυγα γιὰ νὰ πάω στο Βασιλικό. Ὁ Χρηστομάνος τότε ἔκαμε ὅτι ἦταν δυνατὸ γιὰ νὰ μὲ κρατήσῃ και γιὰ νὰ πείσῃ τὸν πατέρα νὰ μὲ ἀναγκάσῃ νὰ ξαναγυρίσω. Δὲν μπόρεσε ὅμως νὰ τὸ πετύχει και οὔτε οἱ ἀδελφές μου πῆγαν πὸν τις ἐζήτησε και κείνες ἐπίμονα.

κ. μ.

○○○

Στὸ ἐρχόμενο: Ἡ περίοδος τοῦ Βασιλικοῦ. — Ὁ Θωμᾶς Οἰκονόμου. — Τὸ αισθηματικὸ γράμμα μὲ τις 80 ὑπογραφές. — Ἡ ἐντύπωση τοῦ Βασιλέως. — Ὁ Μῶμος. — Ἀπὸ τὴ δόξα στὴν ἀφάνεια. — Οἱ μεγάλοι ρόλοι Μαργαρίτα, Ἰφιγένεια, Ἡλέκτρα.

ΑΡΕΤΗ

Πλατεῖά σοι σὰν τὴ Φύση, ἀκέρεια
στὸ βαθιανάβρουσμά της, ὡ ἀρετὴ
στὸ φῶς της Φῶς τὴν γέμεις πλέρια
κι' ἡ λάμψη σου στὸ Χάος τὴ συγκρατεῖ.

Στὴν κίνησή της κι' ὁμορφιά της,
σὰν τοὺς ἀνέμους της γοργὸς
κι' ἀστερευτος σὰν τὰ νερά της
ὁ ἀπειροτέλειος της εἶσαι ὁ Σκοπός...

Στις θύελλές της και στοὺς κυκλῶνες,
πάταγε σὲ στεριές και σ' ὠκεανούς
και στις σιωπές της, φλόγα ἀπὸ ροδῶνες
θάλλεις σιῶν μυστηρίων της τοὺς βωμούς.

Κι' ἐμεῖς, στάλα δροσιάς στὸ κάμμα
κι' ὡς μᾶς φρεσᾶς κυλᾶμε ποταμοὶ
νὰ φέρομε τὸ φωτανάμμα
τῆς Γνώσης σου, μὲ πάντα νέαν ὁρμή...

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ

Σ' ὅλη τὴν περιφέρεια γύρω ἀπὸ τὴ γέφυρη πολιτεία τῆς Ρενάντας, εἶχαν νὰ κάμουν μὲ τῆς Τζούλιας τὴν ὁμορφιά. Ἐπίσημη, ὀλοζώντανη ὅμως και δροσερή, — κάτι σὰν τοὺς ἀρχιτεκτονικοὺς θυσανροὺς τῆς πρωτεύουσας.

— Πάω στὴ Ρενάντα, ἔλεγαν πολλοί, γιὰ νὰ ἰδῶ τὴ Μητρόπολη και τὴ Τζούλια.

Ὅσο, ὅλα αὐτὰ στὰ μάτια τῆς ὁμορφῆς ἐφαίνοντο σὰν ἓνα προμήνυμα τραγωδίας. Οἱ τρόποι της, ἡ χάρη της, ἡ φρεσκάδα της, βασάνιζε κάθε ἄνθρωπο πὸν τύχαινε νὰ τὴν κυττάξῃ. Ἀφοῦ κι' οἱ γέροι λέφτανε σὲ μελαγχολία ὅταν τὴν ἔβλεπαν νὰ περναῖ, σέροντας πίσω ἀπὸ τὰ χνάρια της τὰ βλέμματα ὅλων τοῦ κόσμου. Ἄν δὲ ρωτᾶτε και γιὰ τὰ παλληκαράκια, ἐκεῖνα ὕστερα ἀπὸ κάθε τέτοια συνάντηση τραβοῦσαν τὸ διάβολό τους γιὰ νὰ κοιμηθοῦν.

Ἄν και τόσο σίγουρη γιὰ τὴ γοητεία πὸν προκαλοῦσε, ἡ Τζούλια αισθανόταν νὰ βαραίνει ἐπάνω της ἓνα μέλλον μοιραῖο. Μία φωνὴ μυστικὴ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς συνειδήσεως, σὰν νὰ τῆς ἔλεγε πάντα. «Ἀπὸ τὴν ὁμορφιά σου θὰ χαθῆς.» Ἄλλοιπὸν, ἀκριβῶς γιὰ νὰ μὴν ἀκούῃ ἐκείνη τὴ φωνὴ ἡ Τζούλια, ζητοῦσε νὰ διασκεδάσῃ.

Ὁ πατέρας της, ὁ Ντὸν Βιττόριο Γιανέθ, ἦταν ἓνας ἄνθρωπος μὲ ἀρκετὰ ἀμφίβολη ἠθική, πὸν ὅλες του τῆς ἐλπίδες γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἀποκατάστασή του ἐστήριζε πειὰ ἐπάνω στὴν τύχη τῆς θυγατέρας. Εἶχε χάσει τὰ πάντα, σχεδὸν τὰ πάντα, σὲ διάφορες ἐπιχειρήσεις και κερδοσκοπίες ἀνόητες. Ἡ τελευταία του ἐπιχείρηση, αὐτὴ ἀκόμη ἡ σωτηρία του, ἦταν ἄλλοιπὸν τὸ κορίτσι. Εἶχε κι' ἓνα γυιό, ἀρχεῖαστον, πρὸ

πολλοῦ φευγάτον ἀπὸ τὸν τόπο, πὸν οὔτε γράμμα δὲν τοῦστελνε.

— Δὲ μᾶς μένει παρὰ ἡ Τζούλια, ἔλεγε στὴ γυναῖκα του συχνά. Τὸ μέλλον της και τὸ μέλλον μας κρέμονται ἀπὸ τὸ λαιμό της. Τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν τρόπο πὸν θὰ παντρευτῆ, ἢ καλλίτερα ἀπὸ τὸν τρόπο πὸν θὰ τὴν παντρεύουμε. Ἄν κάμη καμμιά κουταμάρα, και φοβάμαι πὸς θὰ τὴν κάμη, φασκελωστα. Εἶμαστε χαμμένοι ὀλότελα.

— Τὶ ἐννοεῖς κουταμάρα;

— Ἀπὸ τις συνειθισμένες! Μὰ τὴν ἀλήθεια, Ἄνακλέτα, ὁ «κοινὸς νοῦς» δὲν εἶναι τὸ φῶς σου!

— Ἐγὼ δὲν ἀνακατόνομαι σὲ τίποτε. Ἀπὸ σένα περιμένω τὸ φῶς, πὸν εἶσαι ἡ λάμπα δωμέσα.

— Ἐκεῖνο πὸν χρειάζεται και πὸν σοῦ τῶπα ἐκατὸ φορές, εἶναι νὰ κάμης τὰ μάτια σου δεκατέσσερα. Σφίξε της τὰ λουριά. Μὴ τὴν ντύνεις καθόλου. Νὰ τὴν προσέχης διαρκῶς και νὰ τὴν ἐμποδίξῃς ἀπὸ ὅλους ἐκείνους τοὺς σαχλοέρωτες μὲ τοὺς ὁποίους χάνουν τὸν καιρὸ τους, τὴν ὑπόληψή τους και στὸ τέλος τὴν ὑγεία τους ἢ περισσότερες Ρεναντοπούλες. Δὲν θέλω οὔτε σαλιαρίσματα στὸ κάγκελο, οὔτε κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρα σῦρτα φέρτα. Φτάνει πειὰ μὲ τὰ φοιτητοῦδια!

— Και τί μπορῶ νὰ κάμω;

— Τί μπορεῖς νὰ κάμης; Ἄχ θὰ μὲ σκάσης, Ἄνακλέτα! Νὰ τῆς δώσης νὰ καταλάβῃ ὅτι τὸ μέλλον και ἡ εὐτυχία ὅλωνων μας και ἡ τιμὴ... Καταλαβαίνεις γιὰ τί μιλάω;

— Ναι. Καταλαβαίνω.

— Ὅχι, δὲν καταλαβαίνεις. Ἡ τιμὴ,

μ' ἐννόησες; Ἡ τιμὴ τῆς οἰκογενείας θὰ ἐξαρηθῆ ἀπὸ τὸ γάμο της. Αὐτὸ τὸ πρῶμα νὰ τῆς τὸ βάλῃς μέσα στὸ μυαλό.

— Δυστυχισμένο κορίτσι!

— Δυστυχισμένο; Νὰ μοῦ κάνῃς τὴ χάρη! Ἀκούς; Θέλω νὰ τελειώσω μιὰ καὶ καλὴ μ' αὐτὰ τὰ ψευτο-αἰσθήματα καὶ τὰ ψευτο-μυθιστορήματα πού τὴ βλέπω νὰ μοῦ διαβάζῃ. Τὰ ρομάντσα γεμίζουν τὸ κεφάλι της καπνῶ.

— Μὰ τί θέλεις ἐπὶ τέλους νὰ κάμω;

— Νάχῃς τὸ νοῦ σου. Νὰ καταλάβῃς τί ἀξίζει ὁ θησαυρὸς τῆς Τζούλιας μὲ τὴν ὁμορφιά της, νὰ τὸν προσέχῃς καὶ τὴ στιγμή πού θὰ παρουσιαστῇ ἡ περίπτωση νὰ ξέρῃς νὰ τὸν ἐκμεταλλευθῆς.

— Ἐγώ, στὴν ἡλικία της...

— Ἄστα αὐτὰ, Ἀνακλέτα σὲ παρακαλῶ. Μὴ φτάνομε στὰ μωρόλογα. Ἄνοιξες τὸ στόμα σου κι' ἀρχισες νὰ λὲς κουταμάρες. Στὴν ἡλικία της;... Ἐσύ, στὴν ἡλικία της! Θυμήσου πὼς ὅταν ἐγνωριστήκαμε...

— Ναί, ὅταν ἐγνωριστήκαμε, πού νὰ μὴν εἶχε γνωριστοῦμε!

Καὶ οἱ δύο γονεῖς ἐχωρίζοντο γιὰ νὰ ξαναρχίσουν τὴν ἄλλη ἡμέρα τὴν ἴδια συζήτηση.

Ἡ Τζούλια, καταλαβαίνοντας ὅλη τὴν ἀνοσιότητα τῶν πατρικῶν ὑπολογισμῶν, ἔπαυσε.

— Θέλει νὰ μὲ πουλήσῃ — ἔλεγε μέσα της — γιὰ νὰ γλυτώσῃ τὴς μπερδεμένες δουλειές του. Γιὰ νὰ γλυτώσῃ ἴσως κι' ἀπὸ τὴ φυλακή.

Ἐτσι ἦτανε.

Ἀπὸ μιὰ ἐνστικτὴ ἀνάγκη ἐπαναστάσεως ἐδέχθη τὸν πρῶτο φίλο.

— Γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, κορίτσι μου — τῆς εἶπε ἡ μετέρα της μόλις τὸ ἀντελήφθη. Ζέρω καλὰ τί σοῦ συμβαίνει. Εἶδα νὰ φέρῃς βόλτες ὀλόγυρα στὸ σπίτι μας ἕνας ὁμορφονεῖός. Σοῦκανε νοήματα, σοῦστελε μάλιστα κι' ἕνα γράμμα. Ζέρω ἀκόμη πὼς τοῦ ἀπήντησες ἐσύ...

— Αἶ, καὶ τί θές νὰ κάμω, μαμᾶ; Νὰ ζῶ σὰ μιὰ σκλάβια, μιὰ φυλακωμένη, ὥσπου νὰ φτάσῃ στὸ κατῶφλι τῆς πόρτας μας ὁ σουλτάνος γιὰ νὰ μὲ πουλήσῃ ὁ μπαμπᾶς;

— Μὴ λὲς τέτοια λόγια, κορίτσι μου.

— Δὲ μπορῶ νάχω ἕνα φίλο κι' ἐγώ, ὅπως ἔχουν τόσες καὶ τόσες;

— Ναί, θυγατέρα μου. Μὰ ἕνα φίλο σοβαρό.

— Καὶ πὼς θὰ καταλάβω ἂν εἶναι σοβαρὸς ἢ ὄχι; Ἐκεῖνό πού ἐνδιαφέρει, εἶνε ν' ἀρχίσωμε. Νὰ γνωρίσῃ πρῶτα ὁ ἕνας τὸν ἄλλονε κι' ἔπειτα ἔρχεται ἡ ἀγάπη.

— Ἡ ἀγάπη... ἡ ἀγάπη...

— Ἡ πρέπει τάχα νὰ περιμένω τὸν ἀγοραστή;

— Δὲ μπορῶ νὰ κουβεντιάσω οὔτε μὲ σένα, οὔτε μὲ τὸν πατέρα σου. Τέτοιο εἶναι τὸ σοί τῶν Γιανέθ. Καταραμένη ἡ μέρα πού παντρεύτηκα.

— Ἐγὼ δὲ θέλω νὰ φτάσω στὸ σημεῖο πού νὰ καταριέμαι τὴ μέρα πού παντρεύτηκα. Ὅχι, δὲ θέλω.

Ἡ μητέρα ἄφηνε τὴν κόρη μοναχῇ. Κι' ἡ Τζούλια, περιφρονῶντας τὰ πάντα, κατέβαινε νὰ μιλήσῃ μὲ τὸν πρῶτο φίλο της στὸ παράθυρο τοῦ ἰσογείου, πού ἀνοίγε σ' ἕνα μαγαζάκι χαμηλό.

— Ἄν ὁ πατέρας μου μ' ἔπιανε σ' αὐτὴ τὴ θέση — ἐσκέπτετο — σίγουρα θ' ἄκανε χοντροκοπιές. Μακάρι! Μόνον ἔτσι θὰ γνωσθῆ πὼς εἶμαι θῦμα καὶ πὼς ζητάει νὰ ἐκμεταλλευθῆ τὰ νεῖατα μου.

Χαμήλωσε τὸ πατζούρι καὶ σ' αὐτὴ τὴ πρῶτη συνέντευξη διηγηθῆ στὸν Ἐρρῖκο, ἕναν τενορῖνο τοῦ γλυκοῦ νεροῦ, ὅλες τὶς ἠθικὲς ἀθλιότητες τοῦ σπιτιοῦ της. Ἐκεῖνος θὰ τὴν ἔσωζε! Ὁ Ἐρρῖκος, ἂν καὶ ἀναμμένος ἀπὸ ἔρωτα, ἐννοίωσε πάραυτα τὴ φωτιά του νὰ σβύνῃ.

— Σ' αὐτὴ τὴν κοπέλλα — ἔλεγε μέσα του — ἀρέσει πολὺ τὸ τραγικόν. Ἀσφαλῶς διαβάζει αἰσθηματικὰ μυθιστορήματα.

Ὅσο γι' αὐτόν, δὲν ἔζητοῦσε τὸ κάτω κάτω τίποτε περισσότερο, παρὰ νὰ μάθῃ ὅλη ἡ Ρενάντα ὅτι κουβέντιαζε στὸ παράθυρο μὲ τὴν Τζούλια. Ἐτσι, ὅταν ἐπέισθη ὅτι ὁ κόσμος τὸ ξέρει ἀρκετά, ἔζητησε μιὰ πρόφραση γιὰ νὰ τὸ στρίψῃ. Δὲν ἄργησε νὰ τοῦ δοθῆ. Ἐνα πρῶτ ἡ Τζούλια κατέβηκε ἀναστατωμένη, μὲ τὰ μάτια της κατακόκκινα.

— Ἐρρῖκο, ἀγάπη μου, ἐγὼ δὲ μπορῶ πειὰ νὰ ζήσω, οὔτε νὰ ἀνεχθῶ αὐτὴ τὴν κατάσταση. Τὸ σπίτι μας κατάντησε κόλαση ἀληθινή. Ὁ πατέρας, δὲν ξαίρω πὼς ἔμαθε τὶς σχέσεις μας, κι' ἐγίνε θηροῖο. Φαντάσου ὅτι χθὲς τὸ βράδυ, ἐπειδὴ ἐτόλμησα κάτι νὰ τοῦ πῶ, ὀλίγο ἔλειψε νὰ μὲ πνίξῃ.

Σ' ὅλη τὴν περιφέρεια τῆς Ρενάντας εἶχαν νὰ κάμουν μὲ τὴν ὁμορφιά τῆς Τζούλιας

— Τὶ βάρβαρος!

— Τὸ δὲ ἀκόμη χειρότερο εἶναι πού φοβερίζει νὰ λογαριαστῇ καὶ μὲ σένα.

— Μὲ μένα; Αὐτὸ μὲς ἔλλειπε! — ἀπάντησεν ὁ Ἐρρῖκος, ἐνῶ ἀπὸ μέσα του σκεπτότανε: «Ἀνάγκη νὰ δώσουμε τέλος στὴν ὑπόθεσιν καὶ μάλιστα χωρὶς ἀναβολές. Ἐνα τέτοιο τέρας, ἀπὸ τὴ στιγμή πού θὰ καταλάβῃ πὼς χάνεται ὁ θησαυρός, ὅλα μπορεῖ νὰ τὰ τολήσῃ. Καὶ μὴ πού ἐγὼ δὲ σκέπτομαι νὰ πέσω στὰ δίχτυα του...»

— Ἐρρῖκο — ἐπιθύρῳεν ἡ Τζούλια — θέλεις τὸ καλὸ μου ἀληθινά;

— Τὶ ἐρώτηση!

— Πές μου: Μ' ἀγαπᾶς;

— Μ' ὅλη τὴν ψυχὴ μου καὶ μ' ὅλο τὸ κορμί μου.

— Στ' ἀλήθεια;

— Ἀμὲ πὼς!

— Εἴσαι πρόθυμος γιὰ ὅλα;

— Γιὰ ὅλα!

— Τότε λοιπὸν κλέψε με. Ἀρπαξέ με.

Πάρε με μαζί σου. Νὰ τὸ σκάσουμε. Ἄλλὰ μακρῶ, πολὺ μακρῶ, ἐκεῖ πού δὲ μπορεῖ νὰ φτάσῃ ὁ πατέρας μου.

— Ἡσύχασε, μικρὴ μου!

— Ὅχι, ὄχι, κλέψε με. Ἄν μ' ἀγαπᾶς κλέψε με. Ἀρπαξε ἀπὸ τὸν πατέρα μου τὸν θησαυρὸ πού θέλει νὰ πουλήσῃ. Γιὰ νὰ μὴ μπορῆ νὰ τὸν πουλήσῃ. Δὲ θέλω νὰ πουληθῶ. Θέλω νὰ κλεφτῶ, καταλαβαίνεις; Κλέψε με!

Ἐτσι οἱ δύο ἐρωτευμένοι ἀποφασίσανε νὰ τὸ σκάσουν.

Ἄλλὰ τὴν ἄλλη μέρα, τὴν ὀρισμένη γιὰ τὴν ἀπαγωγή, ἡ Τζούλια, πού εἶχε ἐτοιμάσῃ ὅλα της τὰ πράγματα, κι' εἶχε φωνάξῃ ἕνα ἀμάξι, κρυφὰ-κρυφὰ, τοῦ κάκου περιέμενε τὸν Ἐρρῖκο. Ὁ τενορῖνος ἐχάθη ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς. «Τιποτένιε, χειρότερο ἀπὸ τιποτένιε! Ἄνανδρε, χειρότερο ἀπὸ ἄνανδρε! — οὐρλιαξε ἡ Τζούλια, σωριασμένη ἀπάνω στὸ κρεβάτι της — δαγκώνοντας τὸ μαξιλάρι μὲ λύσσα.

Και τί σκέπτεσαι νὰ κάνης;—ἐρώτησεν αὐτός, ἀφοῦ ἐδιάβασε τὸ γράμμα.

—Τί σκέπτομαι νὰ κάμω; Πές του νὰ σὲ συναντήσῃ γιὰ νὰ συζητήσετε.

Ὁ Ντὸν Βιττόριο ἐκύταξε τὴν Τζούλια μὲ βλέμμα θυμωμένο καὶ βγήκε ἀπὸ τὸ σπίτι του χωρὶς τὰ προσθέσει μιλιὰ.

Ἐπέρασαν μέρες γεμάτες ἀπὸ τὴ θλιβερὴ σιωπὴ καὶ ἀπὸ τὴ συνειθισμένη παγερότητα τῆς οἰκογένειας. Ἡ Τζούλια εἶχε ἀπαντήσῃ στὸ νέο μνηστήρα της, μ' ἓνα γράμμα ὄλο περιφρόνηση καὶ σαρκασμό. Ἐπειτα ἔλαβε δεύτερο, μ' αὐτὲς τὶς λέξεις, χαραγμένες ἀπὸ χέρι στερεό, μὲ μεγάλα γωνιώδη καὶ καθαρά γράμματα: «Στὸ τέλος θὰ γίνετε δική μου. Ὁ Ἀλέξανδρος Κομέθ πετυχαίνει σὲ ὅλες τὶς ὑποθέσεις του».

Διαβάζοντας τὴ σύντομη ἐπιστολὴ ἡ Τζούλια εἶπε μέσα της: Αὐτὸς εἶναι ἓνας ἄντρας. Θὰ γίνῃ ὁ λυτρωτής μου. Ἡ θὰ τὸν λυτρώσω ἐγώ;

Ἀργότερα ὁ Ντὸν Βιττόριο ἐκάλεσε τὴν κόρη του καὶ ἐκλείσθηκε μαζί της σ' ἓνα δωμάτιο τοῦ σπιτιοῦ. Τὰ μάτια του ἦτανε δακρυσμένα. Σχεδὸν γονατισμένοι τὴν παρεκάλεσε:

—Παιδί μου, ἀπὸ τὴν ἀπόφασί σου ἐξαρτᾶται ἡ τιμὴ μας, τὸ μέλλον μας. Ἐὰν δὲν δεχθῆς νὰ πάωρς τὸν Ἀλέξανδρο, σὲ λίγο καιρὸ δὲ θὰ μπορῶ πιά νὰ κρύβω τὴν καταστροφὴ μου. Εἶμαι εἰς τίς παραμονές...

—Μὴ μοῦ τὸ λές!

—Ὅχι, δὲ μπορῶ πειὰ νὰ κρύψω τὰ χρέη μου. Ἡ προθεσμία τελειώνει καὶ θὰ μὲ χώσουν στὴ φυλακή. Ἐως σήμερον μπόρεσα νὰ παλέψω... μὲ σένα... μὲ τ' ὄνομά σου τὸ ἀγνὸ καὶ τὸ ὀλοκάθαρο. Naί, Τζούλια ἡ ὁμορφιά σου ἦτανε σὰν ἓνα ὄπλο στὰ χέρια μου. «Φτωχὸ κορίτσι!» ἔλεγε ὄλος ὁ κόσμος.

—Κί' ἂν δεχθῶ;

—Ἐὰν δεχθῆς, θὰ σοῦ πῶ ὅλη τὴν ἀλήθεια. Ἐκεῖνος ἐπληροφορήθη τὴν τραγικὴ μου κατάσταση, τάμαθε ὅλα, καὶ τώρα ἂν εἶμαι ἐλεύθερος, ἂν ἀναπνέω, τὸ ὀφείλω σ' αὐτόν. Ἐπλήρωσε ὅλα τὰ χρέη μου, μ' ἐγλυτώσε ἀπὸ...

—Μὴ μοῦ τὸ λές! Λοιπὸν; Τώρα;

—Κρέμονται ἀπ' αὐτόν, ὅλοι κρεμόμαστε ἀπὸ τὸ λαϊμό του. Ζῶ μὲ τὰ δικά του χρήματα. Κί' ἐσὺ κορίτσι μου.

—Δηλαδή μ' ἐπούλησες.

—Ὅχι, παιδί μου.

—Μιά φορά, θέλοντας μὴ θέλοντας, εἶμαι δική του.

—Ὅχι. Αὐτὸς εἶναι γενναῖόψυχος. Τίποτε δὲ ζητᾷ.

—Ἀλήθεια!

—Τζούλια!

—Ναί, ναί, κατάλαβα. Πέστου ἐκ μέρους μου ὅτι μπορεῖ ναρθῆ ὅταν θέλει.

Ἀκριβῶς ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ τὰ λόγια ἡ Τζούλια ἄρχισε νὰ τρέμῃ ὀλόκληρη. Ποιὸς τὰ ξεστόμισε; Αὐτή; Ἡ ἴδια! Ὅχι, ὄχι, πρέπει νὰ ἦτανε κάποια ἄλλη. Ἐνας δαίμονας ποῦ καθότανε μέσα της καὶ τὴν ὀδηγοῦσε.

—Εὐχαριστῶ, κορίτσι μου.

Καὶ ὁ πατέρας σηκώθηκε νὰ τὴ φιλήσῃ. Ἡ Τζούλια τὸν ἔσπρωξε φωνάζοντας:

—Δὲ θέλω. Θὰ μὲ λερώσῃς.

—Παιδί μου!

—Πήγαινε νὰ φιλήσῃς τὰ χαρτιά σου.

Ἡ καλλίτερα τὴ στάχτη τῶν χαρτιῶν ποῦ θὰ σὲ ρίχνανε στὴ φυλακή σὲ λίγες μέρες.

***

—Δὲ σᾶς τὸ εἶπα, Τζούλια, ἐγώ, πῶς ὁ Ἀλέξανδρος Κομέθ, ξέρεῖ νὰ φτάνῃ ὅπου καὶ ἂν θελήσῃ; Τέτοια πράγματα σ' ἐμέ; Σ' ἐμένα;

Αὐτὰ ἦτανε τὰ πρῶτα λόγια μὲ τὰ ὁποῖα ὁ νέος καὶ πανίσχυρος Κομέθ, παρουσιάσθη στὴν κόρη τοῦ Ντὸν Βιττόριο, μέσα στὸ σπίτι της. Ἡ νέα ἀκούοντας τὸν ἐτρομάξε καὶ κατάλαβε γιὰ πρώτη φορὰ ὅτι βρίσκεται μπροστὰ σὲ ἓναν ἄντρα. Τὸν εὗρισκεν λιγότερον ἀγροῖκο ἀπ' ὅτι τὸν εἶχε φανταστεῖ. Στὴν τρίτη ἐπίσκεψη ἡ γονεὶς τοὺς ἀφήσανε μόνους. Ἡ Τζούλια ἔτρεμε. Ὁ Ἀλέξανδρος εἰσώπουσε. Αὐτὸς ὁ τρόμος καὶ αὐτὴ ἡ σιωπὴ ἐκράτησαν μερικὰ δευτερόλεπτα.

—Μοῦ φαίνεται πῶς δὲν κάθεσθε καλά, Τζούλια, ἐψιθύρισε ὁ Ἀλέξανδρος.

—Ὅχι, ὄχι, κάθουμαι πολὺ καλά.

—Τότε λοιπὸν γιὰ τί τρέμετε;

—Ἴσως νὰ κρυώνω.

—Ὅχι, δὲν κρυώνετε. Φοβόσαστε!

—Φοβᾶμαι; Ποιὸν;

—Ἐμένα.

—Γιὰ τί νὰ σᾶς φοβᾶμαι;

—Ναί, ναί, μὲ φοβόσαστε!

Καὶ ὁ φόβος ἐξέσπασε σὲ ἀναφυλλητό.

Κατέβηκε νὰ μιλήσῃ μὲ τὸ φίλο της στὸ παράθυρο

Ἡ Τζούλια ἔκλαιγε μὲ ὅλη τὴν καρδιά της, ἀπελπιστικά. Λυγμοὶ τὴν ἐπιγιναν. Σχεδὸν δὲν μποροῦσε νὰ ἀναπνεύσῃ.

—Μὰ εἶμαι λοιπὸν ἔτσι σὰ θηρίο; Ἐρώτησε ὁ Ἀλέξανδρος μὲ φωνὴ χαμηλή.

—Μ' ἐπούλησαν, μ' ἐπούλησαν! Παζαρέψανε τὴν ὁμορφιά μου. Μὲ πουλήσανε!

—Ποιὸς εἶπε τέτοια πράγματα;

—Τὰ λέω ἐγώ. Ἀλλὰ δὲ θὰ γίνω δική σας, κύριε, ὄχι, δὲ θὰ γίνω δική σας παρὰ μόνο νεκρή.

—Θὰ γίνης δική μου, ζωντανή, ὀλοζωντανή. Καὶ θὰ μ' ἀγαπήσῃς μάλιστα. Πῶς νὰ μὴ μ' ἀγαπήσῃς ἐμένα! Ἐμένα; Αὐτὸ μᾶς ἔλειπε!

Ἐτόνιζε αὐτὸ τὸ «ἐμένα» μὲ τέτοια δύναμη, ποῦ τὸ κλάμμα της Τζούλιας ἔπαψε ξαφνικά καὶ μαζί μὲ ἐκεῖνο ἠσύχασε ἡ καρδιά της.

Τὸν ἐκίτταξε, ἐνῶ μέσα της τῆς ἔλεγε μιὰ φωνή: «Νά, ἓνας ἄντρας!»

—Μπορεῖτε νὰ μοῦ κάμετε ὅτι θέλετε—τοῦ εἶπε κατόπιν.

—Δηλαδή; Τί θές νὰ πῆς; ἐρώτησεν ὁ Ἀλέξανδρος ἐξακολουθώντας νὰ τῆς μιλήσῃ στὸν ἐνικό.

—Δὲν ξέρω τί λέω...

—Γιὰ τί μπορῶ νὰ σοῦ κάνω ὅτι θέλω;

—Ναί, μπορεῖτε.

—Ὅτι θέλω ἐγώ; (καὶ τὸ «ἐγώ» ἀντήχησε κυρίαρχο μέσα στὴ σιωπὴ τῆς σάλας). Πάει καλά. Ἐγὼ θέλω νὰ σὲ κάμω γυναῖκα μου.

Ἡ Τζούλια ἐταράχθη πάλι. Τὰ μεγάλα ὄραϊότατα μάτια της, γεμάτα ἐκπληξη, ἐκύταζαν αὐτὸ τὸν ἄνθρωπο ποῦ τῆς χαμογελοῦσε καὶ τῆς ἔλεγε:

— Θάχω την όμορφότερη γυναίκα της Ισπανίας. Μά τί ενόμιζες λοιπόν.

— Έγώ ενόμιζα... Ένόμιζα...

Η νέα ξανάοχισε να κλαίη με δάκρυα άποπνικτικά. Άλλά άμέσως δυό ζεστά χείλια άκούμπησαν επάνω στα δικά της, ενῶ μιá άντρίκια φωνή της έψιθύριζε: «Ναί, ναί, γυναίκα μου, γυναίκα δική μου, δική μου, γυναίκα μου νόμιμη. Ο νόμος θά επικρωώση την θέλησή μου. Η ή θέλησή μου τὸ νόμο!»

— Ναί, δική σου! εἶπε κ' η Τζούλια, με χαμένη, βυθισμένη, ύποταταγμένη φωνή.

Έτσι έτοιμάσθηκε ὁ γάμος.

* *

Μά τί ήτανε λοιπόν μέσα σ' αυτό τὸν όρμητικό, τὸν άπελέκητο άνδρωπο, πὸν της έκανε φόβο, πὸν την κυριαρχούσε τόσο πολύ; Καί τὸ χειρότερο, τὸ τρομερότερο: αἰσθανότανε έναν έρωτα παράξενο. Όσο και νάνοιωθε πὸς δὲν άγαπούσε αυτό τὸν τυχοδιώκτη πὸν ήθελε να έχη την όμορφότερη γυναίκα της Ισπανίας για να λάμπουν τὰ πλούτη του, έδοκίμαζεν άθελα την άνάγκη να ύποταχθῆ. Κι' αυτό ήτανε ένας έρωτισμός. Σάν τὸν έρωτα πὸν άνάβει στὸ στήθος της σκλάβας για τὸν άγέρωχον άγοραστήν της; Όχι! ὁ Άλέξαντρος δὲν την άγόρασε. Την εἶχε κατακτήσει!

— Άλλά μ' άγαπάει στ' αληθινά; έλεγε μόνη της. Άγαπᾶ έμένα, ακριβῶς έμένα, ὅπως λέει κ' ὁ ἴδιος; Καί πὸς τὸ λέει! Πὸς προφέρει τὸ «έγώ»! Μοῦ θέλει πράγματι τὸ καλό, ή ζητᾶ να κάμη λαμπρότερη την όμορφιά μου; Θᾶμαι για δαῦτον κάτι περισσότερο ἀπὸ ένα έπιπλο σπάνιο και ακριβό; Θά έρωτευθῆ αλήθεια τὸ άτομό μου; Λέ θα κουρασθῆ γρήγορα στὸ πλάι μου; Όπως και νᾶναι (έπαρηγοριόταν) θά εἶναι ὁ άντρας μου και θά βγῶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ κατακαμένο σπίτι, ελεύθερη πειᾶ ἀπὸ τὸν πατέρα μου. Φυσικά δὲν θᾶρθη μαζί μας, ἄ ὄχι, ὄχι! Θά τοῦ δώσωμε έναν μισθὸ και ἄς εξακολουθήση να μαλώνη με τὴ μητέρα μου και να τρώγεται με τοὺς υπηρέτες. Έτσι θά άποφύγωμε τίς ύποπτες έπιχειρήσεις του, κ' έγὼ θά γίνω πλούσια, πολὺ πλούσια, βαθύπλουτη.

Καί ὅμως, ὅλα αὐτά, δὲν της έδιναν

ίκανοποίηση. Ήξερε πὸς την εξήλευαν ὅλα τὰ κορίτσια της Ρενάντας, ὅτι μιλούσαν για την τρολλή τύχη της, λέγοντας ὅτι ή όμορφιά έδωσε στη Τζούλια Γιανέθ ὅσο περισσότερα μπορούσε να της προσφέρει. Άλλά αὐτὸς ὁ άνδρωπος την άγαπούσε; Την άγαπούσε με τὰ σωστά; Σκεπτότανε: Πρέπει να άποκτήσω τὸν έρωτά του. Έχω άνάγκη να μ' άγαπήση πραγματικά. Άλλοιῶτικα δὲν μπορῶ να εἶμαι γυναίκα του. Θά ήταν, αλήθεια, ένα σωστὸ παζάρεμα ὁ γάμος αὐτός, αν δὲν μ' άγαπάει. Μά γὼ τὸν άγαπῶ;

Έκανε αὐτὴ την άξαφνη έρώτηση πολὺ συχνά, ενῶ μιá φωνή άνεβαινοντας ἀπὸ τὰ βάθη τῶν σπλάχνων της, της έλεγε: «Εἶναι αληθινά ένας άντρας!» Έπειτα, κάθε φορὰ πὸν ὁ Άλέξαντρος έλεγε «έγώ» ή Τζούλια έτρεμε. Έτρεμεν ἀπὸ έρωτα, ὅσο και να πιστευε πὸς ήτανε αλλοιῶτικο τὸ αἶσθημά της. Η δὲν τὸ ήξερε καν.

* *

Παντρευτήκανε και πήγανε να ζήσουνε στὴ Μαδρίτη. Οἱ σχέσεις και οἱ φιλίες τοῦ Άλεξάντρου, χάρις στὸν πλοῦτο του, ήσαν πολλές, αλλά περιεργες. Για τοὺς περισσότερους πὸν εσύχναζαν στὸ σπίτι του, άριστοκράτες ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, ή Τζούλια εἶχε την ιδέα πὸς ήσαν ὀφειλέτες τοῦ συζύγου της, και ὅτι τοὺς έδινε δάνεια με μεγάλες και σίγουρες ύποθήκες. Όσοτὸσο ή κυρία Κομεθ δὲν ήξερε τίποτε καθαρὸ για τὰς ύποθέσεις τοῦ άντρός της, οὔτε κ' εκείνος της μιλούσε ποτέ.

Τίποτε δὲν της έλλειπε. Μπορούσε να ίκανοποιῆ ὅλα της τὰ καπρίτσια ακόμα και τὰ μικρότερα. Καί ὅμως, κάτι τι εννοιωθε να της λείπει.

Όχι ὁ έρωτας αὐτοῦ τοῦ άνδρωπου, στὸν ὁποῖον αἰσθανότανε ὅτι εἶχε ύποταχθῆ, αλλά ή βεβαιότης τοῦ έρωτος. Μ' άγαπᾶ;—δὲ μ' άγαπᾶ;—έρωτοῦσε τὸν έναντὸ της πάντοτε. Με περιβάλλει με τὴ μεγαλύτερη φροντίδα, με μεταχειρίζεται με τὸ βαθύτερο σεβασμό, αν και σά να πρόκειται για μιá κοπελλοῦδα ιδιότροπη. Συχνά μάλιστα με χαυδεύει. Άλλά μ' άγαπᾶ; Ήτανε περιττὸ να μιλήση για άφοσίωση και γι' άγάπη μαζί του.

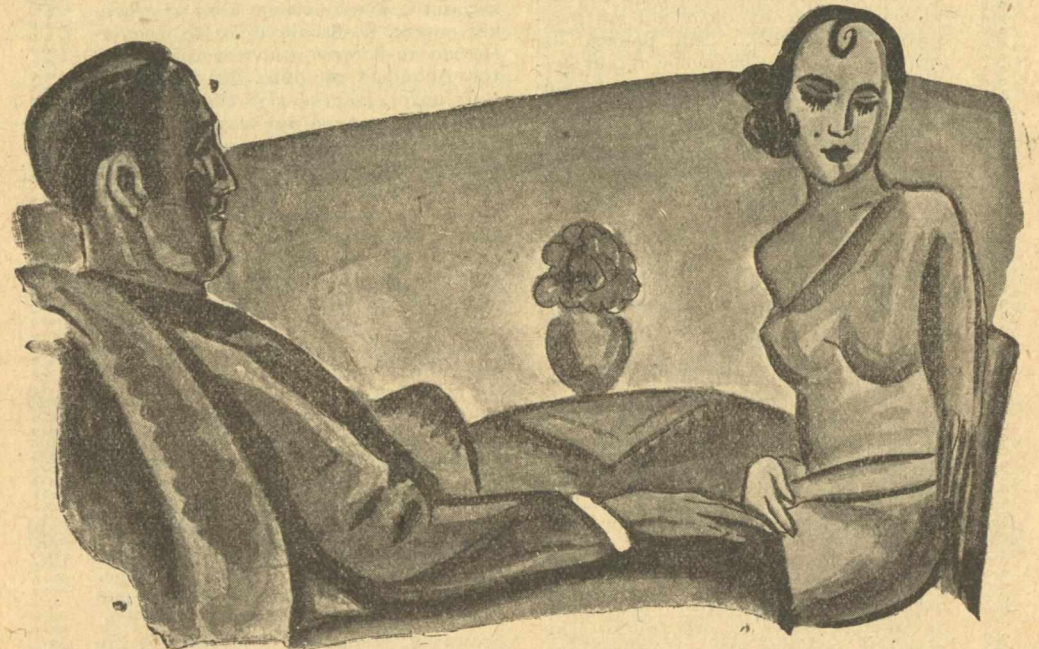
— Μόνον οἱ άνόητοι μιλᾶνε για τέτοιες δουλειᾶς—έλεγε ὁ Άλέξαντρος. «Θησαυρέ

μου... άγαπημένη μου... έρωτά μου... ὄραία μου... «Έγώ; Έγὼ τέτοια λόγια; Να προφέρω *έγὼ* τέτοια; Αὐτὰ εἶνε κουβέντες για μυθιστορήματα. Ξέρω πολὺ καλά ὅτι σου άρεσε να τὰ διαβάξεις...

— Καί μοῦ άρέσει ακόμη.

— Διαβάζε τα ὅσο σου κάνει ὄρεξη. Ανθέλεις μάλιστα μπόρῶ να χτίσω ένα περίπτερο με μιá μεγάλη βιβλιοθήκη, δική σου, ὅπου να βάλω ὅλα τὰ ρομάντσα πὸν έχουν γραφῆ ἀπὸ την έποχή τοῦ Άδάμ ὡς τα σήμερα.

Ο Άλέξαντρος ντυνότανε πολὺ απλά,

Η Τζούλια έτρεμε κ' ὁ Άλέξαντρος Κομεθ σιωπούσε

σχεδὸν με άτημελησία. Δὲν τὸκανε τόσο για να μὴ διακρίνεται, ὅσο γιατὶ τοῦ άρεσε να ποζᾶρει ὡς πληβείος, τὸ άλλαγμα τοῦ ρούχου ήτον πάντα γι' αὐτὸν ένα βασανιστήριο. Προτίμαγε εκείνο πὸν φορούσε. Λέγανε μάλιστα, πὸς ὅταν έπερνε καινούριο φόρεμα, τώτριβε στὸν τοῖχο για να φαίνεται παλιό. Όσο για τὴ γυναίκα του, επέμενε να ντύνεται με τὴ μεγαλύτερη κομψότητα, για να λάμπη περισσότερο ή όμορφιά της. Δὲν εἶχε καμμιá δυσκολία στην πληρωμή. τούναντίον, οἱ λογαριασμοὶ πὸν πληρωνε με ζωηρότερη χαρά, ήτανε της modίστρας πὸν έρραβε τὰ φορέματα της Τζούλιας.

Τοῦ άρεσε να την έχη στὸ πλάι του, γιατὶ ή διαφορὰ τῶν φορεμάτων εγενότανε άμέσως άντίληπτή. Ήτανε εὐτυχῆς ὅταν έβλεπε άνθρώπους να σταματοῦν και να κυττοῦν τὴ Τζούλια στὸ δρόμο, αν μάλιστα εκείνη έπροκαλοῦσε με φιλαρέσκιο τὰ βλέμματά τους, ὁ Άλέξαντρος εἶτε δὲν κύταζε, ή έκανε πὸς δὲ βλέπει. Σάν νάλεγε σ' ὅλο τὸν κόσμο: «Σᾶς άρέσει αἱ; Χαίρομαι. Μά αὐτὸ τὸ πράγμα πὸν βλέπετε εἶνε δικό μου... Λυσάσχετε λοιπόν!» Η γυναίκα του, μαντεύοντας

αὐτὴ τὴ σκέψη, έλεγε μέσα της: «Μ' άγαπᾶ ή δὲν μ' άγαπᾶ αὐτὸς ὁ άνδρωπος;» Γιατὶ πάντα, ὅταν τὸν σκεπτότανε, έβλεπε, *αὐτὸν τὸν άνδρωπο, τὸν άνδρωπό της.* Η καλλίτερα τὸν άνδρωπο στὸν ὁποῖον ανήκε, τὸν αφέντη της. Καί λίγο-λίγο, άποκτοῦσε την ψυχὴ της σκλάβας, της σκλάβας τοῦ χαρμειοῦ, αν και ήταν ή μόνη σκλάβη, ή φαβορίτα! Σκλάβη πάντοτε! Βαθύτερη οικειότης δὲν εἶχε γεννηθῆ άναμεταξύ τους. Εκείνη δὲν άπασχολεῖτο με ὅτι ενδιέφερε τὸν άντρα της. Άλλά μιá φορὰ, έτόλμησε τέλος πάντων να τὸν έρωτήση για τὸ σπίτι του.

(Η συνέχεια στὸ ἐπόμενο)

Λόγια και Πράγματα

Περὶ Ἀρχῶν.

Ο φίλος κ. Λέων Κουκούλας στὸν ἀπολογισμὸ πὸν ἔκαμε στὴν Προΐα γιὰ τὴ φιλολογικὴ κίνηση κατὰ τὸ 1928, μιλάει ἀνάμεσα στ' ἄλλα καὶ γιὰ πνευματικὰ ρεύματα... καὶ βρίσκει ὅτι στὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπάρχουν τέτοια ρεύματα. Καὶ γιὰ ν' ἀποδείξῃ τὸν ἰσχυρισμὸ του θυμᾶται τὰ «Ἑλληνικά Γράμματα» πὸν γιὰ νὰ σταθοῦν ἀναγκάστηκαν καθὼς λέει νὰ ἐγκαταλείψουν τὶς ἀρχές τους. Ὁ κ. Κουκούλας εἶναι θύμα μιᾶς πλάνης. Πολλοὶ ἐπίστεψαν ὅτι τὰ «Ἑλληνικά Γράμματα» σὲ ὅτι ἀφορᾷ τὰ φιλολογικὰ ζητήματα υἰοθετοῦν πλήρως τὶς ἀπόψεις τοῦ καθηγητοῦ κ. Ι. Ἀποστολάκη. Τοῦτο ὁ μὸς δὲν εἶναι ἀλήθεια. Τὰ «Ἑλληνικά Γράμματα» πολὺ πρὸ τῆς καθαρᾶς μορφικῆς μεταρρυθμίσεως των (περισσότερη εἰκονογράφηση καὶ περισσότερες σελίδες) ἔχον δημοσιεύσει πράγματα πὸν δὲν ἦταν σύμφωνα μὲ τὶς ἀπόψεις τοῦ κ. Ἀποστολάκη. Τὸ Νοέμβριο τοῦ 1927, ἓνα χρόνον δηλαδὴ πρὸ τῆς μεταρρυθμίσεως, μὲ τὸν τίτλο «ὁ δρόμος τῆς καρδιάς» ἐδημοσιεύθη κριτικὴ τοῦ κ. Γ. Ν. Πολίτη γιὰ τὸ «Salvatores deī» τοῦ κ. Καζαντζάκη, μὲ περιεχόμενο καθαρῶς ἀντιδεαλιστικόν. Ὅλοι τότε οἱ καλῶς γνωρίζοντες τὰ πράγματα ἐχαρακτήρισαν τὴν κριτικὴ ἐκείνη ὡς στρεφόμενη ἐναντίον τῶν ἀπόψεων τοῦ κ. Ἀποστολάκη. Ἀργότερα, τὸν περασμένο Μάϊο καὶ πολὺ πρὶν, μεταξύ τοῦ κ. Δελημούζου καὶ τῆς διευθύνσεως ἀνεφύει διαφωνία ἐξ ἀφορμῆς μιᾶς κριτικῆς πὸν ἐδημοσίευσεν τὸ περιοδικὸ γιὰ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ζ. Παπαντωνίου. Ὁ κ. Δελημούζος μάλιστα, σὲ μιὰ ἐπιστολὴ του πὸν ἐδημοσίευσεν τὸν Ἰούλιο, καθόριζε τὴ θέσιν του στὸ περιοδικόν, θέσιν συνεργάτου καὶ τίποτα περισσότερο. Ἡ Διεύθυνσις τῶν «Ἑλληνικῶν Γραμμάτων», σὶς πρώτες ἀρχές τοῦ περιοδίου, ἀπευθύνθη σὲ ἓνα κύκλον λογῶν πὸν ἐτίμησαν τὸ περιοδικόν μὲ τὴν συνεργασίαν τους. Ὁ κύκλος αὐτὸς ὄλονεν ἐμεγάλων, καθὼς ἦταν φυσικόν, καὶ μὲ τὴν προσθήκην σελίδων οἱ ἀνάγκης εὐρύνσεως τοῦ κύκλου τῶν συνεργατῶν ἔγιναν πολὺ μεγαλύτερες. Ὁ κ. Κουκούλας θὰ

ἔπρεπε σαφῶς νὰ μᾶς πῆ ποιὲς ἀρχές μᾶς ἀπέδιδε τότε, πὸν τὶς ἐγκαταλείψαμε ὕστερα. Ὁ κ. Κουκούλας ὁμῶς ἔχει συγχύσει τὰ πράγματα. Τὸ ἄρθρον του εἶχε χαρακτηριστικὴν αὐτοκριτικὴν. Ὑποδειγματικὸς αὐτὸς ἀντιπρόσωπος μιᾶς φιλολογικῆς γενεᾶς, ἔλαβε αἰφνιδίως τὸ φραγγέλιον καὶ τὸ ἐστρεψε ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ του. Δικαιώμα τὸ αὐτό. Δὲν καταλαβαίνομε μόνον, πὸν ἐνῶ εἶχε τὸν ἑαυτὸν τοῦ τόσο πρόχειρον νὰ τὸν παρουσιάσῃ ὡς παράδειγμα ἐπιχειρεῖ νὰ παρουσιάσῃ τοὺς ἄλλους, νὰ τοὺς ἀνακατέψῃ σὲ μιὰ ὑπόθεση ξένη. Θὰ μᾶς ρωτήσῃ ἴσως ποιὲς εἶναι οἱ ἀρχές μας. Δὲν θὰ εἶχαμε καμιά δυσκολία νὰ τοῦ θυμίσωμε τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ περιοδίου καὶ τὴ Χριστιανικὴ συνέπεια πὸν ἔδειξε στὸ διάστημα δύο χρόνων. Τίποτε ἀντίθετον πρὸς τὴν ἀποψη αὐτὴ δὲν φιλοξενήθηκε σὶς στήλες μας, οὔτε ὑπάρχει φόβος νὰ φιλοξενήθῃ.

Ἐυστάσεις στὸν ἀέρα.

Οἱ ἐφημερίδες μιλᾶνε γιὰ γρίπτη. Ὁ ἀρμόδιος ὑπουργὸς μιλάει γιὰ ἀμεση καιάκλιση καὶ θέρμανση τῶν δωμάτων. Ἡ ἀμεση ὁμῶς καιάκλιση καὶ ἡ θέρμανσις δὲν γίνονται ἐπειδὴ τὰ συνιστᾷ ἡ ἰατρικὴ. Χρειαῖζονται πόροι καὶ τὰ ἐννέα δέκατα τοῦ πληθυσμοῦ δὲν ἔχουν τοὺς πόρους αὐτοὺς καὶ ἔτσι, ὅταν τοὺς ἐπισκεφθῇ ἡ γρίπτη, θὰ τὴν ὑποδεθοῦν μοιρολατρικὰ καὶ θὰ τεθοῦν στὴ διάθεσιν της. Χρειαῖζεται μακροχρόνια, μελετημένη καὶ ἐμπνευσμένη κοινωνικὴ πολιτικὴ γιὰ νὰ μπορέσῃ ὁ τόπος κάτω ἀφορὰ ν' ἀντικρίσῃ τὶς ἐπιδημίες. Ἀλλοιῶς σήμερον θὰ εἶναι ἡ γρίπτη, αὔριο ὁ δάγκριος, μεθαύριο ὁ τύφος, ἀντιμεθαύριο ἡ χολέρα καὶ sic transit gloria...

Τὰ εἰκονογραφημένα βιβλία.

Ἡ εἰκονογράφηση τοῦ βιβλίου εἶναι ἓνα πολὺ σπουδαίον στοιχεῖον προόδου, γιὰ μ' αὐτὴν, ὅπως καὶ μὲ τὴ διαφήμισιν, μορφώνεται αἰσθητικὸς ὁ πολὺς κόσμος. Στὴν Ἑλλάδα τὸ εἶδος αὐτὸ ἄρχισε νὰ καλλιεργεῖται τὴν τελευταίαν μὲ

πεὶ πολὺ σύστημα, κ' ἔδωσε καρπὸς λίγος-πολὺς ἀξιολογούς. Σὲ παλαιότερη ἐποχὴ εἴτανε πολὺ σπάνιον πρᾶμα μιὰ ἐκδοσις εἰκονογραφημένη, ὅπως π. χ. τὰ «Διηγήματα» καὶ «ὁ Λουκῆς Λάρας» τοῦ Βικέλα, εἰκονογραφημένα ἀπὸ τοὺς πεῖο καλοὺς τεχνίτες τοῦ τότε καιροῦ. Ἀργότερα ἡ εἰκονογράφηση συνᾶδεν ἀποκλειστικὰ διηγήματα δημοσιευμένα σὲ ἡμερολόγια, καὶ ἐκεῖ μέσα βρίσκονμε εἰκονογραφίες τῆς Θάλειας Φλωρᾶ—Καραβῆ, τοῦ Εὐαγγελίου Ἰωαννίδου, τοῦ Πέτρου Ροῦμπου, τοῦ Φοίβου Ἀριστέως, τοῦ Λουκᾶ Γεραλή κλπ. Ἡ σύγχρονη μὲ μᾶς παραγωγή εἶναι πεῖο ἀξιόπρεστη, γιὰτί, ἀφ' ἑνὸς οἱ εἰκονογράφοι δὲν εἶναι ἀποκλειστικὰ ἐπαγγελματίαι ζωγράφοι, καὶ ἀφ' ἑτέρου γιὰτί γίνεται μὲ εὐρύτερον πνεῦμα, πὸν καθιστᾷ τὴν κάθε εἰκόνα ἔργο αὐτοτελές, καὶ ὄχι ἁπλῶς συμπλήρωμα τοῦ λογοτεχνήματος. Βέβαια, αὐτὸν τὸν ὄρον τὸν πληροῦν πολὺ λίγες εἰκονογραφίες, ἐν τούτοις μιὰ τέτοια τάσις φανερώναται ἄκομα καὶ σὶς τεχνικῶς ἀποτυχημένες. Αὐτὸ ὀφείλεται στὴν ἐξέλιξιν πὸν ὑπέστη γενικὰ ἡ τέχνη στὸν τόπον μας, ἀλλὰ κυρίως στὴν γνησιώτερη αἰσθητικὴ μόρφωση πὸν πέρνομε σιγά-σιγά. Τοῦτο τὸ σημεῖον μπόρει νὰ χρησιμεύσῃ ὡς εἰσαγωγή, τρόπον τινά, γιὰ ἓνα ἄλλο πὸν θὰ γράψομε στὸ ἐπόμενο τεῦχος, σχετικὰ μὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ εἰκονογραφημένα βιβλία πὸν βγήκανε τὴν τελευταία.

Ἡ Βασίλισσα τῆς καλλονῆς.

ΑΦΟΥ καὶ «οἱ διαγωνισμοὶ καλλονῆς» εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πολλὰς μανίες τῆς ἐποχῆς μας, ὀφείλομε νὰ σκεφθῶμε ἐπάνω καὶ σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα καὶ νὰ ποῦμε τὴ γνώμη μας. Βραβεῖον Καλλονῆς! Τί τρομερὸς πειρασμὸς γιὰ τὴ ματαιοδοξία καὶ τῶν δύο φύλων, τὴ μεγάλο ζήτημα ἐμφανίσεως πὸν θίγει πλέον τὰ ὅρια τῆς ἐθνικῆς, τῆς φυλετικῆς φιλοτιμίας μας. Ἐμεῖς, οἱ ἀπόγονοι τῆς Ἀφροδίτης, τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ὑρανίας Ἑλένης, αὐτοῦ τοῦ ἀθανάτου Grand Prix τῆς Καλλονῆς κάθε φυλῆς καὶ κάθε ἐποχῆς—εἰσεὶς λοιπὸν τί «δειγμα» θὰ στειλώμε σ' αὐτὸ τὸ παζαρὶ τῆς ὁμορφίας; Βέβαια, μιὰ νέα γυναίκα, πὸν θὰ συγκεντρῶν τὴ χαρακτηριστικὰ καὶ πλαστικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς φυλῆς μας, καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ ὅ,τι ἰδιαίτερον, τοπικόν, γνώρισμα ἀντιπροσωπεύει στὸ ἄγριο τὴν ψυχικὴν μᾶς σύστασιν, μὲ ἄλλα λόγια, τὴν ἐσωτερικότητα, τὴ χάριν, τὴν εὐφροσύνην, τὴ σεμνό-

τητα, τὴν ἀξιοπρέπεια, κ' ἄπάνω ἀπ' ὅλα «τὸ μέτρο», τὴν ἰσορροπία τῶν πεῖο ἀντιθέτων ἰδιοτήτων πὸν εἶναι τὸ μοναδικὸ καὶ ἀποκλειστικὸ ἴσως θαῦμα στὸ ὁποῖον χρωστῆται ἡ «Ἑλληνικὴ ἀρμονία». Ἀντιθέτως ὁμῶς, κατὰ πάσαν πιθανότητα, θὰ μᾶς ἀντιπροσωπεύσῃ κάποιον μανικὸν ἐλεγκτὰν, ἀπὸ τὰ γνωστὰ διεθνῶς εὐρωπαϊκοῦ τύπου, τοῦ ὁποῖου ἡ ὑπεροχὴ τάχα ἀπέναντι τῶν ἀσημίων ὁμοφύλων καὶ ὁμοφύλων του θὰ συνίσταται σὲ ἐντελῶς ἐπίκτητα καὶ ἄχρωμα «τεχνικά» χαρακτηριστικά, ἐμφανίσεως, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν καμμιὰ σχέσιν μὲ τὸν χαρακτὴρα τοῦ τόπου μας, καὶ τὰ ὁποῖα μοιραίως θὰ συγχοσθῶν καὶ θὰ χαθοῦν μεσα στὴν παράταξιν τῶν ἀντιπροσώπων κάθε χώρας, ὅπου θὰ κυριαρχῇ ὁ τύπος τῆς διεθνῆς ὥραιας καὶ κομψῆς γυναίκας, καὶ μάλιστα εἰς τὸ ἄρτιον καὶ μὲ ἀξιώσεις ἀντιπροσωπεύσεως λαῶν, εἰς τοὺς ὁποῖους ἡ ἐννοια τῆς καλλονῆς συναντιῆσθαι μὲ τὸ ραφινάρισμα καὶ μὲ τὴν κομψότητα.

Μὲ λίγα λόγια, νομίζομε πὸν πρέπει νὰ ἀντιπροσωπεύθῃ ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ μιὰ γυναίκα κατ' ἐξοχήν Ἑλληνίδα, ὅπως π. χ. ἡ Ρωσία θὰ ἀντιπροσωπευόταν ἀπὸ τὴν πεῖο καθαρόαιμη Σλαβικὴ ὁμορφία, ἡ Τουρκία ἀπ' τὴν πεῖο καθαρόαιμη Τουρκάλα, κλπ. Ἀλλὰ γιὰ μιὰ τέτοια ἐκλογή, χρειάζεται καὶ κριτικὴ ἐπιτροπὴ πὸν νὰ ξέρει τί θὰ πῆ «ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος» φυλῆς.

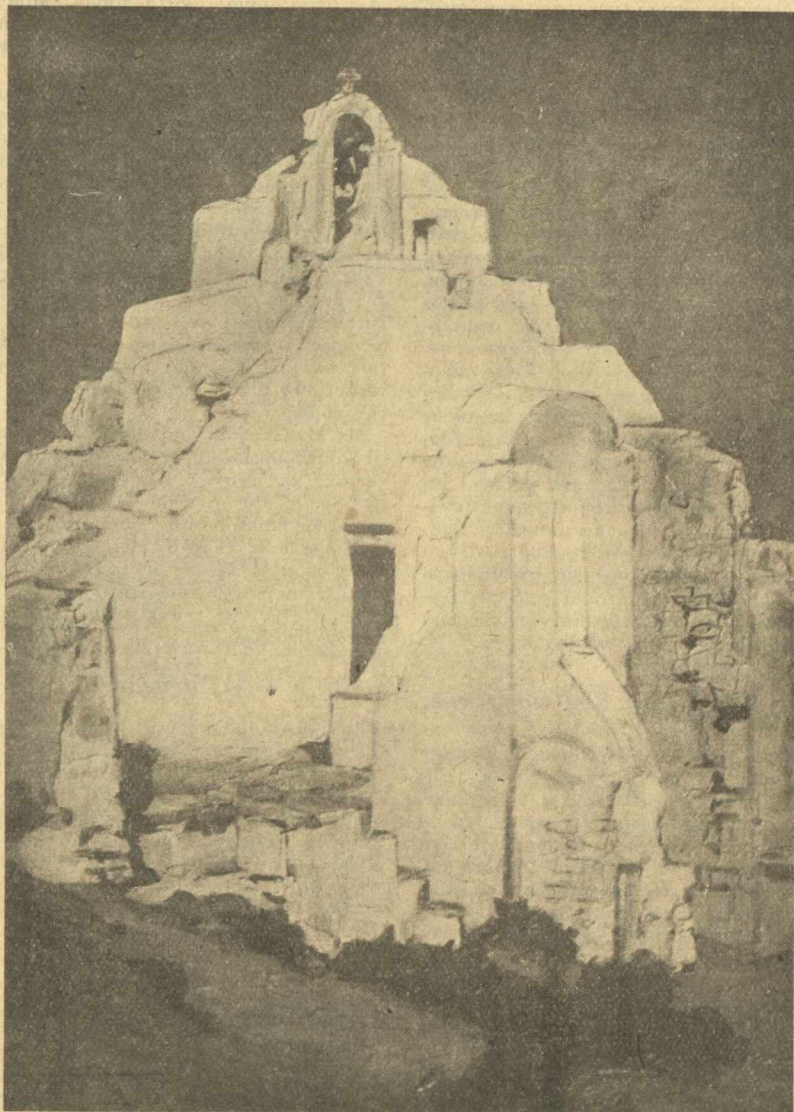
Τὸ θέατρο.

ΓΙΝΕΤΑΙ μιὰ σοβαρὴ ζύμωσις γύρω ἀπὸ τὸ θέατρο. Συγγραφεῖς, ἡθοποιοί, σκηνοθέτες, κινούνται πρὸς διάφορας διεθύνσεις μὲ ἀντικειμενικὸ σκοπὸν τὴ δημιουργία θεάτρον. Ὑπάρχει καὶ πῶθος καὶ ἐνθουσιασμὸς πὸν μᾶς συγκινοῦν. Χρειαῖζεται τὴν ἀουλειὰ καὶ πρακτικὸς νοῦς. Γιὰτί ἐνθουσιασμός καὶ πῶθος παρουσιάστηκαν πάντοτε, ἐξατιμίζονταν ὁμῶς ἡ μᾶλλον τοὺς ἐξαπαρῆν ἡ πνευματικὴ ὀκνηρία πὸν ὡδηγοῦσε πάντα σὲ αὐτοσχεδιασμούς καὶ προχειρότητες. Γιὰ ὅνομα τοῦ θεοῦ, δὲν εἶναι καμιά ἀνάγκη νὰ συνεχισθῇ καὶ τὴν αὐτὴν τὴν θλιβερὴ αὐτὸ μυσθιστόρημα.

Ἡ εἰκόνα μας.

Ἡ σημερινὴ εἰκόνα τοῦ ἐξοφύλλου ἀνήκει στὸ διαλεχτὸ συνεργάτη μας ζωγράφο κ. Βασιλείον καὶ παριστάνει μιὰ μητέρα πὸν θηλάζει τὸ παιδὶ της.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

ΓΕΡΜΕΝΗ: Μύκονος
Εκκλησία ή Παραπορτιανή

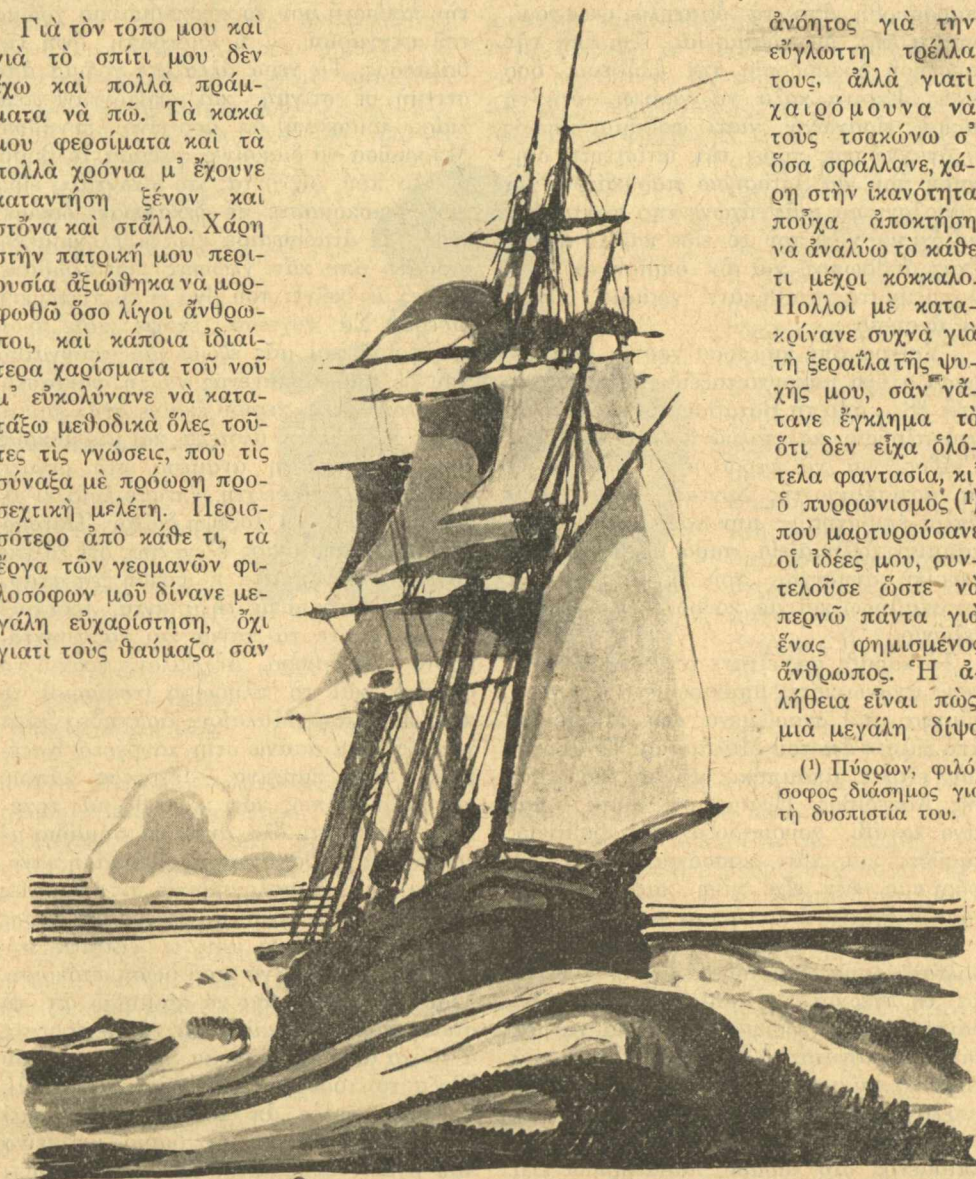
EDGAR A. POE

ΕΝΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟ ΠΟΥ ΒΡΕΘΗΚΕ
ΜΕΣΑ ΣΕ ΜΙΑ ΜΠΟΤΙΛΙΑ

Γιὰ τὸν τόπο μου καὶ
γιὰ τὸ σπίτι μου δὲν
ἔχω καὶ πολλὰ πράμ-
ματα νὰ πῶ. Τὰ κακά
μου φερσίματα καὶ τὰ
πολλὰ χρόνια μ' ἔχονε
καταντήση ξένον καὶ
σιτόνα καὶ στάλλο. Χάρη
στὴν πατρικὴ μου περι-
ουσία ἀξιώθηκα νὰ μορ-
φωθῶ ὅσο λίγοι ἄνθρω-
ποι, καὶ κάποια ἰδιαί-
τερα χαρίσματα τοῦ νοῦ
μ' εὐκόλυναν νὰ κατα-
τάξω μεθοδικὰ ὅλες τοῦ-
τες τὶς γνώσεις, ποὺ τὶς
σύναξα μὲ πρόωση προ-
σεχτικὴ μελέτη. Περι-
σότερο ἀπὸ κάθε τι, τὰ
ἔργα τῶν γερμανῶν φι-
λοσόφων μοῦ δίνανε με-
γάλῃ εὐχαρίστηση, ὅχι
γιατὶ τοὺς θαύμαζα σὰν

ἀνόητος γιὰ τὴν
εὐγλωττὴ τρέλλα
τους, ἀλλὰ γιατί
χαιρόμουν νὰ
τοὺς τσακῶνω σ'
ὅσα σφάλανε, χά-
ρη στὴν ἱκανότητα
ποῦχα ἀποκτήση
νὰ ἀναλύω τὸ κάθε
τι μέχρι κόκκαλο.
Πολλοὶ μὲ κατα-
κρίνανε συχνὰ γιὰ
τὴ ξεραῖλα τῆς ψυ-
χῆς μου, σὰν νὰ-
τανε ἔγκλημα τὸ
ὅτι δὲν εἶχα ὀλό-
τελα φαντασία, κι'
ὁ πυρρῶνισμός (1)
ποὺ μαρτυροῦσανε
οἱ ἰδέες μου, συν-
τελοῦσε ὥστε νὰ
περνῶ πάντα γιὰ
ἓνας φημισμένος
ἄνθρωπος. Ἡ ἀ-
λήθεια εἶναι πῶς,
μὰ μεγάλῃ δίψα

(1) Πύρρων, φιλό-
σοφος διάσημος γιὰ
τὴ δυσπιστία του.

Βολτατζάραμε ἀνοιχτά ἀπὸ τὴ στεριά τῆς Γιάβας.

πὺν εἶχα γιὰ τὴ φιλοσοφία, ἐμπότισε, κατὰ τὰ φαινόμενα, βαθειὰ τὸ πνεῦμα μου μ' ἕνα ἀπὸ τὰ σφάλματα ποῦναι τόσο συνειδησιμῆνα σὲ τοῦτον τὸν αἰῶνα, — θέλω νὰ πῶ γιὰ τὴ συνήθεια πᾶχουνε πολλοὶ νὰ σχετίζουνε μὲ τὶς ἀρχὲς τῆς ἐπιστήμης τοῦτης τὰ καθέκαστα τὰ πειὸ ἀνεπίδεκτα γιὰ μιὰ τέτοια συσχέτιση. Ἀπάν' ἀπ' ὅλα, σὲ κανέναν δὲν εἶταγε τόσο δύσκολο νὰ παρασυρθῆ ἀπὸ τὰ ἀπατηλὰ φωσφορίσματα τῆς δυσειδαιμονίας ἕξω ἀπὸ τὴν αὐστηρὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἀλήθειας, ὅσο ἐγώ. Ἐκρίνα καλὸ νὰ γράψω αὐτὴ τὴ μικρὴ εἰσαγωγὴ, γιὰτὶ φοβᾶμαι μήπως ὁ ἀναγνώστης πάρει τὴν ἀπίστευτὴ διήγηση πὺν θὰ ἱστορήσω παρακάτου γιὰ παραλογισμό μιᾶς ἀχώνευτης φαντασίας, κι' ὅχι γιὰ κᾶτι πὺν τὸ εἶδε καὶ τὸ ἄγγιξε ἕνας ἄνθρωπος, γιὰ τὸν ὁποῖον τὰ ὄνειροπολήματα σταθήκανε γράμμα νεκρὸ κι' ἀνοήσια.

Ἦστερα ἀπὸ κάμποσα χρόνια πὺν πέ-
ρασα σ' ἕνα μακρινὸ ταξειδί, μαρκαρίασα, στὰ 18., ἀπὸ τὴ Βατάβια, ποῦναι ἀπάνου στὸ πλούσιο καὶ πολυάνθρωπο νησί τῆς Γιαβάς, γιὰ νὰ φέρω μιὰ βόλτα μέσα στ' ἀρχιπέλαγο τῆς Σόντας. Μίσησα σὰν ἀπλὸς ἐπιβάτης, — μὴν ταξειδεύοντας γιὰ καμμὴν ἄλλη αἰτία, παρὰ μόνον ἀπὸ μιὰ νευρική ἀνησυχία, πὺν δὲ μ' ἄφηνε νὰ κατακαθίσω καὶ μὲ κούρδιζε ὁλοένα σὰν τελώνιο.

Τὸ καράβι μας εἶτανε τετρακόσων τόνων, ἀπάνω-κάτω, μπαικωμένο στὰ βρε-
χάμενα, καὶ σαρωμένο στὴ Μπομπιά, ἀπὸ ξύλο τὸν Μαλαμπάρ. Τὸ φορτιὸ του εἶτανε μπαμπάκι, μαλλιά καὶ λάδι τῆς Λακεδίστας. Εἶχαμε στ' ἀμπάρι καὶ λίγο κανάβι, χουρμαδοζάχαρη, βούτυρο, καρῦδες καὶ κᾶτι κασσόνια χασισί. Τὸ φόρτωμα δὲν εἶχε γίνῃ καλά, καὶ τὸ καράβι ἔγευρε ἀπὸ τὴ μιὰ μπάντα.

Κάναμε πανιά μὲ λίγον ἀγέρα, καὶ βολτατζάραμε κάμποσες μέρες ἀνοικτὰ ἀπ' τὴ στεργιά τῆς Γιαβάς κατὰ τὸ λε-
βάντε, δὴχως νὰ δοῦμε τίποτα γιὰ νὰ μᾶς κόψῃ τὴ μονοτονία, ἔξὸν ἀπὸ κᾶτι μικρὰ ἀράπικα καίκια πὺν συνειθίζονται στ' ἀρχιπέλαγο πὺν ταξειδεύαμε.

Ἔνα βράδῃ, ἐκεῖ πὺν καθόμουνα ἀκου-
μισμένος στὸ κάσαρο, παρατήρησα ἕνα σύννεφο παράξενον, μοναχιασμένο, κατὰ τὸ μαῖστρο. Τράβηξε τὴν προσοχὴ μου

πρῶτο γιὰ τὸ ἰδιότροπο χροῖμα του, καὶ
δεύτερο γιὰτὶ εἶτανε τὸ πρῶτο σύννεφο-
πὺν εἶδαμε ἀπὸ τὴ μέρα ποῦχαμε φύγει
ἀπ' τὴ Βατάβια. Τὸ παραφύλαξα μὲ
προσοχὴ ἴσαμε πὺν βούτηξε ὁ ἥλιος τότες
ἄπλωσε μὲ μιᾶς ἀπ' ἀνατολὴ σὲ δύση,
κι' ἔξωσε τὸν ὀρίζοντα μὲ μιὰ ζωερὴ ζώνη
ἀπὸ ἀμό, σὰν νὰ εἶτανε μιὰ γραμμὴ
στεργιά πολὺ μπάσσα. Σὲ λίγο τράβηξε
τὴν προσοχὴ μου τὸ κοκκινόμαυρο χροῖμα
τοῦ φεγγαριοῦ κι' ἡ ἰδιότροπη ὄψη τῆς
θάλασσας. Τὰ νερὰ ἀλλάζανε χροῖμα ἀπὸ
στιγμὴ σὲ στιγμὴ, καὶ φαινότανε πειὸ
κιάρα (διαφανὴ) ἀπ' ὅσο εἶναι συνήθως.
Μποροῦσα νὰ διακρίνω καθαρὰ τὸ βυθὸ,
μ' ὅλο πὺν, ῥίχνοντας τὸ σκαντάλι, εἶδα
πὺν βρισκόμαστε σὲ δεκαπέντε ὄργυιες
νερό. Ἡ ἀτμόσφαιρα εἶτανε φλογισμένη,
γιομάτη ἀπὸ κᾶτι γλῶσσες πὺν κλώθανε,
ὅμοιες μὲ ἐκείνες πὺν βγάζει τὸ πυρωμένο
σίδερο. Σὰ νύχτωσε, ἔκοψε κᾶθε πνοὴ
τ' ἀεριοῦ, καὶ μᾶς ἔξωσε μιὰ μπουνάτσα
πὺν δὲ μπορεῖ κανένας νὰ τὴ φανταστῇ.
Ἡ φλόγα ἐνὸς κεραιοῦ ἔκαιγε στὴν πρῶμῃ
χωρὶς νὰ σαλεῦν ὁλότελα, καὶ μιὰ μακρονὰ
τρίχα, κρατημένη ἀνάμεσα στὸ μεγάλο
δάχτυλο καὶ στὸ δείκτη, ἔπεφτε ἴσια κι' ὁ-
λόρθη, δὴχως νὰ λοξέψῃ διόλου. Ὡστόσο,
ἐπειδὴ ὁ καπετάνιος ἔλεγε πὺν δὲν ἔβλεπε
κανένα κακὸ σημάδι, κι' ἐπειδὴ ἔξεπέφταμε
κατὰ τὴ στεργιά μὲ τὴ μπάντα, πρόσταξε
νὰ μαζέφουνε τὰ πανιά καὶ νὰ φουντά-
ρουνε τὴν ἀγκυρα. Δὲ βάλανε σκοπὸ νὰ
φυλάγῃ, καὶ τὸ πλήρωμα (τσούρμο), τὸ
πειὸ πολὺ ἀπὸ Μαλαίους ἀράπηδες, πλά-
γιασε ἀβέρτα ἀπάνω στὴν κουβέρτα. Κατέ-
βηκα στὴν καμπίνα, — ἔχοντας κᾶποιο
προαίσθημα πὺν κᾶτι κακὸ θὰ μᾶς ἐρχό-
τανε. Πράγματι, ὅλα αὐτὰ τὰ σημάδια μὲ
κάνανε νὰ φοβᾶμαι μήπως ξεσπάσῃ κανέ-
νας σιμούν. Ἐομολογήθηκα τὶς ὑποψίες
μου στὸν καπετάνιο, μὰ αὐτὸς δὲν ἔδωσε
σημασία στὰ λόγια μου, κι' ἔστρωσε τὴν
πλάτη του χωρὶς νὰ μοῦ δώσῃ ἀπόκριση.
Ὡστόσο δὲ μόδερεσα νὰ κοιμηθῶ ἀπ' τὴ
στενοχώρια μου, καὶ κατὰ τὰ μεσάνυχτα,
ἀνέβηκα στὸ κατάστρωμα. Τὴ στιγμὴ πὺν
ἔβαζα τὸ πόδι μου στὸ τελευταῖο σκαλὶ,
ἀπόμεινα ξερὸς ἀπ' τὸ φόβο μου, γιὰτὶ
μὲ χτύπησε ἕνα βουητὸ ὅμοιο μὲ κείνον
πὺν βγάζει ἡ ῥόδα τοῦ μύλου σὰν γυρίζει
γλήγορα, καὶ προτοῦ λάβω τὸν καιρὸ νὰ
καταλάβω ἀπὸ πὺν ἐρχότανε, κατάλαβα

πὺν τὸ καράβι τρανταζότανε. Τὴν ἴδια
στιγμὴν, ἕνα κύμα τὸ βάρεσε καὶ τὸ ἔγυρε
ἀπ' τὴ μιὰ μπάντα, κι' ὕστερα, πέρασε
ἀποπάνω μας, σαρώνοντας ὁλάκερη τὴν
κουβέρτα, πρῶμα-πλώρα.

Ἡ φοβερὴ μανία ποῦχε ὁ ἀγέρας, στά-
θηκε σωτήρια γιὰ τὸ καράβι. Γιατί, μ' ὅλο
πὺν σκεπάσθηκε ὁλότελα ἀπ' τὸ νερό,
ἐπειδὴ τὰ ἄλμπουρά του (κατάρτια) σαρω-
θήκανε ἀπ' τὴ θάλασσα, ἀνασηκώθηκε
μέσα σ' ἕνα λεπτό, κι' ἀφοῦ τρίκλισε γιὰ
μιὰ στιγμὴ μέσα στὴ φοβερὴ παραζάλη,
στὸ τέλος ξαναστάθηκε ὄρθιο.

Μοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ πῶ ἀπὸ τὴ
θαῦμα ἕξφυγα τὸ θά-
νατο. Καθὼς μὲ βάρ-
εσε ἡ θάλασσα, λι-
ποθύμησα, καὶ σὰν
ἤρθα στὸν ἑαυτό μου,
βρέθηκα γαντζωμέ-
νος ἀνάμεσα στὸ πο-
δόσταμα καὶ στὸ τι-
μόνι. Μὲ πολλὰ βιά-
σανα στάθηκα στὰ
πόδια μου, καὶ κοί-
ταξα ὁλόγυρα, μὲ τὴν
ιδέα πὺν εἶχαμε πέ-
σει ἀπάνω σὲ τίποτα
βράχια, γιὰτὶ ὁ ἀνε-
μοστρίφουλας (ἀνε-
μοστρόβιλος) πὺν μᾶς
ἔξωνε εἶτανε φοβερός
κι' ἡ θάλασσα εἶχε
μιὰ ταραχὴ φριχτὴ
κι' ἀπερίγραπτη, πέρα
ἀπὸ κᾶθε φαντασία.

Σὲ λίγο, ἄκουσα τὴ φωνὴ κάποιου γερο-
Σουηδοῦ πὺν μαρκαρίασε στὸ καράβι
τὴ στιγμὴ πὺν κάναμε πανιά ἀπ' τὴ
Βατάβια. Τὸν χούγιαξα μ' ὅλη μου τὴ
δύναμη, κι' ἤρθε νὰ μὲ ἀνταμώσῃ στὴν
πρῶμῃ. Εἶδαμε τότες πὺν ἐμεῖς οἱ δύο
μονάχα εἶχαμε ἀπομείνει ζωντανοὶ ἀπὸ
τούτη τὴν καταστροφὴ. Ὡτι πρᾶγμα βρέ-
θηκε ἀπάνου στὴν κουβέρτα, ἐκτὸς ἀπὸ
μᾶς, εἶχε σαρωθῆ. Ὁ καπετάνιος κι' οἱ
ναῦτες καθήκανε ἐκεῖ πὺν κοιμώντανε,
γιὰτὶ οἱ καμπίνες γιομίσανε θάλασσα.
Ἔμεῖς οἱ δύο, μονάχοι μας, χωρὶς βοη-
θούς, δὲν ἐλπίζαμε πὺν θὰ μπορούσαμε
νὰ κάνουμε πολλὰ πράγματα γιὰ νὰ
σιγουράρουμε τὸ καράβι, κι' ἡ θέλησή μας
παράλυσε σὲ λίγο, γιὰτὶ περιμέναμε ἀπὸ

στιγμὴ σὲ στιγμὴ νὰ βουλιάζουμε. Ἡ
καδένα τῆς ἀγκυρας εἶχε κοπῆ σὰν νᾶτανε
κανένας σπάγγος, μὲ τὸ πρῶτο φύσημα
τῆς φουρτοῦνας, καὶ καλὰ καὶ κόπηκε,
γιὰτὶ ἀλλῶς θὰν εἶχαμε πάει στὸν πάτο
μέσα σ' ἕνα μινούτο. Τὸ καράβι, κνη-
γημένο ἀπ' τὴ φουρτοῦνα ἔτρεχε μὲ μιὰ
γληγοράδα δαιμονισμένη, ἀφήνοντας ἀπὸ
πίσω του ἕνα αὐλάκι πᾶδραζε. Ἡ πρῶμῃ
μας εἶχε πάθει μεγάλη ζημιά, καὶ μ' ἕναν
λόγο, ὁλάκερο τὸ καράβι εἶχε πάθει με-
γάλο στραπάτσο. Ὡστόσο, γιὰ τὴν καλὴ
μας τύχη, εἶδαμε πὺν οἱ τρὸμπες (ἀντλίες)
δὲν εἶτανε φραγμένες, καὶ πὺν τὸ φορ-
τιὸ μας δὲν εἶχε με-
τατοπισθῇ.

Ὁ ἀγέρας ἄρχισε
νὰ λασκάρῃ λίγο, κι'
ἡ καρδιά μας πῆρε
ἀνάσα. Μὰ συλλογι-
ζόμαστε μὲ φόβο, πὺν
ἄν ἔπεφτε ὁλότελα ὁ
ἀγέρας, θὰ χανόμαστε
χωρὶς ἄλλο, γιὰτὶ τὸ
καράβι, στὸ χάλι πὺν
βρισκότανε, δὲν θὰ
μποροῦσε νὰ ἀντέξῃ
στὴ φοβερὴ φουσκο-
θαλασσιὰ πὺν θάρχιζε
ὕστερα, ὅπως γίνεται
πάντα σὰν πάψῃ ὁ
ἀγέρας. Μολαταῦτα,
δὲ φαινότανε πὺν
εἶχε σκοπὸ νὰ πάψῃ
καὶ τόσο γλήγορα.

Ἐπὶ πέντε ὁλόκληρα
μερόνυχτα, κατὰ τὰ ὁποῖα ζήσαμε μὲ λίγα
κομμάτια ζάχαρη πὺν μπορούσαμε νὰ βγά-
λουμε ἀπ' τὸ καμποῦνι τῆς πλώρης, ἡ
σκάφη μας ἔπευρε δρόμο σὰν σαγίτα μὲ
μιὰ γληγοράδα πὺν δὲ λογαριάζεται, κνη-
νημένη ἀπ' τὸν ἀγέρα πὺν κᾶθε τόσο
ξεκουραζότανε γιὰ νὰ ξαναπαρῆ μὲ πειό-
τερη λύσσα, καὶ μ' ὅλο πὺν δὲν εἶχε τὴ
πρῶτη του φριχτὴ δομὴ, ὡστόσο εἶτανε
πειὸ τρομερὸς ἀπὸ κᾶθε φουρτοῦνα πὺν
εἶχα ἰδεῖ ἕως τότε. Κατὰ τὶς τέσσερες
πρῶτες μέρες, τὸ καράβι μας, ἐκτὸς ἀπὸ
κᾶτι μικρὰ λοξέματα, τραβοῦσε ὄστρια
κάρα σορόκο, κι' ἔτσι θὰ πηγαίναμε νὰ
πέσουμε ἀπάνω στὰ κρογονάλια τῆς Νέας
Ὁλλανδίας.

Τὴν πέμπτη μέρα, τὸ κρῶο γίνθηκε πολὺ

Παρατήρησα ἕνα παράξενον σύννεφο

σκληρό, ἄν και ὁ ἄνεμος ἔστρουπε κατὰ ἓνα γράδο στό βορριά. Ὁ ἥλιος βγήκε μέ μιάν ἀντιφεγγιά κίτρινη κι' ἄρρωστιάρικη, και ψήλωσε τὸ πολὺ λίγες ὀργυιές ἀπάνω ἀπ' τὸν ὀρίζοντα, χωρὶς νὰ βγάλλη πειὸ καθαρὸ φῶς. Πουθενὰ δὲν φαίνονται κανένα σύννεφο, και μόλαταῦτα ὁ ἀγέρας ὅλο και δυνάμωνε, ὅλο και δυνάμωνε, και φύσαγε μέ πειότερη μανία. Κατὰ τὸ μεσημέρι, ἀπάνω-κάτω, ὅπως μπορέσαμε νὰ κορῖνουμε, τράβηξε πάλι τὴν προσοχὴ μας ἢ ὄψη τοῦ ἡλίου. Δὲν ἔβγαζε φῶς, γιὰ νὰ ποῦμε σωστά, ἀλλὰ εἴτανε σάν ἓνα κάρβουνο μελανοκόκκινο και θλιβερό, χωρὶς φεγγαβολή, σάν νάχανε σβύση ὅλες οἱ ἀχτίνες του. Ἀκριβῶς μία στιγμή πρὶν βουτήξῃ μέσα στὴν ταραγμένη θάλασσα, τὸ κέντρο του χάθηκε μέ μιᾶς, σάν νὰ σβύστηκε ἄξαφνα ἀπὸ μιὰ δύναμη ἀνεξήγητη. Δὲν εἴτανε παρὰ μιὰ ρόδα γλωμὴ κι' ἄσημένια, τὴν ὄρα τοῦ χύμιζε μέσα στὸν ἄπατον ὠκεανό.

Μάταια περιμέναμε νὰ φτάξῃ ἢ ἕκτη μέρα, — αὐτὴ ἢ ἕκτη δὲν ἔχει ξημερώση γιὰ μένα — γιὰ τὸ Σουηδὸ δὲ θὰ ξημερώση ποτέ. Ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή σαβανωθήκαμε μέσα σ' ἓνα σκοτάδι σάν πίσσα, τόσο ποῦ δὲ μπορούσαμε νὰ διακορῖνουμε ἓνα ἀντικείμενο σὲ εἴκοσι βήματα ἀπ' τὸ καράβι. Βουτηχθήκαμε σὲ μιάν αἰώνια νύχτα, ποῦ δὲν τὴ γλύκαινε μήτε ὁ φωσφορισμὸς ποῦ ἔβγαζε ἢ θάλασσα τότες ποῦ βρισκόμαστε στοὺς τροπικοὺς. Ἐξὸν ἀπ' αὐτό, παρατηρήσαμε πῶς, μολονότι ἢ φοουτοῦνα ἐξακολούθουσε νὰ φυσομανᾶ χωρὶς νὰ ξεκουραστῇ, δὲν βλέπαμε πιά κανένα σημάδι ἀπὸ τ' ἀφρισμένα κύματα ποῦ μας κυνηγοῦσαν ἕως τώρα. Γύρω μας τὸ πᾶν εἴτανε φριχτὸ πυχτὸ σκοτάδι, μιὰ μαύρη ἔρημος ἀπὸ ρευστὸν ἔβεο. Σιγὰ σιγὰ, ὁ γερο-Σουηδὸς παρέλυνε ἀπὸ τὸ φόβο του πιστευόντας πῶς πέσαμε μέσ' τὴν κόλαση, κι' ὅσο γιὰ μένα, ἢ ψυχὴ μου εἴτανε βουτηγμένη σὲ μιὰ σιωπηλὴ ἀποβλάκωση. Εἴχαμε πάψει νὰ φροντίζουμε πειὸ δλότελα γιὰ τὸ καράβι, γιὰ τὸ νομίζαμε πῶς εἴτανε μάταιος κόπος, κι' ἀφοῦ δεθήκαμε ὅσο πειὸ καλά μπορούσαμε στό κούτσορο ποῦχε μείνει ἀπ' τὸ κατάρτι τῆς πλώρης, ἀφήσαμε τὰ βλέματά μας νὰ πλανιώνται μέ πίκρα ἀπάνω στὸν ἀπέραντον ὠκεανό. Δὲν εἴχαμε κανένα μέσον γιὰ νὰ λογαριάζουμε τὴν

ὄρα, και δὲ μπορούσαμε νὰ κορῖνουμε ὀλότελα γιὰ τὴν θέση μας. Ὄσοσο εἴμαστε σίγουροι πῶς βρισκόμαστε πέρα κατὰ τὴ νοτιά, ὅσο κανένας ἀπ' τοὺς πρὶν ἀπὸ μᾶς θαλασσοπόρους, και πολὺ ἀπορούσαμε γιὰ τὸν δὲν εἴχαμε συναντήσῃ ἀκόμα τὰ γνωστὰ παρόβουνα. Μολαταῦτα, κάθε λεπτὸ ἔμοιαζε πῶς εἴτανε τὸ τελευταῖο μας, — κάθε τρομερὸ κύμα χύμιζε ἀπάνω μας γιὰ νὰ μᾶς καταπιῇ. Ἡ φοουσκοθαλασσα ἔπερονούσε κάθε τι ποῦ εἴχα φαντασθῆ ποτέ, κι' εἴτανε ἓνα θαῦμα τῆς κάθε στιγμῆς πῶς δὲν εἴχαμε ἀκόμα καταπιθῆ. Ὁ σύντροφός μου μοῦλεγε πῶς τὸ φορτίο μας εἴτανε ἔλαφρό, και πῶς τὸ καράβι μας εἴτανε θαλασσομάχο. Και μόλαταῦτα δὲ μόρσεσε νὰ δώσῃ καμμιαν ἐλπίδα στὴν ἀπελπισμένη καρδιά μου, κι' ετοιμάσθηκα νὰ πεθάνω, γιὰ τὴν πίστευα πῶς ὁ θάνατος δὲν θ' ἀρροῦσε, ἐπειδὴ σὲ κάθε ὀργυιὰ δρόμο πῶπερνε τὸ καράβι, τούτη ἢ μελανὴ κι' ἐξωφρενικὴ θάλασσα φύσκωνε πειὸ πολὺ και γινότανε ἀκόμα πειὸ φριχτὴ. Ὁρες-ὄρες, ποῦ βρισκόμαστε σ' ἓνα ὕψος πειὸ μεγάλο ἀπ' ὅσο πετᾷ τὸ ἄλβατρος (1), ἢ ἀναπνοὴ μας πινόντανε, κι' ὄρες-ὄρες μᾶς ἐπιανε ζῆλη, ὅπως κλυούσαμε μέ φρικαλέα ταχύτητα μέσα σὲ μιὰ ρευστὴ κόλαση, μέσα στὴν ὁποία ὁ ἀγέρας εἴτανε τελματωμένος, και κανένας ἦχος δὲν μπορούσε νὰ ταράξῃ τὸν ὕπνο τῶν Κράκεν (2).

Βρισκόμαστε στὸν βυθὸ μιᾶς ἀπ' αὐτὲς τὶς ἀβύσσους, ὅπου ἄξαφνα ὁ σύντροφός μου ἔβγαλε μιὰ φωνὴ ποῦ ἀντήχησε φριχτὰ μέσα στὴ νύχτα: Κοίταξε! Κοίταξε! Ἐκεὶ ποῦ μιλούσε, διέκρινα ἓνα φῶς κόκκινο μέ μιὰ λάμψη θλιβερὴ, ποῦ κολυμποῦσε ἀπάνω στὴν πλαγιὰ τῆς ἀπέραντης χαράδρας μέσα στὴν ὁποία εἴμαστε θαμμένοι, κι' ἔρριχνε στό καράβι μας μιάν ἀντιφεγγιά τρεμουλιαστή. Καθὼς σήκωσα τὰ μάτια μου, εἶδα ἓνα θέαμα ποῦ πάγωσε τὸ αἵμα μου. Σ' ἓνα ὕψος τρομερὸ, ἀκριβῶς ἀποπάνω μας κι' ἀπάνω στὰ χεῖλια τοῦ γκρεμοῦ, πλανιότανε ἓνα καράβι γιγάντιο, ἀπάνω-κάτω τεσσάρων χιλιάδων τόννων. Μολονότι ζυγιαζότανε στὴν κορφὴ, ἀπάνω σ' ἓνα κύμα ποῦ

(1) Πουλι τοῦ Ὀκεανοῦ.

(2) Τέρατα θαλασσινὰ τῆς γοτθικῆς μυθολογίας.

εἴτανε σίγουρα ἑκατὸ φορές ψηλότερό του, φαινότανε πολὺ πειὸ μεγάλο ἀπὸ κάθε καράβι τῆς Γραμμῆς ἢ τῆς Ἐταιρείας τῶν Ἰνδιῶν. Ἡ τρομερὴ σκάφη του εἴτανε βαμμένη κατὰμικρον, και τὴν ἀγοιὰδα τῆς δὲν τὴν γλύκαινε κανένα ἀπ' τὰ συνειθισμένα πλουμὶδια ποῦ βάζουνε στὰ καράβια. Μιὰ ἀπλή σειρά κανόνια προβάλλανε ἀπ' τὶς ἀνοιχτὲς μπουκαπόρτες του, κι' ἀπάνω στὰ γυαλιστερά του ἀτσάλια ἀντιφεγγίζανε ἀμέτρητα φανάρια τοῦ πολέμου, ποῦ κουνιόντανε ἀνάμεσα στὰ ξάρτια (1). Μὰ κείνο ποῦ μᾶς ἔκανε νὰ κακαρώσουμε ἀπ' τὴν τρομάρα μας, εἴτανε ποῦ τὸ βλέπαμε νὰ τραβᾷ καταπάνω μας, μ' ὅλα τὰ πανιά

(1) Τὰ σκοιὰ τῶν καταρτιῶν.

ἔξω σκοτά (1), χωρὶς νὰ λογαριάζει κείνη τὴν ἐξωφρενικὴ θάλασσα και κείνο τὸ δαιμονισμένο μπουρίνι. Στὴν ἀρχὴ ποῦ τὸ πῆρε τὸ μάτι μας, δὲ μπορούσαμε νὰ δοῦμε παρὰ μονάχα τὴν πλώρη του, γιὰ τὴν ἀνασηκωνότανε σιγὰ-σιγὰ μέσ' ἀπὸ τὴν φριχτὴ και μαύρη χαράδρα π' ἄφηνε ἀποπίσω του. Γιὰ μιὰ στιγμή, — στιγμή ἀπερίγραπτης ἀγωνίας, — σταμάτησε γιὰ λίγο ἀπάνω στὴν κορφὴ, σάν νάχε μεθύσει ἀπ' τὸ δρόμο ποῦχε πάρει πρὸς τ' ἀπάνω, — ὕστερα ταλαντεύτηκε, — ἔγυρε, — και τέλος — γλύστηρε ἀπάνω στὴν κατηφόρα τῆς ἀβύσσου.

Μετάφραση Φ. ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

(Στὸ ἐρχόμενο τὸ τέλος)

(1) Ἄνοιχτὰ στὸν ἀγέρα, ἀρχαῖα «πλεισίστιον».

Ι. Μ. ΠΑΠΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΝΑΣ ΓΑΜΟΣ

(ΔΙΗΓΗΜΑ)

Κάθε στιγμή ἐπήγαινε ἴσαμε τὸ βάθος τοῦ μαγαζιοῦ, ἀνάμεσα στὶς σκονισμένες μόντες και στὰ ἀτελειώτα ῥάφια μέ τὴν ἀναρίθμητη παράταξη τῶν ἄσπρων κουτιῶν και κάθε στιγμή ξανάβγαινε ἴσαμε τὸ κατῶφλι μέ τὸ σάπιο σανίδι και κοιτούσε πρὸς τὰ ἔξω ἀνασηκωνόντας τὰ μυστάκια του σάν τὸ τσακάλι ποῦ ὀσμύζεται τὸ ψοφίμι ὄρες ὀλόκληρες μακριὰ. Ἄνοιγε τὰ μικρούτσικα, ἴδια μέ κομπίλτρουτες πονηρὰ και λιχούδικα ματάκια του και κοίταξε κι' ὅλο κοίταξε τὸν ἔλαιοχρωματιστὴ, ποῦ ἀνεβασμένος σὲ μιὰ τρίποδι ξύλινη σκάλα ζωγράφισε ὠραῖα - ὠραῖα, μαλακά-μαλακά, μέ διάφορα χρώματα, μέ σκιές και πλουμὶδια, πάνω στὴν ἀπόρθητη ὠχρα, τὴν ἐπιγραφὴ τοῦ καινούργιου μαγαζιοῦ: «ΨΙΛΙΚΑ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΚΙΓΚΑΛΕΡΙΑΣ» — Ἄλλο πάλι και τοῦτο. Δὲ μπορούσε νὰ τὸ χωρὸσῃ τὸ μυαλὸ τοῦ Στεκούλης πῶς θαρχόταν ποτὲ ἓνας ἄλλος χριστιανὸς ἐκεῖ-δά, στό διπλανὸ του μα-

γαζί, ποῦ τὸ χώριζε ἀπὸ τὸ δικὸ του μονάχα ἓνας λεπτός, ἀπὸ ταβανοσάνιδα, μεσότοιχος και θὰ σάρωνε κι' αὐτὸς ἐμπορικάκι. Και νὰ δῆς, ποῦ εἴταν ἀνθρωπος μέ γούστο στὴ δουλιὰ του, ρεκλαμαδόρος κι' ἀνοιχτοχέρης κι' ἤξαιρε νὰ τὸν πετάει τὸν παρὰ σὲ λούσα και σὲ φούμαρα, γιὰ τὴν ἔννοιωθε πῶς μονάχα ἢ ρεκλάμα τραβᾷ σήμερα τὸν ἀγοραστὴ, ἢ ψευτοεπίδειξη κι' ἢ ψευτοφτήνια. Πῶς νὰ τοῦ ἀντιμετηρηθῇ ὁ Στεκούλης τοῦ παμπόνηρου αὐτοῦ τουρκομερίτη — τουρκομερίτης, εἴτανε καθὼς ἔμαθε ἀργότερα — αὐτός, ποῦ χροῖνια τώρα τὸ εἶχε μονοπάλιο στὴ γειτονιά, τὴν πελατεῖα ταχτιχὴ, τὴν προαμαρία στερεότυπη και τὶς γκρίνιες και τὶς μουρμούρες ὅσο βάσταγε τὸ κέφι του ἀνεμλόδιστες; Πῶς νὰ ξαναμιλήσῃ τώρα στὰ κοριτσόπουλα και στὶς μισόκοτες και στὶς γριὲς τὶς παρακακομοῖρες, πῶς νὰ τὶς ξαναπάρῃ μέ τὸ ἄγγριο, ποῦ, βέβαια, θὰ τῶχαν δίπορτο οἱ κακοτράχα-

λες κι ούτε θα γύριζαν να τον κοιτάξουν; Κ' ύστερα, καλά όλ' αυτά, μα ο καινούργιος ό γείτονας, πού κακή σφοδρά να τον εύρει, όλο κ' έφερνε τα κιβώτια, πού μυρίζανε τελωνείο, και ταράδιαζε στο πεζοδρόμιο-γκράπα! γκρούπα! χτύπαγαν και ξεκάρφωναν όλη μέρα αυτός κ' ή γυναίκα του, μιá κρεμανταλού ίσαμε κει πάνω, παιδιά-σκυλιά δεν είχανε κ' έβγαζαν όλο και καινούργιες πραγματίες, μέσα σε κατακαινούργια, όμορφα κουτιά, πού εύωδιάζανε σαν ανοιξιáτικο περιβόλι και σ' έκαναν να τó ανοίξης τó πορτοφόλι και να τά κάνεις θάλασσα, όσο σφιχτοχέρης κι αν ήσουν; Κι αυτός έμενε πάντα με τά ίδια του, τά πανάργα και τά συνειδημένα! Δεφτά ν'άγοράση καινούργια δεν τού περίσσευαν. Πίστωση; Βέβαια, είταν εύκολο πράμα, κανείς δε θα τού έλεγε όχι—μα έλα πού τον περιχύνε κρύος ιδρώς, όταν στοχαζότανε τά γραμμάτια κι όταν συλλογιζόταν πώς καθόλου άπίθιανό να μη μεγαλώση, τó αντίθετο μάλιστα, να μικρύνει ή κίνηση τού μαγαζιού και τόσοι κόποι να πάνε χαμένοι;

Αυτά κι άλλα τριβελίζανε τó μυαλό τού Στεκούλη. Τι καλά πού καθόταν στη θεσούλα του, όπως ένα καλάμι μέσα στο βάλτο, τόσα χρόνια. Άνοιγε, όποτε ήθελε, έκλεινε όποτε ήθελε, φόβος να χάση την πελατεία δεν υπήρχε. Όρες όλόκληρες κουβέντιαζε με τον παπá και τó δάσκαλο τής γειτονιάς από κείνες τις θαυμάσιες άργοκίνητες κουβέντες, χωρίς να νοιάζεται αν τά δουλάκια περίμεναν μπροστά στη μούστρα ως πού να τούς δώση με άργες, προσεχτικές, αξιόπρεπες κινήσεις τó κουβαράκι τó μαντάρισμα ή την κλωστή τή ντε-μι-σέ, ως πού να μετρήση με την ήσυχία του τά λεφτά, να λογαριάση τά ρέστα. Άπό τώρα και μπρός δεν έβλεπε τίποτε άλλο από μιάν άβυσσο, από ένα παράφορο τρέξιμο, πού όδηγούσε σ' όλους τούς γκρεμούς και σ' όλα τά ύψη: άρχιζε πια ό συναγωνισμός, τó κνηγι τού κέρδους, τó τεοτίλι, τó τέχνασμα, τó πρόφτασμα, ό μεγάλος πόλεμος τής δεκάρας: τί να κάνη τó δικό του τó λιανοτούφεκο αντίκρου στην πυροβολαρχία πού έστηνε άρματωμένη με όλα τά καινούργια έξαοτήματα ό διαπλανός του; Κοίταζε πάνω στο τεζάκι την παμπάλαια ζυγαριά τού ταμ-

πάκου, λείπανο και τρόπαιο παλιών δοξασμένων καιρών, και μόλις πού κρατιότανε να μην κλάψη. Σύρε και σύ τώρα να πουλήσης ταμπάκο τή στιγμή, πού ό ανταγωνιστής σου, ό δόλιος αντίμαχος σου άραδιάζει μέσα στο κρυστάλλινο κατάφωτο ράφι του τά κουτιά με τά πούρα τής άβάνας και με τά ισπανικά *σιγαρίλλος*! "Άχ! υπάρχουν λύπες σ' αυτόν τον κόσμο πού είναι δύσκολο να τις νοιώση και να τις συμπονέση κανείς!

**

Μα δεν είχε ακόμα άρχισει να δουλεύη τó διπλανό μαγαζί και τó αυτί τού Στεκούλη, τó τεντωμένο σε κάθε αντίλαλο και σε κάθε ήχο, τó μεγάλο και πρόθυμο σαν τού λαγού, πήρε μιá φράση, τυχαία ριγμένη, από κάποιον περαστικό, γνώριμο τού καινούργιου μαγαζάτορα, μιá φράση πού έφτασε σαν εύφραντικός σταλαγάς άνοιξιáτικης δροσιάς ως στα καταβάθα τής καρδιάς του: ό γείτονάς του είταν άρρωστος, καρδιακός. Ό Στεκούλης κάθισε και στοχάστηκε: καρδιακός παναπεί σήμερα είναι καλά, αύριο πεθαίνει. Και μ' όλο πού δεν είτανε από φυσικού του κακός κι ούτε ποτέ είχε ποθήσει την καταστροφή τού άλλου, έννοιωσε μιάν απόκριση, σχεδόν άθελήτη άγαλλίαση, πού τού έδωκε κάτι σαν ρίγος αναπάντεχου τρόμου. Είδε με τó νού του την καρδιά τού γείτονά του σαν ένα μεγάλο σκουριασμένο ρολόι τού τοίχου, να δουλεύη άργά-άργά, τák-τάκ, κουραστικά, με κοντανάσασμα κι όλο να λιγαστεύη τή γρηγοράδα του κι όλο ν' άδυνατίζη, ν' άδυνατίζη και στο τέλος να στέκει ξαφνικά. Τάκ! δεν έχει άλλο. Ίσαμε δώ. Πάνε και τά εμπόρια, πάνε και τά κρυστάλλινα, κατάφωτα ράφια. Τó μαγαζί κλείνει, τó σφραγίζει ό ειρηνοδίκης, έρχονται οι κληρονόμοι και τσακώνονται, ξεπουλιούνται όσο-όσο οι πραγματίες, παίρνει κι ό Στεκούλης κάμποσα πράγματα πού τού λείπανε με ξεπεσμό και ξαναπιάνει τó μονοπάλιο στα χέρια του. Και μ' όλο πού είτανε από μικρός τής μπασμένος στα θεοτικά και δεν άφηνε σαρακοστή χωρίς να νηστέψη, αισθάνθηκε πώς ένα τέτοιο ένδεχόμενο θα μπορούσε να τού ήσυχάση την ταραγμένη καρδιά.

"Ύστερα ήρθε κ' ένας άλλος λόγος. Κά-

ποιος καλοθελητής, ένας φίλος του μ' ένα πόδι μοιή σπιθαμή πιδ μακρú από τ' άλλο, ένας σημαδεμένος εκεί πέρα, ήρθε να τον βεβαιώσει, πώς ό γείτονας είχε όλο του τó μαγαζί χροωμένο με ξένα λεφτά, είχε φέρει εκείνα τά μεγάλα κιβώτια, εκείνες τις μούστρες, τά καρυδένια έπιπλα και τά μάρμαρα. Κι όμως ό γείτονας αυτός δεν είταν κακός. Την πρώτη μέρα πού άνοιξε τó μαγαζί, ύστερ' από τον άγιασμό, ήρθε κ' είπε τού Στεκούλη μιá στρογγυλή-στρογγυλή καλημέρα κι ούτε έδειξε πώς κατάλαβε τó καταχθόνιο ύφος του, τή στριμμένη φωνή πού τού άποκριθήκε: Καλοόρίζικος.

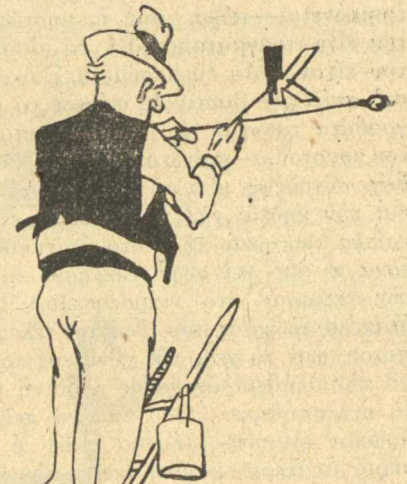
Και ξανάρθε και μιá και δυό και τρεις φορές και τον ρώτησε για τó ήλεκτρικό και για τó φόρο τού έπιτηδεύματος και τόσα άλλα για τή γειτονιά. Ό Στεκούλης τον κοίταζε μ' ένα τρόπο παράξενο. Προσπαθούσε να τρυπήσει τó πετόι του, να γίνε ένα μικρό-μικρό πραγματάκι και να φτάσει ίσαμε την πονεμένη του καρδιά και να τή ρωτήσει:

— Αϊ, τι λές; Τώχεις σκοπό να βασανίζεσαι πολú ακόμα; Δεν παύεις λέω εγώ να ήσυχάσουμε!

"Έβλεπε τις προετοιμασίες τού γείτονα

Κακός άνθρωπος δεν είτανε κι ούτε ποτέ είχε ποθήσει την καταστροφή τού άλλου, μα έλα πάλι, πού έτσι άθελήτα.

ή σκέψη τούτη τού εύφρανε τά σωθικά: καρδιακός, σου λείει ό άλλος. Τι μεγάλο εύτύχημα νάσαι καρδιακός! Ούτε πόνους, ούτε φωνές, ούτε τίποτα. Πεθαίνεις σαν τó άκακο πουλι εκεί πέρα και πás καλιά σου. Μά όρισμένως είναι να σε ζηλεύει κανείς!

**

Μα τή μέρα, πού πήγε ν' άνοίξει τó μαγαζί του και βρήκε τó μαγαζί τού γείτονα κλειστό μ' ένα μεγάλο-μεγάλο νεκρώσιμο κολλημένο στην πόρτα, δεν αισθάνθηκε ούτε άγαλλίαση ούτε ξαλάφρωμα. Η πρώτη του σκέψη είταν να τó βάλει στα πόδια γιατί τού φάνηκε πώς αυτός είταν υπεύθυνος για κείνο τó θάνατο, πώς είταν αυτός πού είχε σκο-

τώσει τὸν ἀντίμαχο. Δὲν εἶχαν περάσει οὔτε τρεῖς μῆνες καλὰ-καλὰ ἀπὸ τότε ποὺ ἄρχισε ἡ ἀτυχὴ αὐτῆ ἱστορία, καὶ μ' ὄλο ποὺ ὁ Στεκούλης ἔβλεπε κάθε μέρα τὴν πελατεία του ν' ἀραιώνει καὶ τὸ μαγαζί του νὰ ἐξημῶνεται—τώρα, ποὺ ἡ μυστικὴ εὐχὴ του εἶχε πραγματοποιηθεῖ, τὰ αἰσθήματά του εἶταν πολὺ διαφοροῦμενα. Ξαναγύρισε στὸ σπίτι του βιαστικός, φόρεσε τὴ μαύρη γραβάτα του καὶ τὸ μαῦρο γαμπριάτικο του κουστοῦμι—πάνω ἀπὸ πενήντα κηδεῖες θάχε συνοδέψει μ' αὐτὸ κ' ἀνάμεσα σ' αὐτὲς καὶ τὴν κηδεῖα τῆς μακαρίτισσας τῆς γυναίκας του—καὶ πῆγε στὸ σπίτι τοῦ γείτονα κι ἀπὸ κεῖ στὴν ἐκκλησιά κι ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά στὸ νεκροταφεῖο. Ἐκαμε ὀλάκερο τὸ χρῆσος του, ἕως τὸ τέλος. Ἐπιασε καὶ τὸ χέρι τῆς γυναίκας του καὶ μὰ τὴν ἀλήθεια, ὄχι χωρὶς ἀληθινὴ θλίψη τὴ συλλυπήθηκε. Ὅσο καὶ νὰ πεῖς ἀνθρώποι εἴμαστε, σήμερα πάει ὁ ἕνας, αὔριο ὁ ἄλλος—κι ὅλη ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα δὲν ἀνοιξε οὔτε αὐτὸς τὸ μαγαζί του, μονάχα πῆγε δυὸ φορὲς στὸ σπίτι τοῦ γείτονα καὶ προσφέρθηκε νὰ βοηθήσει σὲ ὅ,τι μπορούσε, νὰ φροντίσει γιὰ τὸνα καὶ γιὰ τὸ ἄλλο, νὰ δώσει λίγο κουράγιο στὴν καψρὴ τῆς γυναίκα, ποὺ εἶχε μείνει ἔτσι ἀναπάντεχα μόνη της. Ἐρημὴ κ' ἀπροστάτευτη, στοὺς πέντε δρόμους Ἡ καρδιά του εἶταν γεμάτη ἀπὸ συμπάθεια, ἀπὸ καλωσύνη. Αἰσθανόταν πὼς θὰ μπορούσε δλόκληρος νὰ δοθεῖ στὴν ὑπηρεσία τοῦ πλησίον του. . .

Μὰ τὴ δευτέρα μέρα ὕστερ' ἀπὸ τὸ πένθος τοῦτο περιστατικὸ, χροιάστηκε πάλι νὰ τεντώσει μεγάλα-μεγάλα τὰ λιχουδικα γοργοκίνητα ματάκια του: ἡ γυναίκα, ποὺ εἶχε μείνει μονάχη κ' ἀπροστάτευτὴ στὴ ζωὴ, ἦρθε κι ἀνοιξε τὸ μαγαζί κι ἄρχισε νὰ τὸ κυβερνάει χειροδύναμα σὰν τὸν καλὸ καρaboκὴρη. Οὔτε εἰρηνοδίκης, οὔτε σφραγίσματα, οὔτε συγγενεῖς, οὔτε τίποτε. Τὰ κοντιά ἀνεβοκατέβαιναν, σὰν νὰ εἶχαν δικὰ τους ποδιάρια, τὰ ράφια ἀνοιγόκλειναν βιαστικά, οἱ μοστροῦλες ἀδειάζαν καὶ ξαναγέμιζαν μὲ γοργοράδα: τὸ μαγαζὶ δούλευε γερὰ, τὸ ἐμποροκόπελλο πηγαίνερόχοταν ἡ χήρα γυναίκα, βουτηγμένη σὲ μαῦρο κρέπι, κινούσε τὴ συμπάθεια τῆς πελατείας κι ὄλο τὴ μάλευε πολυπληθέστερη. Ὁ Στεκούλης καθόταν καὶ χάτρευε: αὐτὸ εἶταν ἀπλούστατο, κι ὡς τόσο δὲν τὸ εἶχε σκεφτεῖ.

Κρῖμας στὴν καλωσύνη του, στὴ χριστιανικὴ του συμπάθεια τῆς προηγούμενες μέρας.

Καὶ τὸ πρῶμα πῆγαινε μὲ τὸν ἴδιο τρόπο τὸ δρόμο του. Ἡ μιὰ μέρα διπλωνόταν πάνω στὴν ἄλλη, τὸ δικό του τὸ μαγαζὶ μαραίνονταν, τὸ διπλάνο του ἀνθῖζε σὰν τὸ δέντρο ποὺ ρίζωσε σὲ γόνιμη γῆς. Μὰ ὁ Στεκούλης, ἀποσβολωμένος πιά ἀπὸ τὸ ὀλοφάνερο τοῦτο χτύπημα τῆς μοίρας ἢ τῆς θείας πρόνοιᾶς, δὲν εἶχε οὔτε τὴ δύναμη νὰ φθονήσῃ οὔτε τὴ δύναμη νὰ μισήσῃ, νὰ θυμώσει ἢ νὰ στενοχωρηθεῖ. Εἶχε πέσει σ' ἕνα εἶδος διανοητικῆς νάρκης καὶ σχεδὸν δὲν ἔβλεπε τὸ δικό του κατάντημα, μόνο μπαϊνόβγαινε στὸ διπλάνο μαγαζὶ καὶ φλυαροῦσε μὲ τὴ λυπημένη γυναίκα καὶ τῆς διηγόταν ἱστορίες δλόκληρες γιὰ τοῦτο καὶ γιὰ κείνο, στὸ πόδι πάντα, προσέχοντας καὶ τὴ δικὴ του πελατεία ποὺ ὄλο λιγότερευε. Κ' ἕνα βράδι, ἐκεῖ ποὺ τῆς ἔλεγε, ὄλο τῆς ἔλεγε τὰ δικὰ του, ἔπενε στὸ μάτι του στὸ λακκάκι τοῦ λαιμοῦ της, ἕνα βαθούλωμα τόσο - δὰ κοκκινωπό, ποὺ ἔμοιαζε μὲ μιὰ μικρούλα σκιερὴ φωλιά. Καὶ τὸ κοίταξε μονάχα, χωρὶς νὰ καταλάβει τίποτα, χωρὶς νὰ αἰσθανθεῖ τίποτα ἀπολύτως, εἶχε ἄλλως τε καὶ τὰ χρονάκια του. Καὶ τὴν ἄλλη βραδία τὸ ξανακοίταξε κι αὐτὸ γινόταν κάθε βραδία καὶ συνήθισε πιά νὰ τὸ κοιτάζει. Κ' ἡ γυναίκα χαιογέλασε πολὺ μιὰ βραδία, τόσο ποὺ ὁ Στεκούλης κοίταξε ἀκόμα παρακάτω κ' εἶδε μιὰ γραμμὴ βαθουλή σὰν ἕνα λουκι νὰ πηγαίνει ἕως κάτω στὸ στήθος καὶ νὰ χάνεται, κι αὐτὸ τοῦ ἔκαμε τέτοια ἐντύπωση, ποὺ πλέον δὲν πρόσεχε στὴν κουβέντα του κι ἔλεγε ὅ,τι τοῦ κατέβαινε, στὴν τύχη. . .

Καὶ μιὰ φορὰ τὴν ὄνειρεῦθηκε τὴ γυναίκα τοῦ γείτονα. Φοροῦσε, λέει, ἕνα τριανταφυλλὶ φόρεμα κ' εἶταν ὀλόασπρη, ψηλὴ καὶ καμαρωτὴ, καὶ τοῦ χαιογελοῦσε μ' ἕνα πολυσημαντο καὶ παράδοξο τρόπο. Ξύπνησε, ἀνασηκώθηκε στὰ μαξιλάρια του, ἀνοιξε τὰ μάτια του μέσα στὸ σκοτάδι καὶ συλλογίστηκε πόσο περιεργατάφερνε ἡ ζωὴ. Αὐτὸ τὸ περιστατικὸ, ὅλη τούτη ἡ ἱστορία μὲ τὸ γείτονα εἶταν σὰν μιὰ πετριὰ μέσα στὸ βάλτο ποὺ χαιρόταν τὴ μοναξιά του, ἴδια μ' ἕνα παράμερα ριζοβολημένο καλάμι. Καὶ νὰ τώρα, ποὺ ξυπνοῦσε μέσα στὴν ἀκύμαντὴ χριστιανικὴ

του νύχτα καὶ σκεφτόταν μιὰ γυναίκα μὲ τριανταφυλλὶ φόρεμα. ποὺ ἀλαφροποταῦσε σὰν μπαλλαρίνα—ἕνα ὄραμα ἀπίστευτο γιὰ τὰ μάτια του καὶ γιὰ τὸ ἔνστικτό του ποὺ τόσα χρόνια τὸ εἶχε κοιμήσει διπλα σὲ μιὰ ξυλένια ὑπαρξη, ποὺ μύριζε βαρεκίνα κ' εἶχε τὰ μάτια της μισοκλεισμένα ἀπὸ τὸν πονόματο καὶ τὴν τσίμπλα.

Ἀπὸ τὴ νύχτα κείνη, ποὺ τὴν πέρασε ἄγρυπνος, ὡς που ρόδισε ἡ αὐγὴ πάνου στὸν στενόμακρο φεγγίτη τῆς κάμαράς του, ἄλλαξε τελειωτικὰ πιά, ριζικά κι ἀναπάντεχα ὁ ρυθμὸς τῆς ζωῆς του. Ὁ ταπεινὸς μαγαζάτορας, ποὺ τόσα χρόνια τώρα ἔμοιαζε μὲ τὴ δεμένη κατσάικα, ἄρχισε νὰ βλέπει μακρύτερα, ἀνοιχτότερο καὶ πὶὸ βαθιὰ. Ἡ γυναίκα ἐκεῖνη τὸν εἶχε τραλλάει. Ὁμορφή: Ὅχι δά! Μὰ ἔλα πάλι ποὺ δὲ μύριζε βαρεκίνα! Νὰ ξεχνιέται κοντὰ της, νὰ μιλάει γιὰ τὸ ἐμπόριο, γιὰ τὴν πολιτικὴ, γιὰ τὸ δήμαρχο καὶ γιὰ τοὺς φόρους, εἶταν ἡ μεγαλύτερή του ἀπόλαυση. Ὅσο τὴν αἰσθανόταν κοντὰ του, ὁ κόσμος ὄλος τοῦ φαινόταν εὐρύχωρος, φωτεινός, ἀνθισμένος. Ὅταν τοῦ ἔφευγε, ὄλα στένευαν γι αὐτὸν καὶ γινόταν μικρὰ σὰν κελλὶ φυλακῆς. Ὅς τόσο δὲν ἠθελε νὰ χάσει ὀλότεια τὸ μπουσούλα. Κ' ἔτο μιὰ Κυριακὴ κάθισε στὸ σπιτάκι του, τᾶβαλε ὄλα κάτω, καὶ τὰ ὑπερ καὶ τὰ κατὰ, καὶ λογάρισε. Κι ὅταν εἶδε πὼς

ὁ προϋπολογισμὸς του ἄφηνε σημαντικώτατο ἐνεργητικὸ, ἀποφάσισε μιὰ καὶ δυὸ νὰ τῆς κάμει λόγο. Ἡ γυναίκα εἶταν πολὺ στοχαστικὴ: εἶδε πὼς ὄλο αὐτὸ εἶταν μιὰ λύση, τοῦ ζήτησε κάμποσο καιρὸ νὰ τὸ συλλογιστεῖ, τὸ συλλογίστηκε, τὸ ἀποφάσισε καὶ τοῦ τὸ εἶπε. Κ' ἔτσι ὕστερ' ἀπὸ ἕνα χρόνον ἀκριβῶς μετὰ τὸ θάνατο τοῦ μακαρίτη, ὁ Στεκούλης πῆρε γυναίκα

τὴ γυναίκα του κ' ἔοριξε τὸ μεσότοιχὸν τῶν μαγαζιῶν καὶ τάκαμε ἕνα. Naί, αὐτὸ δὰ μονάχα ἔγινε, αὐτὸ ἄλλαξε στὴ ζωὴ του: ὁ μεσότοιχος ἔπενε, εἶτανε κι ὄλας ἀπὸ ταβανουσανίδες, ἡ γυναίκα κάθισε στὸ ταμεῖο καὶ ἄρχισε αὐτὸς νὰ διαφεντέβει τὸ μαγαζὶ.

**

Καὶ μ' ὄλ' αὐτὰ δὲν ἔννοιωσε καμμιά εὐνοχωρία δλόγυρά του. Κάτι τοῦ ἔλειπε, κάτι τὸν πίεζε στὸ στήθος, ἔννοιωθε κάποιον ἀδιόρατο ἀρπάγι στὴν καρδιά. Τὸ τσακάκι, ποὺ κοιμότανε μέσα του, εἶχε πάλι ξυπνήσει, πάλι ὀσμίζετοαν ψοφίμι ἀπὸ μακριά. Εἶ-

Τὴν ἐκοίταζε

ταν μιὰ τύψη; Ἐνα προμήνυμα; Ὅ,τι καὶ νάταν, ὁ Στεκούλης δὲ μπορούσε νὰ μὴ στοχάζεται ἕνα ρολόγι, ποὺ ὄλο καὶ δούλευε μὲ κοντανάσασμα κ' ἔλεγε ὄλο πὼς θὰ σταματήσει: κι αὐτὸ δὲν εἶταν ἡ καρδιά τοῦ γείτονα. Εἶταν ἡ δικὴ του ἡ καρδιά.

ΙΩΑΝ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΔΙΑΣΠΑΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΗΘΟΠΟΙΩΝ

Τὰ «Ἑλληνικά Γράμματα» παρακολουθοῦν τὴ διάσπαση στὴν τάξη τῶν ἠθοποιῶν καὶ δὲν ἐβιάστηκαν νὰ ἐκφράσουν τὴ γνώμη τους, ἀλλὰ περίμεναν νὰ πάρουν τὰ πράγματα μιὰ μορφή ὀριστική, περίμεναν ν' ἀκούσουν τίς συγκεκριμένες ἀπόψεις καὶ τῶν δύο μερίδων. Σήμερα μετὰ τὴν συνέλευση τοῦ σωματείου ἠθοποιῶν ποὺ ἔγινε τὴν Κυριακὴ 6 τρ. καὶ ποὺ εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα νὰ διαγραφοῦν ἀπὸ τὸ σωματεῖο ἕνας ἀριθμὸς ἠθοποιῶν καὶ ἀφοῦ ἀκούσαμε τίς ἀπόψεις καὶ τῶν δύο μπορούμε νὰ δοῦμε ποῖο καθαρὰ σὲ ποῖο σημεῖο βρίσκονται τὰ πράγματα.

Υπάρχει ἕνα σωματεῖο τῶν «Ἑλλήνων ἠθοποιῶν» ποὺ χωρὶς ἀμφιβολία, ὑπηρετήσε ὅσο μπορούσε καλλίτερα ἐπὶ χρόνια τώρα τὴν ἐπαγγελματικὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ἑλληνος ἠθοποιοῦ. Χάρη στὶς προσπάθειες τοῦ σωματείου αὐτοῦ οἱ ἠθοποιοὶ ἐπέτυχαν σύνταξη, ἱατρικὴ περίθαλψη, φάρμακα δωρεάν, φορολογικὴ ἀτέλεια σὲ ὅλα τὰ δημόσια θεάματα, καὶ τὸ σπουδαιότερο, μιὰ ὀργανωμένη ἐπαγγελματικὴ συνείδηση.

Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀσήμαντες οἱ ὑπηρεσίες ποὺ τὸ σωματεῖο τοῦτο προσέφερε στὸ ἐπάγγελμα, ἀλλὰ πολὺτιμες καὶ θετικές. Τὴν ἀλήθεια βέβαια αὐτὴ δὲν τὴν ἀρνοῦνται οὔτε οἱ ἠθοποιοὶ ποὺ ἴδρυσαν τὸν ὄμιλο. Πλάι ὅμως στὴν ἀλήθεια αὐτὴ ὑπάρχει καὶ μιὰ ἄλλη, τὸ ἠθικὸ ἐπίπεδο ποὺ πάνω σ' αὐτὸ πρέπει νὰ στηρίζεται ὁλόκληρο τὸ θεατρικὸ πρόβλημα ἑνὸς τόπου. Υπάρχει τὸ καθαρό, τὸ ἄδολο καλλιτεχνικὸ ἐπίπεδο, γιὰ τὸ ὁποῖο δὲν μπορούν νὰ ἐνδιαφέρονται μὲ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ στὸν ἴδιο βαθμὸ ὅλα τὰ μέλη ἑνὸς ἀποκλειστικὰ ἐπαγγελματικοῦ σωματείου.

Γιὰ νὰ γίνῃ περισσότερο ἀντιληπτὸ αὐτὸ, ἀναφέρω κάτι ποὺ ὑπάρχει ἔξω καὶ σὲ ἄλλα ἐπαγγέλματα παραπλήσια μὲ τὸ θεατρικὸ.

Στὴ Ρουμανία λ. χ. ὑπάρχει ἡ ἔνωση συντακτῶν τῶν ἐφημερίδων τοῦ Βουκουρεστίου, σωματεῖο καθαρῶς ἐπαγγελματικὸ, μέλη τοῦ ὁποίου εἶναι μόνον συντάκτες. Πλάι σ' αὐτὸ ὑπάρχει ἡ ἔνωση τῶν Ρουμάνων δημοσιογράφων, σωματεῖο ποὺ ἀσχολεῖται μὲ τὰ ἐπαγγελματικὰ ζητήματα τῶν συντακτῶν ἢ τῶν ἰδιοκτητῶν ἐφημερίδων γιὰ τὰ ὁποῖα φροντίζουν τὰ ἰδιαίτερα σωματεῖα τους, ἀλλὰ ἀντικρύζει τὰ μεγάλα προβλήματα ὁλοκληρουτοῦ κλάδου, ὅπως εἶναι λ. χ. τὸ πρόβλημα τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ, ποὺ ἐνδιαφέρει ἀμεσώτατα καὶ τοὺς ἐργοδότες καὶ τοὺς συντάκτες, τὸ πρόβλημα τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ τῶν λαϊκῶν μαζῶν, ἡ παροχὴ ταξιδιωτικῶν εὐκολιῶν στοὺς δημοσιογράφους ποὺ θέλουν νὰ ταξιδέψουν γιὰ μελέτες, ἡ ἠθικὴ παρακολούθησιν τοῦ κλάδου καὶ χίλια ἄλλα. Ἐνῶ λοιπὸν ὑπάρχουν δύο σωματεῖα, ἕνα ἐργοδοτῶν καὶ ἕνα συντακτῶν, ὑπάρχει καὶ ἕνα τρίτο μικτὸ ποὺ ἐπιλαμβάνεται ὅλων τῶν μεγάλων ἐκείνων ζητημάτων ποὺ ἕνα καθαρῶς ἐπαγγελματικὸ σωματεῖο, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του, εἶναι ἀναρμόδιο νὰ τ' ἀντικρύσῃ. Τὸ μικτὸ αὐτὸ σωματεῖο ὠφέλησε σημαντικώτατα τὸν κλάδο καὶ βρίσκεται σὲ ἀρμονικώτατες σχέσεις μὲ τὰ δύο ἐπαγγελματικὰ.

Τὸ ἴδιο θὰ μπορούσε νὰ συμβῆ καὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ἑλληνικοῦ θεάτρου. Ὁ κ. Λεπενιώτης, ἀνθρώπος ἰκανότατος, ποὺ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν ἐπαγγελματικὴ ἀνύψωσιν τῶν ἠθοποιῶν, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ πεισθῇ ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐπαγγελματικὰ συμφέροντα ἐτοῦ ἠθοποιοῦ - ἐργάτου ὑπάρχουν καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ ἠθοποιοῦ-καλλιτέχνη, ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τὴν σύνταξιν, τὸ γιὰ τὸν κ. Λεπενιώτη ἢ σὲ ὅποιονδήποτε ἄλλον; Τὸ νὰ λάβῃ ὅμως ἀπέναντι τῆς κινήσεως μιὰ στάση ἀπόλυτα ἐχθρική μᾶλλον, παρέχει τὴν ὑπόνοιαν πὼς πολιτεύεται

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ σωματείου ἠθοποιῶν κ. Τ. Λεπενιώτης

ἀνωτέρων προβλημάτων τοῦ θεάτρου, ποὺ ὡς ἐκ τῆς συνθέσεώς του δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ συζητήσῃ ἕνα σωματεῖο ἠθοποιῶν ὅπου πλειοψηφοῦν, ὅπως εἰς ὅλα τὰ ἐπαγγελματικὰ σωματεῖα, ἀνθρώποι ποὺ ἔχουν μὲ τὸ ἐπάγγελμα ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον ὕλικους δεσμοὺς καὶ κανέναν πνευματικόν. Γιὰ τοῦτο ὁ κ. Λεπενιώτης δὲν πρέπει μὲ κανέναν τρόπο ν' ἀποκλείῃ τὴν ἴδρυσιν ἑνὸς μικτοῦ σωματείου, ἔστω καὶ ἀκαδημαϊκοῦ χαρακτῆρα. Ἄλλο ἂν νομίζῃ ὅτι τὰ πρόσωπα ποὺ ἀπέτελεσαν τὸν πρῶτο πυρρήνα τῆς κινήσεως αὐτῆς δὲν εἶναι τὰ κατάλληλα ἢ δὲν εἶναι τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς δικῆς του καὶ ἄλλων. Τότε ἀντὶ νὰ παριστάνει τὸν μὴ γινόντα Ἀχιλλέα, θὰ ἦταν σκοπιμώτερο, δίχως νὰ παύσῃ νὰ προσφέρῃ τίς ὑπηρεσίες του στὸ σωματεῖο ἠθοποιῶν, νὰ ἀνμικθῇ καὶ στὴ νέα κίνηση καὶ νὰ ἀσκήσῃ ἀπὸ κοντὰ αὐστηρότατο ἐλεγχὸ ὅλων τῶν πράξεων τοῦ συμβουλίου ἢ ὀρισμένων ἀνθρώπων. Ποῖος θὰ ἠρνεῖτο τὸ δικαίωμα αὐτὸ στὸν κ. Λεπενιώτη ἢ σὲ ὅποιονδήποτε ἄλλον; Τὸ νὰ λάβῃ ὅμως ἀπέναντι τῆς κινήσεως μιὰ στάση ἀπόλυτα ἐχθρική μᾶλλον, παρέχει τὴν ὑπόνοιαν πὼς πολιτεύεται

τὰ ζητήματα καὶ πὼς τὰ ἐλατήρια τῆς τακτικῆς του εἶναι καθαρῶς προσωπικά. Νά, τί πρέπει ὅπως δήποτε ν' ἀποφύγῃ ὁ κ. Λεπενιώτης. Μιὰ τέτοια ὑπόνοια, μιὰ τέτοια κρίση τῶν τρίτων, θὰ ἦταν ἐπιζήμια. Συνεπῶς τὸ μέτρο τῆς διαγραφῆς ἀπὸ τὸ σωματεῖο τῶν ἠθοποιῶν ποὺ ἀπέτελεσαν τὸν ὄμιλο, εἶναι μέτρο ἄστοχο καὶ βεβιασμένο, εἶναι πράξη ποὺ δὲν βρίσκεται μακριὰ ἀπὸ τὴν αὐθαιρεσία, ὅσοδήποτε κι' ἂν ἔχη ντυθῇ τὸ μανδύα τῆς τυπικῆς νομιμότητος.

Ὁ κ. Λεπενιώτης θὰ ἔχη κάθε δικαίωμα νὰ ρωτήσῃ ἂν καὶ οἱ καλλιτέχνες ποὺ ἀπέτελεσαν τὸν ὄμιλο ξεκινοῦν ἀπὸ ἐλατήρια ἀπηλλαγμένα κάθε προσωπικοῦ στοιχείου. Ἴσως ὄχι. Ἄν ὑπάρχει τέτοιο—ποὺ στὸ κάτω κάτω εἶναι καὶ ἀνθρώπινο—κρύβεται μὲ πολὺ ἐπιμέλεια καὶ φανερόνεται κάποια πολιτικὴ ἄποψη, κάποια ἔλλειψη θυμοῦ.

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ ὁμίλου Καλλιτεχνῶν κ. Γ. Φιλινός

Θά ἤμουν σύμφωνος μὲ τὸν κ. Λεπενιώτη ν' ἀσκηθῆ ἔλεγχος. Νὰ κριθοῦν δημοσίᾳ ὅλες οἱ πλουσιοπάροχες ἐπαγγελίες τοῦ ὀμίλου, νὰ συστηθῆ στοὺς ἐνθουσιώδεις ἰδρυτές του ὅτι πρέπει νὰ προχωρήσουν σὲ πράξεις θετικές καὶ ν' ἀφίσουν τὴν ἀοριστολογικὴ φιλολογία. Ἐνας τέτοιος ἔλεγχος καμωμένος ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ κινοῦνται ἀπὸ ἀγάπη καὶ ποὺ γνωρίζουν τὰ πράγματα, καὶ σκοπιμος καὶ γόνιμος εἶναι. Νομίζω δὲ ὅτι αὐτὸ ἀκριβῶς λείπει ἀπὸ τὸν ὄμιλο. Ἐνας φρόνιμος ἔλεγχος ποὺ δὲν θὰ ἦταν βέβαια ἀντιπολίτευση. Οἱ ἠθοποιοὶ εἶναι πάντα ἐνθουσιώδεις καὶ πολὺ σπανίως πατοῦν θετικὰ στὸ ἔδαφος. Ἐγὼ δέχομαι ὅτι ὁ ὄμιλος ἰδρύθη ἀπὸ δίκαιο καὶ ἀγνό πόθο. Δὲν ἀρκεῖ ὅμως αὐτό. Χρειαζέται νοῦς καὶ κάποια θετικότητα. Στὸ καταστατικὸ τοῦ ὀμίλου τὸ δεύτερο ἄρθρο του, ποὺ ἀναφέρεται στὸ σκοπὸ καὶ τὸ 3ο ποὺ ἀναφέρεται στὰ μέσα, εἶναι λίγη ἀχαλίνωτη φιλολογία. Εἶναι πολὺ τολμηρὸ ἀν' ὅχι τίποτε ἄλλο, νὰ πιστεύουν 30 ἄνθρωποι ὅτι θ' ἀναγεννήσουν τὸ θέατρο. Γιὰ νὰ σημειωθῆ ὅχι ἀναγέννηση, ἀλλὰ ἀπλῶς ἀνθήση θεατρικὴ, πρέπει νὰ συντρέξουν καὶ ἄλλοι παράγοντες καὶ ὅχι μόνοι οἱ ἠθοποιοί. Ἄν ἀφαιρέση κανεὶς ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις, μᾶς λείπει ἡ δραματικὴ παραγωγή. Θέατρο δὲ κατὰ πρῶτο λόγο θὰ πῆ ἔργο καὶ κατὰ δεύτερο ἐκτέλεση. Στὴ Γαλλία τὸ θέατρο ἄρχισε ἀφ' ὅτου ὁ Μολιέρους καὶ οἱ τραγικοὶ τοῦ ἔδωσαν τὸ σοβαρὸ πνευματικὸ ὕψος. Ὑστερα αὐτὰ τὰ δελτία, ὅχι δελτίο ἀλλὰ δελτία, ἀπὸ ποιούς θὰ γράφονται παρακαλῶ καὶ ποίους ἔχει μιὰ ἐργασία ἱκανὴ νὰ γεμίση τίς στῆλες δελτίων ποὺ βγαίνουν γιὰ νὰ ὑπηρετήσουν τέτοιον πομπώδη σκοπὸ; Τὴν

ἀναγέννηση τοῦ θεάτρου! Ἄν μοῦ ἔλεγαν τοῦλάχιστον τὴ βελτίωση, κάπως πάει κι' ἔρχεται. Μὴ μοῦ ποῦν ὅτι στέκω στὶς λέξεις. Οἱ λέξεις ἀντιπροσωπεύουν μιὰ πραγματικότητα. Ἐπιπόλαιος χειρισμὸς τῶν λέξεων φανερῶνει σκέψη ποὺ βρίσκεται στὰ σύγνεφα.

Ὑστερα μιὰ τὸ καταστατικὸ γιὰ λαϊκὰ θέατρα καὶ γιὰ τὴν ὑποχρέωση ποὺ θὰ ἔχουν οἱ διάφοροι πρωταγωνιστὲς νὰ φύγουν μία ἢ δύο φορές τὴ βδομάδα ἀπὸ τὸ θέατρό τους, γιὰ νὰ παίξουν σ' αὐτά. Νομίζω πὼς αὐτὸ εἶναι κάτι ποὺ δὲν στηρίζεται στὴν πραγματικότητα. Ὅταν ἡ κ. Κοτοπούλη, ἢ ὁ κ. Ἀργυρόπουλος, ἀνεβάσουν ἓνα ἔργο μὲ μεγάλη ἐπιτυχία θὰ ἀφίσουν ἐκθετὴ τὴν ἐπιτυχία, τοῦ θιάσου των, καὶ θὰ τρέξουν στὸ λαϊκὸ θέατρο γιὰ νὰ παίξουν; Ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ σοβαρῶς μποροῦν νὰ ὑποστηρίξουν τέτοια πράγματα; Ὁ κ. Γληνός, Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ ὀμίλου, μὲ ἐβεβαίωσε ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ δὲν θὰ ἐκτελέσουν τὴ διάταξη αὐτὴ τοῦ καταστατικοῦ θὰ διαγράφονται. Νομίζω ὅτι ὁ κ. Γληνός καὶ οἱ ἄλλοι κάνουν κακὴ ἐκτίμηση τῆς πραγματικότητος.

Βλέπομε λοιπὸν ὅτι, ἐνῶ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά ὑπάρχει ἀδικαιολόγητος θυμὸς, ἀπὸ τὴν ἄλλη ὑπάρχει ἓνας δίκαιος πόθος ποὺ κινδυνεύει νὰ χαθῆ μέσα σὲ μιὰ ἀοριστολογικὴ ἀτμόσφαιρα. Τί πρέπει νὰ γίνῃ; εἶναι πολὺ ἀπλό. Οἱ μὲν νὰ πάψουν νὰ παριστάνουν τοὺς μνημόνους καὶ οἱ ἄλλοι νὰ κατέβουν ἀπὸ τὰ σύγνεφα καὶ νὰ προσγειοθοῦν σὲ στερεὸ καὶ ὀμαλὸ ἔδαφος. Διαφορετικὴ τακτικὴ θὰ εἶναι φθορὰ καὶ τῶν μὲν καὶ τῶν δὲ καὶ περισσότερο τοῦ θεάτρου.

ΚΩΣΤΗΣ ΜΠΑΡΤΣΙΑΣ

Συρακοῦσαι: Ἡ πλατεία τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ

ΙΖΟΥΛΙΟ ΚΑΪΜΙ ΤΟ ΜΑΓΕΜΕΝΟ ΝΗΣΙ

Τὸ νησί τῆς Σικελίας ἀπὸ τὰ πειὸ παμπάλαια χρόνια δέχτηκε τὸ φῶς τοῦ ἀνατολικοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ πρῶτοι θαλασσοπόροι, ποὺ, μαγεμένοι, ἴδρυσαν ἐκεῖ τις πρῶτες ἀποικίες, ἦσαν Μικρασιάτες, Φοίνικες, Χαλκιδεῖς καὶ Κορίνθιοι.

Στὸ ἀνατολικότερο μέρος τοῦ νησιοῦ αὐτοῦ εἶναι ἡ σπουδαιότερη πολιτεία του, ἡ Συρακοῦσα, ποὺ μιὰ φορὰ ἦταν τὸ κέντρο τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Δύσεως, κ' ἡ πειὸ ἑξακουσμένη πολιτεία τῆς Εὐρώπης (IV αἰῶνας π. Χ.). Ἦταν δηλαδὴ ὅπως ἡ Ἀθήνα στὸ V αἰῶνα π. Χ., ἡ πειὸ εὐρύχωρη ἀπ' ὅλες καὶ ὀχυρωμένη μὲ δυνατὰ τείχη, μὲ πλήθος λαμπρότατα δημόσια κτίρια, κ' εἶχε ἓνα λιμάνι ὅπου ἀράζανε καράβια κάθε χώρας.

Σήμερα ἡ Συρακοῦσα, ὕστερα ἀπὸ 2239 χρόνια, δὲν εἶναι τόσο νεκρὴ ὥστε νὰ μὴ φαίνεται ἀπὸ τὰ ἐρείπιά της ὅλος ὁ μεγάλος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ὅπου ἀνθίσε ἀνάμεσα στὰ μαγεμένα της τοπεῖα, ποὺ εἶναι γεμάτα ἀπὸ εὐωδία καὶ χρώματα. Ἐδῶ οἱ ποιητὲς καὶ καλλιτέχνες καὶ χαρά-

κτες καὶ χρυσοχόοι βρήκανε ἓνα γόνιμο καὶ πλούσιο ἔδαφος, γιὰ τὲς πνευματικὲς τους προσπάθειες, κ' ὁ λαὸς μέσα στὸ μεγάλο της θέατρο, ποὺ ἔχει ὄψη πρὸς τὴ γαλανότατη θάλασσα, θαύμαζε τὸν Πίνδαρο καὶ τὸν Αἰσχύλο, καὶ τραγουδοῦσε τὰ ἔλεγεια τοῦ Σιμωνίδου καὶ τοῦ Βακχυλίδου. Ἐδῶ ὁ Κίμων καὶ ὁ Εὐοινίτης χαράζανε ἐπάνω στὰ χρυσὰ κ' ἀσημένια νομίσματα τὴ μορφὴ τῆς Ἀρεθούσης, εἴτε μὲ ἔκφραση ἠδονικὴ εἴτε μὲ τὴν κλασσικὴ ἑλληνικὴ ἤρεμη ὄψη.

Ἐδῶ ἐπίσης οἱ ἀγγειοπλάστες ἀπὸ τὴν ἀρχαιότατη ἐποχὴ εἶχαν πάθος γιὰ τὴν κεραμοουργία, τραβηγμένοι ἀπὸ τὴ μεγάλη τέχνη τῆς Ἑλλάδος, καὶ δημιουργήσαν θαυμαστὰ ἀριστουργήματα παραδίνοντας αὐτὴ τὴν τέχνη ἀπὸ πατέρα σὲ γιὸ, ὅπως τὴ βλέπομε σήμερα ἐπάνω στὰ Σικελιανὰ ἀγγεῖα καὶ στοὺς ἀνεκτίμητους ἀμφορεῖς.

Ἀπὸ τότε περάσανε ἀπὸ τοῦτο τὸ νησί ὅλες οἱ φυλὲς τοῦ κόσμου, κ' ἡ Σικελία ἔγινε μιὰ παράδοξη καὶ ποικιλότεχνη χώρα.

Ἀπὸ τὸ 212 π. Χ. τὴν κατέκτησαν οἱ Ῥωμαῖοι, κατόπι τὴν πῆραν οἱ Βυζαντινοὶ καὶ τὴν κράτησαν 300 χρόνια, κ' ἄλλα 300 οἱ Σαρακηνοί. Τὴν πέρουν ὕστερα οἱ Νορμανδοὶ καὶ στὸ τέλος πέφτει στὰ χέρια μιᾶς δυναστείας Σνέβης (ἢ Ἀλλαμάνης), καὶ στὰ χρόνια τῆς ἡ Σικελία φέρονει περισσότερο Ἰταλικὸ χαρακτήρα. Ὁ Σνέβος αὐτοκράτορος Φρειδερίκος ὁ Β' ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους βασιλιάδες τοῦ κόσμου, καὶ προστάτεψε ὅλους τοὺς σοφοὺς καὶ καλλιτέχνες, καὶ μάλιστα στὸ παλάτι του, στὸ Παλέρμο, ἄρχισε νὰ ἐξελίσσεται κατὰ πρότυπο ἡ ἰταλικὴ γλῶσσα. Τελευταῖα πάτησαν στὴ Σικελία κ' οἱ Ἰσπανοὶ κ' ἄλλοι Προγκηπες, ἕως ὅτου τὴν κατέκτησε ὁ Γκαριμπάλντι μὲ λίγες χιλιάδες ἄνδρες καὶ τὴν ἔνωσε μὲ τὸ Ἰταλικὸ βασίλειο.

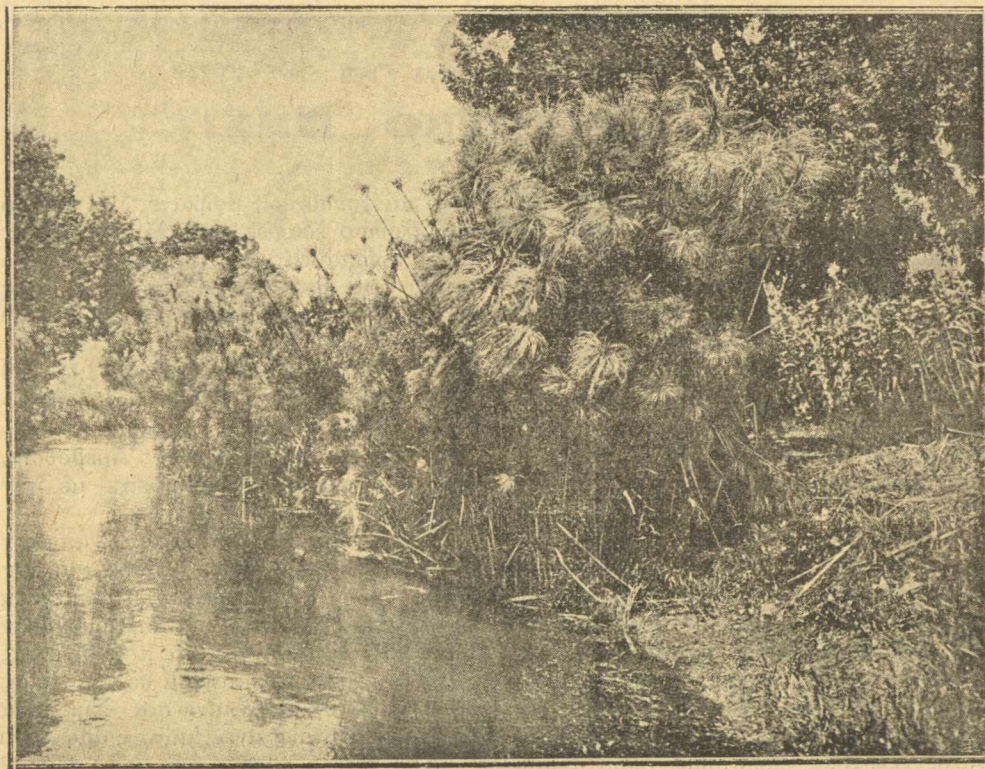
Αὕτη εἶναι, σύντομα, ἡ ἱστορία τῆς Σικελίας ὕστερα ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸ τῆς πολιτισμῶ. Κι' ὁ Χριστιανισμὸς ἔχει ἀνθί-

σει ἐδῶ μὲ διάφορα ἔργα τέχνης, ποὺ ἔχουν τὸ πνεῦμα καὶ τὴ μορφή ὅλης τῆς γνήσιας Ἑλληνικῆς Τέχνης, καὶ ἡ Βυζαντινὴ παράδοση στὴ ζωγραφικὴ βάσταξε ἕως τὸν ΙΣΤ αἰῶνα στὴ Σικελία, δηλαδὴ ὕστερότερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους τόπους τῆς Ἰταλίας. Ἡ Σικελιάνικη σχολὴ τῆς ζωγραφικῆς, ἀφοῦ δοκίμασε λίγο τὴ Φλαμανδικὴ ἐπιρροή, ἰδρύθηκε στὸ 1500, ἰδίως στὸ Παλέρμο καὶ στὴ Μεσσήνη, ὅπου ὁ περίφημος Ἀντωνέλλο ἐφήρμοσε γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Ἰταλία τὸ εἰλαύχρωμα.

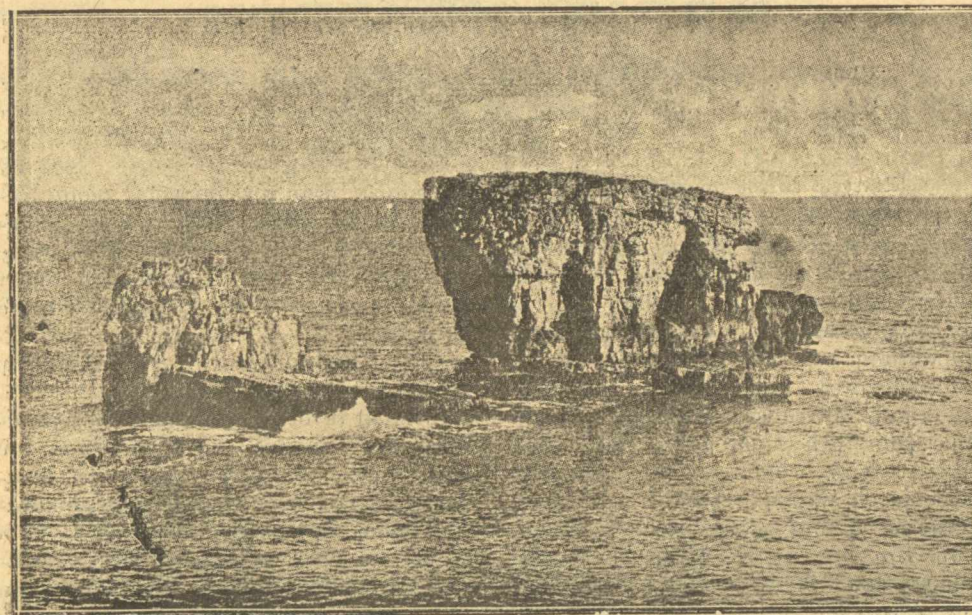
Ἄν τύχει νὰ μπῆ κανένας σήμερα στὰ παλιὰ παλάτια τοῦ Παλέρμου, ὅπου θὰ βρῆ τὴν πατροπαράδοτη φιλοξενία τῶν ἀρχοντικῶν οἰκογενειῶν, ἢ μέσα στὶς ἐκκλησίες, στὰ μοναστήρια ἢ στὰ μουσεῖα, θὰ ἰδῆ ὅλην αὐτὴ τὴν ποικιλοτεχνία: Ζωγραφικὴ Βυζαντινὴ, Φλαμανδική, Ἰταλική, ἀγγεῖα ἑλληνικὰ ντόπια καὶ ἰσπανομαυριτανικά, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς πλούσιες συλλογές ἀπὸ ἀντικείμενα ὅλων τῶν διακοσμητικῶν

Συρακοῦσαι: Βάζα ἰσπανοαραβικῆς τέχνης τοῦ XV αἰῶνος

Συρακοῦσαι: Ὁ ποταμὸς Ἀνάπο

Συρακοῦσαι: Οἱ βράχοι οἱ γνωστοὶ μὲ τὸ ὄνομα «Τὰ δύο ἀδέρφια»

τεχνῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσης, τὰ ὅποια αὐτοὶ οἱ ἄρχοντες εἶχαν τὸ πάθος νὰ τὰ συλλέγουν σὲ κάθε ἐποχῇ. Κι' ἂν πάλι ἐπισκεφθεῖ κανεὶς τὰ Ἀραβικά, τὰ Νορμανδικὰ καὶ τὰ Ἰσπανικά παλάτια ἢ μνημεῖα, τίς πλατεῖες, τοὺς δρόμους, ἢ ἔμπη μέσα στὰ Μανριτανικά περιβόλια τῆς Σικελίας, ἢ τὴ νεκρόπολη Πανταλικῆ στὶς ποροικίες πού ἴδρυσαν οἱ πρῶτοι Ἑλληνες ἀποικοὶ σὲ κάθε γωνιά τοῦ νησιοῦ, τοὺς δωρικούς ναοὺς τοῦ Διός, τῆς Ἀθηνᾶς, τῆς Ἀρτέμιδος, τοῦ Ποσειδῶνος, καθὼς καὶ τὰ λαμπρὰ θέατρό της, θὰ ἴδει πὼς ἐδῶ ἀνθίσαν ὅλα καὶ ζήσανε συμπλεγμένα μεταξύ τους, συγκροτώντας ἕναν ἀπὸ τοὺς περὶ σπουδαίους πολιτισμούς. Ἐδῶ κάθε φυλὴ ἐδημιούργησε τὸ δικό της, καὶ ὁμως καμμιά ἀπ' αὐτὲς δὲν ἔβαλε τὴ δική της σφραγίδα στὴ φλογερὴ ψυχὴ τῆς

Ἰταλίας. Ὁ καθένας χωριστὰ κι' ὄλοι μαζί πρόσφεραν ἀπ' τὴ δύναμή τους, ἀπ' τὴ φλόγα τους, ἀπ' τὴ καλαισθησία κι' ἀπ' τὴν ὠφελιμότητά τους, γιὰ τὴν ἀνανέωση τῆς ζωῆς σ' αὐτὴ τὴν παραδείσια γωνιά τῆς γῆς. Καὶ εἴτε περπατᾷ κανένας μέσα στὰ βραχώδη ἡλιοκαμένα τοπεῖα της, εἴτε σκύβει ἀπὸ τὰ κάγκελα τῆς κρήνης Ἀρέθουσας, εἴτε κάθεται στὰ παλιὰ σκαλοπάτια, εἴτε σταματᾷ κοντὰ στὰ καταχθόνια λατομεῖα, εἴτε κοιτάζει τὰ ἡσυχὰ νερὰ τοῦ Ἀνάπου ποταμοῦ, εἴτε μαζεύει χρυσολούλουδα γύρω ἀπὸ τὸ ναὸ τοῦ Διός, παντοῦ καταλαβαίνει πόσο ἡ ἑλληνικὴ φύση καὶ τέχνη κυριαρχοῦνε ἐπάνω σὲ ὅλη τὴν ποικιλότατὴ ἁρμονία, πού ἀναδίνει τοῦτο τὸ πραγματικὰ ἐξωτικὸ νησί τῆς Σικελίας.

ΓΕΩΡΓ. Α. ΠΡΑΤΣΙΚΑ

ΜΑΡΙΑ ΚΑΛΕΡΓΗ

ΜΙΑ ΔΗΣΜΟΝΗΜΕΝΗ ΡΩΜΑΝΤΙΚΗ ΜΟΥΣΑ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγούμενου)

Ἡ Μαρία Καλέργη ἄκουσε γιὰ πρώτη φορὰ τὸν Λίστ στὸ Μπᾶντ, στὰ 1835. Μὰ γνωρίστηκαν μόνον κατὰ τὸ 1843 κι' ἀπὸ τότε ἐνώθησαν μ' ἀναλλοίωτη καὶ τερπερὴ φιλία. Δυὸ μῆνες πρὶν ἀπὸ τὴν παράστασι τοῦ «Τανχούζερ» ἡ Μαρία παρερισκόταν στὰ ἐγκαίνια τοῦ μνημεῖου τοῦ Μπετόβεν στὸ Μπόν, πού στήθηκε χάρις στὴ πρωτοβουλία τοῦ Λίστ. Ἐπειτα, ὅταν ὁ διάσημος πιανίστας ἀρρώστησε, ἡ «λευκὴ νεράιδα» τὸν περιποιήθηκε ἢ ἴδια μ' ἐξαιρετικὴν ἀφοσίωση. Καὶ γιὰ νὰ τῆς δεῖξη τὴν εὐγνωμοσύνην του ὁ Λίστ τῆς ἀφιέρωσε τὸ 1847 τὴν μεταγραφὴ γιὰ πιάνο τοῦ «Salve Maria» τῆς «Ἱερουσαλήμ» τοῦ Βέρδη.

Ὅχι μόνον ὁ Λίστ ἔπλεκε τὸ ἐγκώμιο τῆς φίλης του, μὰ καὶ αὐτὸς ὁ Σοπέν, φθισικὸς τὴν ἐποχὴν ἐκείνη, δύσκολος στὴν ἐκλογή τῶν μαθητῶν του, κα-

ταχτήθηκε ἀπὸ τὴν ὁμορφὴ κυρία Καλέργη κι' ἀπεφάσισε νὰ τῆς δώσῃ μαθήματα πιάνου. Νά, τί ἔγραφε δυὸ χρόνια ἀργότερα, στὰ 1847, ὁ τόσο ἀδύστηρος αὐτὸς κριτῆς πού δὲν γνωρίζει καμμιά κολακεία:

«Δίνο μαθήματα στὴν κυρία Καλέργη. Παίζει ἀληθινὰ πολὺ καλά.

Ἄλλως τε οἱ χαρακτῆρες τους μοιάζανε. Κάτω ἀπ' τὸ ἑλληνικὸ ὄνομα τοῦ Καλέργη καὶ παρὰ τὴν γερμανικὴ καταγωγή της, ὁ Σοπέν διέκρινε μιὰ συμπατριώτισσα, μιὰν ἀληθινὴ Πολωνέζα. Ἐτσι ἔνοιωσε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Ἐτσι ἡ Μαρία, αἰσθάνθηκε βαθιά κάθε ἔμπνευση τοῦ ποιητοῦ-συνθέτου. Αἰσθάνθηκε τὸ μυστικὸ τῆς θείας μουσικῆς του, τὴν συνταραχτικὴ μελαγχολία της, τὴν ἀπελπισία της, τὴν τρυφερότητά της, τὴν τρελλὴ ἐρωτικὴ μέθη της, τὴν ἐξαιρετικὴν χάρις της καὶ τὴν αἰώνια νιότη της. Κι' ἐπειδὴ

ἔνοιωσε μέσα στὴν ψυχὴ της τὸν Σοπέν, μπόρεσε ἡ Μαρία Καλέργη τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1858 νὰ συγκινήσῃ ὡς τὰ δάκρυα τὸ ἀκροατήριό της, στὴν Βαρσοβία, ὅταν συνόδευσε τὴν Πολωνέζα ποιήτρια Λουσέβκα, πού θηνοῦσε τὸν χαμὸ τοῦ μεγάλου συνθέτου.

Εἶχε γεννηθῆ μετὰ τὴν μουσικὴ μέσα στὸ εἶναι της ἡ Μαρία. Ἡ Προγκήπισσα Παυλίνα Μέττερνιχ, πού γνώριζε ὅλους τοὺς διάσημους πιανίστες τῆς ἐποχῆς της ἔγραφε:

«Ποτέ μου δὲν ἄκουσα νὰ παίζεται ὁ Σοπέν ὅπως ἀπὸ τὴν κυρία Καλέργη».

Καὶ αὐτὸς ὁ μοναδικὸς βιοτουόζος, ὁ Λίστ ἔγραφε:

«Ἡ Μαρία ἔπαιξε ὅπως λίγοι. Κι' ἐκεῖνοι πού τὴν ἄκουσαν δὲν θὰ λησμονήσουν ποτὲ τὸ παξιμὸ της ἢ καλύτερα τὴν μοναδική, ἀφθαστὴ ἐκτέλεσή της».

Δὲν εἶχε ὁμως τὴν ἐποχὴ ἐκείνη μόνον μουσικὲς ἐπιτυχίες ἡ κυρία Καλέργη. Ἡ ὁμορφιά της ἦταν στὸ ζενίθ. Ὅταν ἔμπαινε σ' ἕνα σαλόνι, ὄλοι σπαίναν ἀπὸ θαυμασμό. Ἡ κυρία Ζωμπέρ, μία σύγχρονη φίλη της γράφει αὐτὰ πού δείχνουν τὴν ἐπίδραση τῆς Μαρίας στὴν Παρισινὴ κοινωνία:

«Τὶ πλοῦτος χρωμάτων!... Ἐνα παρόμοιο μοντέλο εἶναι μία ἀπὸ τίς καλὲς τύχες μερικῶν καλλιτεχνῶν πού ἐγὼ βέβαια δὲν τὴν περιμένο... Νὰ τὰ χρυσὰ μαλλιά, τὰ τόσο ἀγαπητὰ στὴν βενετσιάνικη σχολή... Καὶ τὰ μάτια! κοιτᾶτε, χρυσὴ μου... οἱ κόρες μοιάζουν σὰν δυὸ βιολέττες τῆς Πάρμας... Ὅσο γιὰ τὸ χρῶμα τῆς ἐπιδερμίδος, ἂν σὰς στενοχωρεῖ τριψέτε μερικὰ τριαντάφυλλα πάνω

στὴν παλέττα σας καὶ βροῖτε τὴν τέχνη νὰ τὰ μεταχειρισθῆτε...».

Μὲ τὰ χρυσὰ της μαλλιά, μετὰ τὰ γαλακτώδη γυμνὰ μπράτσα της, μετὰ τὰ κανονικὰ μέλη της καὶ τὸ βασιλικὸ της παράστημα, ἡ «λευκὴ νεράιδα» φάνταζε σὰν καμμιά θεὰ τοῦ Ὀλύμπου, σὰν τὴν Ἀφροδίτη ποῦχε κατέβῃ ἀνάμεσα στοὺς κοινὸς θνητοὺς. Ἦταν πάνω στὴ φρεσκάδα τῶν εἴκοσι πέντε χρόνων της, στὸ θαυμαστὸ ξάνοιγμα τῆς νιότης της. Κι' ὄλοι

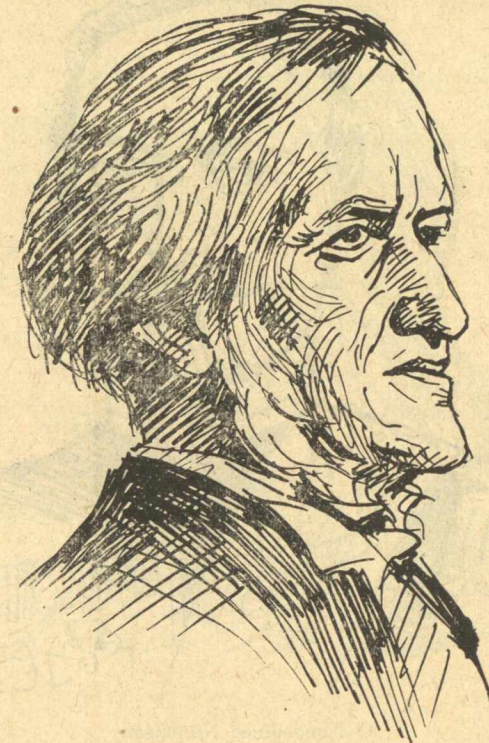
ὄσοι τὴν ἀντικρίζανε γιὰ πρώτη φορὰ νοιώθανε τὴν καρδιά τους γὰ σφίγγεται. Καὶ κανεὶς ἀπ' ὅσους τὴν εἶδανε δὲν τὴν λησμονήσε κι' ὄλοι γράφανε γιὰ τὴν θεία, τὴν ἀφθαστὴ καλλονὴ της. Ἡ «λευκὴ νεράιδα» δέσποζε στὸ Παρίσι. Κι' ἔμελλε νὰ ἐμπνεύσῃ τὰ παθητικώτερα ποιήματα καὶ τὸν φλογερότερο ἔρωτα.

**

Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὁ Θεόφιλος Γιωτιέ μεσουρανοῦσε στὸ Παρίσι. Κι' αὐτὸς ποῦχε ὅλα τὰ σαλόνια δικὰ του, ἐζήτησε νὰ γνωρίσῃ τὴν Μαρία Καλέργη. Καὶ ὅταν γιὰ πρώτη φορὰ τὴν ἀντίκρινε, ἐτρόθη κι' αὐτός, καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι, ἀπὸ τὸ φλογερότερο πάθος. Κάθισε κι' ἔγραψε ἕνα

θαυμάσιο καὶ γνωστὸ ποίημα, τὴν «Συμφωνίαν εἰς λευκὸν μεῖζον» τὴν ὁποίαν φυσικὰ καὶ ἀφιέρωσεν εἰς τὴν ὡραίαν Μαρίαν. Ὡς νὰ ἐπρόκειτο περὶ πραγματικῆς μουσικῆς συμφωνίας, νομίζει κανεὶς, διαβάζοντας τοὺς περιφημοὺς αὐτοὺς στίχους, ὅτι ἀκούει ἕνα μελαγχολικὸν θέμα, γεμάτο τρυφερότητα, γεμάτο ἀγάπη τρελλή, νὰ τὸν λυγρίζῃ.

Ἡ Μαρία Καλέργη ἔακολουθοῦσε στὸ

Ὁ Ριχάρδος Βάγνερ

Παρίσι την κοσμική ζωή της. Ἐνοίκιασε μάλιστα εἰς τὴν ὁδὸν Ἀνζού, ἀριθ. 8 ἕνα θαυμάσιον μέγαρον, πού σὲ λίγο διάστημα γίνηκε ἡ ἐστία κάθε πνευματικῆς ἀφρόκρεμας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Δέχτηκε ὅλους τοὺς διανοούμενους καὶ ὅλους τοὺς μουσικούς. Συνδέθηκε στενά μὲ τὸν Λουδοβίκο Ναπολέοντα, ὁ ὁποῖος ὅταν πῆρε τὸν τίτλο τοῦ Ναπολέοντος Γ' ἔδωσε στὴν Μαρία Καλέργη τιμητικὴ θέση στὴν Αὐλή.

Ἐπειδὴ μάλιστα εἶχε πολλὰς σχέσεις μὲ διάφορους πολιτικούς, εἶπαν ὅτι ἔπαιξε καὶ πολιτικὸν ρόλον, ἰδίως στὸν Κριμαϊκὸ πόλεμο. Αὐτὸ εἶναι ἀπολύτως ψευδές. Κι' ἀπόδειξη ὅτι τῆς ἐπέτρεψαν νὰ παραμείνῃ στὸ Παρίσι ὅσο καιρὸ βίασται ὁ πόλεμος. Ἡ καρδιά της δὲν χτυποῦσε παρὰ μόνον γιὰ τὴν Πολωνία. Ἐμισοῦσε κάθε πονηρία, κάθε πλεκτάνη. Ὅταν στὴν πατρίδα τῆς ξέσπασαν οἱ διαφορὲς ἐπαναστάσεις, δὲν δίστασε, μὰ καὶ τυχαία βρισκότανε στὴν Βαρσοβία, νὰ συντρέξῃ τοὺς συμπατριώτας της μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς της.

Ὁ Λουδοβίκος Ναπολέον

τὸ κενὸν τῆς ζωῆς της. Ὁ Ἰωάννης Καλέργης εἶχε ἀπὸ καιρὸ πεθάνῃ. Ξαναζήτησε λοιπὸν τὴν εὐτυχία της σ' ἕνα δεύτερο γάμο μ' ἕνα συνταγματάρχην Ρώσσο, τὸν Σέργιον Μουκανάφ, μὰ, γρήγορα, πάλι ἀπογοητεύθηκε ἀπὸ τὶς ἀρρώστιες καὶ τὶς οικονομικὰς φροντίδες. Εἶχε ἀρχίσῃ νὰ χάνῃ πιά, ἂν καὶ τόσο νέα ἀκόμη καὶ ἐκτάκτως ὠραία, μόλις ἦταν σαράντα χρονῶ—εἶχε ἀρχίσῃ νὰ χάνῃ τὴν ἐσώτερη φωτιὰ πού της ἔδινε τὴ δύναμη γιὰ κάθε δράση. Κατήντησε νευρασθενική. Αἰσθανόταν πόνους, ρευματισμούς, νευραλγίες. Καὶ παρ' ὅλα τὰ λουτρά, παρ' ὅλα τὰ μέσα, ἢ κατάσταση δὲν καλλιτέρευε.

Ἀστεγειομένη μὰ μέρα, ἡ Μαρία Καλέργη διηγείτο στὸν Λίστ τὸ κωμικὸ ἐπεισόδιον ἑνὸς διασήμενου παληάτσου τῆς Νεαπόλεως, ὑποχονδριακοῦ, πού ζητεῖ συμβουλὴ καὶ ἀποιοῦν γιαιτροῦ.

— Πονεῖς στὸ στομάχι, στὸ σηκότι, στὸ κεφάλι, ρωτᾷ ὁ γιαιτρός.

— Πουθενά. Μὰ νοιώθω λύπη ὡς τὰ κατάβαθα τῆς ψυχῆς μου.

— Ἐ! λοιπὸν! γιὰ νὰ διασκεδάσετε, πηγαίνετε νὰ δῆτε τὸν περιφρημο παληάτσο: θὰ γίνετε καλά.

— Τὸ φάρμακο ἴσως νᾶναι ἐξαιρετο, μὰ δυστυχῶς δὲν μπορῶ νὰ ἐπωφεληθῶ: ἐγὼ ὁ ἴδιος εἶμαι ὁ διάσημος Παληάτσο.

Τόσες ἀρρώστιες ἀρχισαν σιγά-σιγά νὰ τὴν ἀσχημίζουν. Ὅπως σχεδὸν ὅλες οἱ ξανθιές, ἡ κ. Καλέργη μαραινόταν γρήγορα. Μὰ τὸ πνεῦμα της διατηροῦσε πάντα τὴν διαύγεια τῶν δεκαπέντε χρόνων.

Γιὰ νὰ διασκεδάσῃ κάπως τὴν ἀνία

της ξαναόχισε τὰς σχέσεις μὲ τοὺς διάφορους ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς. Μὰ ἐκεῖνο πού ἰδίως τὴν παρηγοροῦσε, τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τὴν τόσο θλιβερὴ τῆς ζωῆς της, εἶταν ἡ μουσική.

«Ἡ μουσικὴ εἶναι ἡ ποίηση τῆς ζωῆς μου. Κριμα πού δὲν ἐπεδόθηκα σοβαρὰ—γράφει στὴν κόρη της—δὲν θὰ ἔκλαια τώρα περαστικὲς ἢ φανταστικὲς δυστυχίες.»

Εἰς τὸ σαλόνι της συναντοῦσε κανεῖς ὅλους τοὺς διασήμους μουσικούς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐτσι ὁ ἐπισκέπτης εἶχε τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀκούσῃ καὶ νὰ χειροκροτήσῃ τὸν Ἀντόνιο καὶ τὸν Νικόλαο Ρουμπινσταῖν, τὸν Βενιάβσκι, τὸν Σεργέ, τὴν διάσημην ἀοιδὸν Βιαντό, τὸν Μπύλοφ, τὸν Λίστ.

Ἐπестήριζε μὲ φανατισμὸν κάθε μουσικὴ ἰδιοφυΐα. Αὐτὴ πρῶτη γνόρισε στοὺς Γερμανοὺς τὸν Μπερλιόζ. Αὐτὴ χειροκρότησε τὶς καντάτες τοῦ νέου τότε Σέν-Σάνς. Αὐτὴ προσκαλοῦσε νὰ φάγῃ σπῆτι της, τὸν Μπράμς, πού οἱ συγχρονοὶ τοῦ δὲν καταλάβαιναν καὶ τὸν κοροῦιδεσαν. Αὐτὴ, μόνον αὐτὴ, ὑπεστήριζε μὲ ἀγάπην τὸν Βάγνερ.

Ἀπὸ τὸ 1845 πού εἶχε κἀνῃ ὅπως εἶδαμε παραπάνω, τὸ ταξίδι στὴ Γερμανία, γιὰ νὰ παραστῇ στὴν πρώτη του «Τανχούζερ» στὴ Δρέσδη, ἡ κ. Καλέργη δὲν ἔπαυσε νὰ προπαγανδίζῃ μὲ φανατισμὸν γιὰ τὸ ἔργον τοῦ Βάγνερ. Καὶ ὅταν μάλιστα κάποτε ἔμαθε πὸς ὁ μέγας μουσικός εἶχε χάσῃ ἀπὸ κάποια κοντσέρτα του 10,000 φράγκα, προθυμοποιήθηκε νὰ τοῦ προσφέρῃ αὐτὸ τὸ ποσόν.

«Μοῦ φαινόταν—θὰ γράψῃ ἀργότερα

ὁ Βάγνερ στὶς Ἀναμνήσεις του—ὅτι κάποιο γεγονός, πού ἀπὸ καιρὸ ἐπεριμένετο, ἐγινόταν τώρα. Οἱ φροντίδες, πού γεννήθηκαν ἀπὸ τὶς φιλικὰς μὲς σχέσεις, προσερχόντανε ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὴν μοναδικὴν ἐπιθυμίαν, ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν ἐκείνην πού ὁ ἰδιότροπος χαρακτήρας της καὶ ἡ περὶ ἑρρηγὴ ὑπαρξή της μ' ἐμπόδιζαν νὰ ἱκανοποιήσω.»

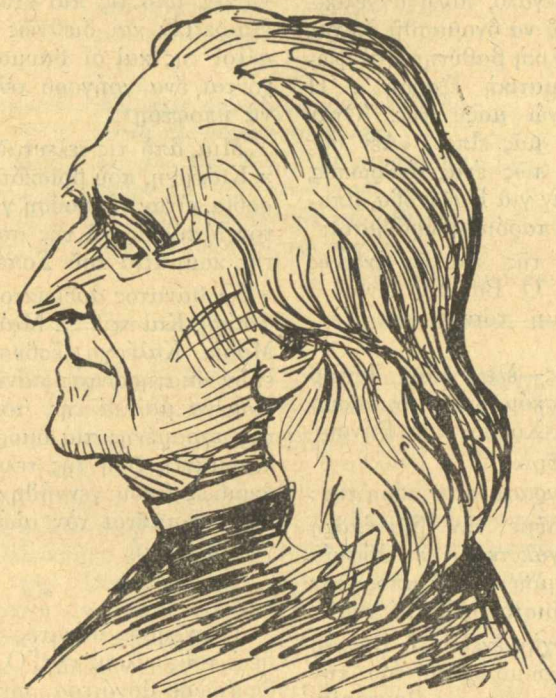
Γιὰ νὰ τιμῆσῃ τὴν φίλην του, ὁ Βάγνερ ἀπεφάσισε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν δεύτερη

πράξιν τοῦ «Τριστάνου καὶ τῆς Ἰζόλδης» στὸ σπῆτι τῆς διασήμου ἀοιδῆ Βιαντό. Ἡ περιφρημὴ καλλιτέχνης ἐπῆρε τὸν ρόλον τῆς Ἰζόλδης, ὁ Βάγνερ, τοῦ Τριστάνου καὶ ὁ Κάρολος Κλιντγονερθ συνώδευε στὸ πιάνο, ἔλθων ἐπίτηδες ἀπὸ τὴν κ. Καλέργη φυσικὰ κανένα ἄλλον παρὰ μόνον τὸν συναδελφόν του Μπερλιόζ. Ἡ μουσικὴ ἐξέπληξε τοὺς ἀκροατὰς. Καὶ οὔτε ὁ Μπερλιόζ, μὰ καὶ οὔτε καὶ ἡ «λευκὴ νεράϊδα» κατὰ λαβαν τίποτα ἀπὸ τὰς παθη-

τικὰς μελωδίας τῆς λυρικῆς αὐτῆς τραγωδίας. Πολὺ ἀργότερα, τὸ 1867, ὅταν ξαναόχισε ὁλόκληρον τὸ μελόδραμα, ἡ κ. Καλέργη ἔννωσε βαθεῖαν μέσα της ὅλην τὴν ἡμεροφίαν του:

— «Τί ἀριστούργημα! ἔλεγε: Ὁ Τριστάνος συνενώνει τοὺς δυὸ πόνους τῆς ζωῆς: τὸν πόνον τῆς ἀγάπης καὶ τὸν πόνον τοῦ θανάτου.»

Ἐνῶ οἱ μέρες περνοῦσαν, ἡ κ. Καλέργη γινόταν ἀπαραίτητη, βοήθησε στὸν γάμον του μὲ τὴν κόρην τοῦ Λίστ, τὴν Κοζίμα Μπύλοφ, καὶ αὐτὴ κατώρθωσε ὥστε

Ὁ Λίστ

ν' ακυρωθή από τον Βασιλέα της Σάξης ή απαγορευτική διαταγή που δέν επέτρεπε στον μουσουργό την διαμονή του σε γερμανικό έδαφος. Παντού αυτή: ακούραση, γεμάτη ένθουσιασμό, πίστη στον Μεγάλον Διδάσκαλο, παρακολουθώντας τις δοκιμές κάθε μελοδράματος, περνώντας μέρες ολόκληρες κοντά του. Κι' έγραφε μετά την άκρόαση του «Πάρσιφαλ»:

«Καμμιά ποίηση, καμμιά λογοτεχνία, δέν θ' αποκτήση ποτέ παρόμοιο έργο. Αυτό είναι πολύ μεγάλο, πολύ άγγελικό, πολύ χριστιανικό, για να όνομασθῆ όπερα. Υπέροχο σε συμβολική βαθύτητα, σε φωτεινότητα, σε δραματική έξαρση... Η Κοζίμα έκλαιε κ' έγω μαζί της. Όταν τελείωσε ο Βάγνερ μās είπε: «Δέν σās φαίνεται παράξενο πώς ένας άνθρωπος, που τον κατηγορήσαν για Καζανόβα, μπορεί ποτέ να σκεπτεται παρόμοια πράγματα;»

Ο ένθουσιασμός της εποχής εκείνης είναι άφάνταστος. Ο Βάγνερ, είναι ο Θεός. Ο νέος άκόμενη τότε Καμιλ Σέν-Σάνς, έγραφε:

«Είμεθα ευτυχείς—έλεγε τον Ιούλιο του 1870—που βρισκόμαστε στον κόσμο για ν' άκούμε τον «Χρυσόν του Ρήνου» και την «Βαλκυρία».

Και η Καλέργη έγραφε στην κόρη της:

»Τί ευτυχία να ζούμε την ίδια εποχή που ζῆ και η μεγαλύτερη μεγαλοφυΐα του γερμανικού κόσμου και να μπορούμε να νοιώθουμε τ' άριστουργήματά της!».

Άκριβώς την εποχήν εκείνη, ο Βάγνερ προετοίμαζε το περίφημο σχέδιό του: την άνέγερση του θεάτρου του στο Bayreuth. Μπορεί να φαντασθῆ κανείς με τι άνυπομονησία περίμεναν οί θαυμασταί του τα έγκαίνια. Να τί μās πληροφορεί η Καλέργη:

«Είς τās 22 Μαΐου 1872 θά τεθῆ ο θεμέλιος λίθος και θά εκτελεσθῆ πανηγυρικά η «Ένάτη Συμφωνία». Η δουλειά πάει καλά, η τοποθεσία είναι θαυμασία και το έσωτερικό σχέδιο έντελώς ιδιαίτερο. Η όρχήστρα δέν θά φαίνεται: η προοπτική θά είναι τέτοια ώστε οί καλλιτέχναι να φαίνονται μεγαλύτεροι και οί σκηνογραφίες ύπερφυσικές. Τέλος, δέν θάχουμε πιά να ζηλέψουμε τίποτε από τους Άθηναίους και το άθάνατο θέατρό τους».

Τόν Άπρίλιον τοῦ 1874, ο Χάνς Μπύλντλφ, διέδιδε στην Γερμανία τη θλιβερή είδηση:

«Η κυρία Μαρία Καλέργη (Μουκανώφ) πεθαίνει σιγά-σιγά. Η άνίατη άρρώστεια από την οποία υπέφερε πρό πολλού χωρίς να τό ξέρη (καρκίνος του ύπογαστρίου) άνεκαλύφθη πολύ άργά για να μπορέσουν να την σώσουν οί γιατροί. Είναι καταδικασμένη. Με τον θάνατό της χάνεται μια από τις πιο μεγαλόψυχες γυναίκες, από τις πιο έξυπνες από τις πιο έξαιρετικά και διεθνώς μορφωμένες. Οί φίλοι της και οί θαυμαστές της τῆς εϋχονται ένα γρήγορο τέλος, ώστε να πάψη να ύποφέρει».

Μιά από τις τελευταίες παρηγορίες της κ. Καλέργη, που βρισκόταν τότε στην Βαρσοβία, είταν ν' άκούση για τελευταία φορά τον Μπύλντφ να τῆς παίξη τ' άγαπημένα της κομμάτια του Σοπέν.

Ο θάνατος άμειλικτος έπλησίαζε. Είχε φθάση. Και στις 22 Μαΐου 1874, η ώραία Μαρία Καλέργη έσβυσε σε ηλικία 52 ετών, διατηρώντας πάντα, παρά τα χιονισμένα μαλλιά της, το φωτοστεφάνωμα της μαρμαρένης πιά όμορφιάς της. Η πολυκύμαντη ζωή της τελείωνε στην πόλη άκριβώς όπου γεννήθηκε. Η Μαρία Καλέργη κοιμάται τον αιώνιο ύπνο της σε γῆ πολωνική.

**

Ο σκληρός θάνατός της έλύπησε βαθεία τους φίλους της. Ο Ριχάρδος Βάγνερ άφιέρωσε άργότερα συγκινητικές σελίδες στις «Άναμνήσεις» του για την «λευκή νεράϊδα». Και από μια έντελώς περιεργη σύμπτωση, στο «παλάτσο» Βεντραμέν-Καλέργη, στο μέγαρο αυτό που σώζεται άκόμενη σήμερα στην Βενετία και θυμίζει το όνομα της ώραίας του φίλης, ο Βάγνερ παρέδωσε το πνεύμα.

Ο Φράντζ Λιστ, ταραγμένος, άλαλος από την συγκίνηση, έμπνεύσθη άμέσως την πρώτη και την ώραϊότερη έλεγεία του για πιάνο, άφιερώνοντας την στην μνήμη τῆς φίλης του.

Ένα χρόνο άργότερα ο Λιστ θέλησε να τιμήση άκόμενη, μα δημοσία, την άνάμνηση τῆς Μαρίας Καλέργη. Έτσι την Πέμπτην 17 Ιουνίου 1875, είς το μέγα-

ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ ΜΟΥ ΝΟΤΗ
IN PITTURA E MUSICA
ARTISTA IN ERBA

«Ένα μικρούλιχο χεράκι
και μια ψυχούλα τόσο δά
δυό καστανά ξανθά ματάκια
με γύρω ολόχρυσά μαλλιά.

ΟΟΟ

Και μια Καρδούλα... τί... καρδούλα
γεμάτη φῶς... και οί όμορφιές
κάνουνε σκλάβο τους τον Ήλιο
με πλάνες φωτοπινελιές.

ΟΟΟ

Κι' έχει δυό ρουμπινιά ποτήρια
Θεία τό χεράκι τό μικρό
κι' άπ' τῆς Ζωῆς τὰ πανηγύρια
παίρνει τ' άθάνατο νερό,
κι' όλο μου άνοίγει παραθύρια
μεσ' τό σκοτάδι τό πηχτό.

ΝΙΚΟΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΑΙΟΣ

ρον του πάρκου του Βειμάρ, όπου ύψώνεται τό άγαλμα του Γκαίτε, έδόθη η συναυλία.

Ο Μέγας Δουξ Κάρολος-Άλέξανδρος τῆς Σάξης-Βειμάρης, η κόμησσα Κουντεχόβ (κόρη τῆς κ. Καλέργη) η βασίλισσα Σοφία τῆς Όλλανδίας, ο βασιλεύς και η βασίλισσα τῆς Βυρτεμβέργης, εκάθηστο στην πρώτη γραμμή πλάι στον μεγάλο-δοῦκα και την μεγάλη-Δούκισσα τῆς Βειμάρης. Έκατόν πενήντα προσκεκλημένοι, μεταξύ των οποίων η Κοζίμα Βάγνερ, με πένθιμη τουαλέττα.

Είς τό μέσον, πάνω σ' ένα ύψωμα, γαρνιρισμένο από λουλούδια και βελούδο, τό πορτραίτω τῆς Καλέργη.

Όταν η συναυλία τελείωσε, ο γερουλιστ με τὰ λευκά πιά μαλλιά, ο ρομαντικός αυτός λέων, έγραψε αυτά στην κόμησσα Έλένη Χρήστοβιτς:

«Πέθανε άφου όνειροπόλησε, ζήτησε, έφθασε τό Καλόν και τό Όραϊον κάθε ιδανικού. Εϋλάβεια στη μνήμη τῆς!»

Και παρακάτω προσθέτει:

«Υπήρχε μέσα της κάποια μυστηριώδης νότα η οποία δέν άκούεται παρά στον ουρανό!»

Η Μαρία Καλέργη, γυναίκα θελκτική, λησμονημένη άδικα σήμερα, γεμάτη έξαιρετική καλωσύνη, έχοντας όμορφιάν ικανή να ξεπεράνη κάθε καρδιά, πρέπει να καταταχθῆ άνάμεσα στις ρομαντικές Μοῦσες που έμπνεύσανε τους ποιητές και τους μουσικούς. Άτυχη μονάχα ύπηρξε η «λευκή νεράϊδα» και η Μοῖρα της, σάν να την είχε φθονήση για τις τόσες χάρες της, άφου την άφησε να ζυγώσει μια σχετική ευτυχία, έρριξε πάνω της έναν πέπλο όπου είταν ύφασμένη όλη η ανθρωπινή δυστυχία, όλος ο ανθρωπίνος πόνος. Μα παρ' όλ' αυτά τὰ χτυπήματα τῆς άκαρδης Μοίρας, η Μαρία Καλέργη θά παραμείνη αιώνια, για όσους αγαποῦν κάθε ώραϊο, ως μια από τις γοητευτικότερες Μοῦσες τῆς ρομαντικής εποχής τῆς. (*)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΡΑΤΣΙΚΑΖ

(*) Βιβλιογραφία: Constantin Photiadès: Marie Kalgis.—La Mara: Άλληλογραφία με την Κόμησσα Κουντεχόβ.—Mme laubert: Souvenirs—Άρχεία του Γαλλ. Υπουργ. των Έσωτερικων.—Richard Wagner:—Mein Leben—Judith Gautier: Le troisième rang du collier—Souvenirs et papiers du comte Charles de Nesselrode—Correspondance de Frany Liszt—Horace Rumbold: Recollections of a Diplomastist—Hans de Bülow Briefe.

Ἀθήνα—22 Αὐγούστου 1928.

ΑΥΡΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΦΡΑΝΤΣ ΣΟΥΜΠΕΡΤ

Ο περυσινός παγκόσμιος έορτασμός για τα εκατό χρόνια που πέρασαν από το θάνατο του Μπετόβεν, ο φετεινός έορτασμός για το Σούμπερτ είναι σημεία της εποχής που αξίζει να τα προσέξει κανείς. Από τα διάφορα έλατήρια που προκαλούν τις πάνδημες αυτές εκδηλώσεις, το ευγενικότερο βέβαια είναι μια υποσυνείδητη ανάγκη της σημερινής ανθρωπότητας να επανορθώσει τα σφάλματα μιας περασμένης γενεάς. Είναι, χωρίς ίσως να το όμολογεί, φανερά, το «ήμαρτον» που εκφράζει με ταπεινωσύνη στις μεγάλες σκιές των Έκκλησιών για την άστοργία, για την έγκληματική αδιαφορία που τους έδειξε όσο ζούσαν. Κι αν βέβαια δεν μπορεί κανείς να ζητήσει ευθύνες από μια περασμένη εποχή, όμως η δική μας εποχή εξυψώνεται αληθινά και ήθικα και πνευματικά, τιμώντας όπως τους αξίζει, τις μεγαλοφυΐες που πέρασαν.

Ας μην κευκόμαστε όμως και υπερβολικά για τις καθυστερημένες αυτές εκδηλώσεις. Είναι εύκολο και ακίνδυνο να αποδίδουμε και τις μεγαλύτερες ακόμη τιμές σε ήρωϊκές φυσιογνωμίες, που το έργο τους καθιερώθηκε πια από το χρόνο. Εκείνο που είναι δύσκολο είναι να μην πέσομε και μεις στο ίδιο αμάρτημα της εποχής του Σούμπερτ και να μη δείξει ο είκοστός αιώνας την ίδια έγκληματική αδιαφορία σε μερικές αξίες μουσικές που μπορεί κι αυτές, δειλές και ταπεινές σαν τον Σούμπερτ, να κρύβονται κάπου αγνώριστες ανάμεσό μας, ώσπου να τις φέρουν στην επιφάνεια ο θάνατος και ο χρόνος. Είναι θλιβερό η μοίρα του καλλιτέχνη δημιουργού. Από τις πιο θλιβερές η μοίρα του Σούμπερτ, του φτωχού και τα-

Διάλεξις της καθηγητρίας του Ελληνικού Ωδείου κ. Αύρας Θεοδωροπούλου η οποία έγινε εις την αίθουσαν του την 14 Νοεμβρίου 1928 επ' ευκαιρία του έορτασμού της εκατονταετηρίδος του Σούμπερτ.

πεινού δημοδιδασκάλου της Βιέννης, που γεννήθηκε με τη σφραγίδα της θείας χάριτος στο μέτωπό του και με το βάρος ενός μουσικού θησαυρού μέσα στην καρδιά του. Το «πρόβλημα Σούμπερτ» που το αντικρύζουν σήμερα μουσικολόγοι, ψυχολόγοι και φιλόσοφοι μένει άλλο και στις δυό του όψεις, την ψυχολογική ή βιολογική και την κοινωνική. Η ψυχολογική όψη μας βάζει μπροστά στο έξης ερώτημα: Πώς ο Σούμπερτ πριν ακόμα μάθει τα στοιχεία καλά της άρμονίας και της σύνθεσης, μπόρεσε να δημιουργήσει τέτια αριστουργήματα όπως είναι ακόμα και τα πρώτα πρώτα τραγούδια του, αριστουργήματα και στην έμπνευση και στη μορφή, που άντέχουν άτράνταχτα στη δοκιμασία του χρόνου;

Έρχεται έπειτα η κοινωνική όψη του προβλήματος. Το έργο του Σούμπερτ αναγνωρίζεται ως η γνησιότερη έκφραση της εποχής και του περιβάλλοντός του. Η Βιέννη της αρχής του 19ου αιώνα ήταν η χαρούμενη πολιτεία που άντηχούσε όλόκληρη, σε όλα τα κοινωνικά στρώματα, από χορούς και τραγούδια. Η μουσική για το άπολυταρχικό καθεστώς της εποχής ήταν η πιο ακίνδυνη ψυχαγωγία σε μια χώρα που ύψωνε κινέζικα τείχη ενάντια σε κάθε εισβολή νέων ιδεών. Όλα τα αγαθά, υλικά και πνευματικά, όλη η πολιτική έξουσία, βρίσκονταν στα χέρια μιας ολιγαρχίας αριστοκρατικής που ρουφούσε όλο το αίμα του φτωχού εργαζόμενου λαού. Ο χαφιεδισμός και οι μυστικές αστυνομίες έπνιγαν κάθε απόπειρα επανασταστική, κάθε εκδήλωση δυσαρέσκειας πριν προφτάσει να φανερωθεί. Για το λαόν

αυτό, που από άταβισμό σλάβικο κι ανατολίτικο ήταν φυσικά νωθός και μοιρολάτης, η μουσική και το θέατρο ήταν το μοναδικό καταφύγιο, το μόνο ξέσπασμα. Το τραγούδι και ο χορός γιόμιζαν την ατμοσφαιρα της πολιτείας που γλεντούσε αδιάκοπα, γιατί δεν μπορούσε να φωνάξει και να διαμαρτυρηθεί. Όλη αυτή η φαιδρή ξεγνοισιά του βιεννέζικου λαού, όλη η ρομαντική αισθηματικότητα της αρχής

του 19ου αιώνα, βρίσκουν την απήχησή τους στο πολύμορφο λυρικό έργο του Σούμπερτ. Έδώ λοιπόν βρίσκεται το κοινωνικό πρόβλημα. Αφού το έργο αυτό είναι μια τόσο πιστή καλλιτεχνική έκφραση της εποχής του, γιατί η εποχή αυτή να αποστρέψει το πρόσωπό της απ' αυτό με τόση αδιαφορία και να γεμίσει έτσι με τόση πικρή απογοήτευση τα τελευταία χρόνια του φτωχού καλλιτέχνη που λαχταρούσε να βρη κάποια απήχηση στις ψυχές των συγχρόνων του; Γιατί ο λαός αυτός της Βιέννης, που χειροκροτούσε με ένθουσιασμό κάθε αμφίβολη ιταλική όπερα, αγνόησε σχεδόν όλότελα τον τραγουδιστή που έψαλλε τον νόνο και τη χαρά του λαού αυτού, στην ίδια του τη γλώσσα;

Το πρόβλημα μένει πρόβλημα. Το ψυχολογικό του μέρος θα μείνει ίσως πάντα άλλο. Το κοινωνικό θα εξακολουθεί να υπάρχει και να στέλνει στον τάφο πρώτα τους αγνότερους δημιουργούς ως που να χειραφετηθεί η τέχνη από κάθε οικονομική εξάρτηση, ως που να πάψει να λογαριάζεται ειδος πολυτελείας, προνόμιο αποκλειστικό της πλουτοκρατίας, κι ευ-

καιρία για εκμετάλλευση στους επιτήδειους έπιχειρηματίες.

**

Α' — Η ΖΩΗ

Και τώρα ας ρίξομε μια ματιά στην τόσο σύντομη όσο και γόνιμη ζωή του Σούμπερτ.

Το εξαιρετικά άφθονο έργο του, καταπληκτική ποικιλία της έμπνευσής του δεν μπορούν βέβαια να εξηγηθούν από έξω-

τερικες περιπέτειες ή επιδράσεις. Ο Φραντς Σούμπερτ γεννήθηκε στις 31 Ιανουαρίου του 1797 σένα προάστειο της Βιέννης από πατέρα δημοδιδάσκαλο που φρόντισε σαν καλός πολίτης ναποχήσει δεκαενέα παιδιά από τους δυό του γάμους. Τα πρώτα μαθήματα της μουσικής του πήρε από τον πατέρα του στο βιολι κι από το μεγαλύτερο αδερφό του στο πιάνο.

Ένδεκα χρόνων πέτυχε σένα διαγωνισμό για μιαν υποτροφία στο Conservatorium, ένα είδος μουσικής σχολής που προετοίμαζε κυρίως ψάλτες για το αυτοκρατορικό παρεκκλήσι, έδινε όμως και μια γενικότερη μουσική και έγκυκλοπαιδική μόρφωση στους υποτρόφους της. Ο μικρός Σούμπερτ άρχισε από τα 1810 να γράφει τα πρώτα του έργα κι από τότε πολύ περισσότερο ενδιαφερόταν για τη μουσική παρά για τα γράμματα. Ο καθηγητής του της άρμονίας έμενε κατάπληκτος με το ταλέντο του παιδιού. «Δεν έχω τίποτα πια να του διδάξω» έλεγε «Ο καλός Θεός του τα έχει μάθει όλα.»

Για να συμπληρώσει ο Σούμπερτ τις μουσικές του γνώσεις έπαιρνε ιδιαίτερα μαθήματα με το φημισμένο Ιταλό θεο-

οητικό Σαλιέρι, τὸ δάσκαλο τῶσων μεγάλων μουσικῶν, ἀκόμα καὶ τοῦ Μπετόβεν. Ἡ ἐπίλοιπη μουσικὴ του μόρφωση ἦταν τὰ διάφορα ἐκκλησιαστικὰ ἔργα Ἰταλῶν καὶ Γερμανῶν συνθετῶν ποὺ ἄκουσε στὴ μητρόπολη τῆς Βιέννης καθὼς καὶ τὰ οἰκογενειακὰ κονσέρτα ὅπου, τὶς ἡμέρες ποὺ εἶχε ἔξοδο ἀπὸ τὸ οἰκοτροφεῖο, λάβαινε μέρος μαζί με τὸν πατέρα του καὶ τοὺς δύο τοῦ ἀδερφοῦς.

Δεκαεξή χρόνων ἀναγκάστηκε νὰ φῆσει τὸ οἰκοτροφεῖο ἐξαιτίας τῆς μεταβολῆς τῆς φωνῆς του. Ἀκολουθώντας τὴν οἰκογενειακὴ παράδοση, πρὶ πολὺ ὅμως γιὰ νὰ γλυτώσει τὰ δεκατέσσερα χρόνια τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, ἀπὸ τὰ ὁποῖα, στὸ μιλιταριστικὸ καθεστῶς τῆς Αὐστρίας, ἦταν ἀπαλλαγμένοι μονάχα οἱ δάσκαλοι, πῆρε γιὰ δέκα μῆνες μαθήματα παιδαγωγίας σὲνα διδασκαλεῖο, γιὰ νὰ διοριστῆ ἔπειτα βοηθὸς τοῦ πατέρα του στὸ δημοτικὸ σχολεῖο.

Τὰ τρία χρόνια ποὺ πέρασε σαυτὴ τὴν ὑπηρεσία δὲν ἦταν βέβαια τὰ πρὶ εὐχάριστα τῆς ζωῆς του. Νὰ νιώθῃ μέσα του νὰ κελαιδοῦν ὄλα τὰ πρὶοῖα καὶ νὰ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ μαθαίνει τὸ ἀλφάβητο σὲ μικρὰ παιδιὰ! Ὅμως, μὲ τὴν ἐξωτερικὴ πίεση τῆς ἀχαρῆς αὐτῆς δουλειᾶς, τὸ μουσικὸ κῆμα φουσκώνει μέσα του καὶ ζητεῖ νὰ ἐκφυθεῖ. Καὶ γράφει συμφωνίες, λειτουργίες, σονάτες γιὰ πιάνο, ὄπερες, τραγοῦδια. Πρὸ πάντων τραγοῦδια. Καὶ μετὶ καταπληκτικὴ εὐκολία! Ἡ ἐμπνευσή του εἶναι χεῖμαρρος. Σημειώνει κάτω ἀπὸ τὸ κουαρτέτο του σὲ σὶ ὕφεις μεῖζον ὅτι τὸ ἔγραψε ὀλόκληρο σὲ 4 1/2 ὄρες. Εἶναι σὰ μεθυσμένος ἀπὸ χαρὰ γιὰ τὴ θανμαστὴν αὐτὴ γονιμότητα, ὅμως δὲν ξεπιάζεται. Νιώθει πὼς τὰ ἔργα του ὡς τώρα δὲν εἶναι παρὰ ὑποσχέσεις. Ἄξαφνα στὰ 1814 παρουσιάζει ἓνα ἀληθινὸ ἀριστοῦργημα, τὴ «Μαργαρίτα στὸ ροδάκι» ἀπὸ τὸ Φόουστ τοῦ Γκαίτε. Εἶναι σχεδὸν ἀνεξήγητο πὼς αὐτὸ τὸ παιδί τῶν 17 χρόνων μπόρεσε νὰ ποδώσει στὴ μουσικὴ μετὶ τὴν εὐλιχρῖνεα καὶ μετὶ τὴν δύναμη ὅλο τὸ πάθος καὶ τὴν ἀπλότητα μαζί ποὺ ἔδωσε ὁ ὀλυμπος ποιητῆς στὸ τραγοῦδι τῆς Μαργαρίτας.

Τὸ ἀριστοῦργημα αὐτὸ σημαίνει τὴ γέννηση τοῦ γερμανικοῦ τεχνικοῦ τραγοῦδιοῦ, τοῦ Lied. Τέτια εἶναι ἡ δημιουργία

γικότητα τοῦ Σούμπερτ αὐτὴ τὴν ἐποχὴ, ποὺ σὲνα χρόνο μέσα γράφει 151 τραγοῦδια ποὺ ἀνάμεσα σαυτὰ ὑπάρχουν ἀληθινὰ ἀριστοῦργήματα σὰν τὸ «Βρυκόλακα» τοῦ Γκαίτε καὶ τὸν «Ὀδοιπόρο». Ὁ ἴδιος δὲν ἔχει συνείδηση οὔτε τῆς σημασίας οὔτε τῆς τελειότητος τῶν ἔργων αὐτῶν καὶ ἀφήνει νὰ τὸν παρασύρει ὁ δάσκαλός του ὁ Σαλιέρι πρὸς τὸ θέατρο. «Ἄφησε τὰ αἰῶνια τραγοῦδια του» τοῦ λέγει ὁ Ἰταλὸς «καὶ κοίταξε νὰ γράψῃς μιὰν ὄπερα.» Κι' ὁ νεαρὸς μαθητῆς στρέφει τὴ ματιὰ του πρὸς τὴ σκηνὴ καὶ ὡς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του μένει μετὶ τὴ λαχτάρα πὼς δὲν μπόρεσε νὰ τὴ καταστήσει.

Ὡς τόσο εἶχε βαρεθῆ πρὶ ὁ Σούμπερτ τὸ δασκαλικὸ ἐπάγγελμα καὶ ἀφοῦ συμπλήρωσε τὰ τρία χρόνια ποὺ τοῦ χρειάζονταν γιὰ νὰπαλλαγῆ ἀπὸ τὴ στρατιωτικὴ σκλαβιά τῶν 14 χρόνων ζήτησε, ἄδεια ἑνὸς ἔτους κατ' ἀπαίτηση τοῦ πατέρα του, ποὺ εἶχε τὴν ἐλπίδα νὰ τὸν ξανατραβῆξει μαυτὸ τὸν τρόπο ἀργότερα στὴν τάξη του καὶ στὰ μωρὰ του.

Τὸ πρὶοῖο καλοκαίρι τῆς ἐλευθερίας του τὸ πέρασε πολὺ εὐχάριστα στὴν ἔπαυλη τοῦ κόντε Ἐστερχάζυ ποὺ τὸν εἶχε προσλάβει ὡς δάσκαλο τοῦ πιάνου γιὰ τὶς δύο του κόρες.

Ἡ θέση ἑνὸς μουσικοῦ στὴν ὑπηρεσία τῶν αὐστριακῶν αὐτῶν μεγιστάνων δὲν ἦταν πολὺ τιμητικὴ. Ὁ Σούμπερτ ὅμως, καθὼς ἦταν ταπεινός, δεχόταν χωρὶς διαμαρτυρία, τῶβρισκε, ἴσως καὶ φυσικὸ, νὰ λογαριάζεται μαζί μετὶ τὸ ὑπηρετικὸ προσωπικὸ καὶ νὰ τρώγει στὴν κουζίνα μετὶ τοὺς ὑπηρετές. Δὲν εἶχε τὴν ἐπαναστατικὴ ψυχὴ ἑνὸς Μπετόβεν ποὺ, ὅπως ἔλεγε ὁ ἴδιος πρὸς μεγάλο σκανδαλισμὸ τοῦ Γκαϊδε, «ἔξερε νὸ βάζει τοὺς κυρίους αὐτοὺς στὴ θέση τους» ἢ φύση γύρω τὸν ξεκουράζει, τὸ ἀνθρώπινο ὅμως περιβάλλον του δὲν τὸν ἐμπνέει. Τοῦ χρειάζεται ἢ ἡ Βιέννη ἢ παρὰ τῶν φίλων του, ἢ κίνηση ἢ ζωντανὴ τῆς ἀγαπημένης του προτεῦσας.

Μετὶ τὸ γυρισμὸ τῶν Ἐστερχάζυ ἀπὸ τὴν ἐξοχὴ ὁ Σούμπερτ ἀναγκάζεται νὰ ναντικρῦσει τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς ποὺ ὀρθώνεται μπροστὰ του ἀπειλητικὸ. Ὁ πατέρας του ἐπιμένει νὰ ξαναγυρίσει στὸ δασκαλικὸ ἐπάγγελμα. Ὁ Σούμπερτ ἀρνιέται

κατηγορηματικά. Ἔτσι ἐπέρχεται ἡ ἀναπόφευκτὴ ρήξη ποὺ πληγώνει βαθεῖα τὸ νέο μουσικὸ.

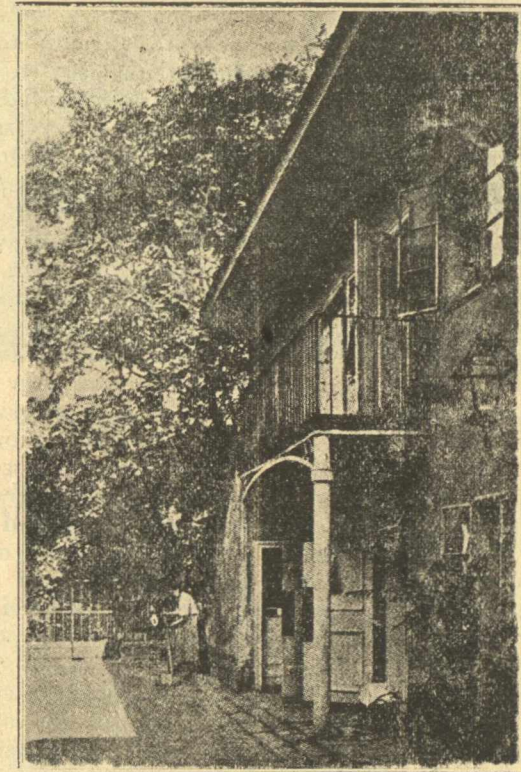
Διωγμένος ἀπὸ τὸ πατρικὸ σπιτί, βρῖσκει καταφύγιο στὸν πιστὸ του φίλο Schober στὴ Βιέννη ὅπου ἐγκαταστάθηκε πρὶ ὀριστικὰ ὁ Σούμπερτ εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴ συγκατοικία μετὶ τοῦ Schober, μοιράζεται τὴ σοφίτα ἑνὸς ἄλλου φίλου του φτωχοῦ ποιητῆ. Χρησιμοποιεῖ τὴν ἐλευθερίαν του γράφοντας ἀδιάκοπα, ἀκούραστα, ὄλο τὸ πρὶοῖο ἀπὸ τὰ ξημερώματα, ἀνηφώντας τὸ κρῖο μέσα στὸν πυρετὸ τῆς δημιουργίας, ξεχνώντας πολλές φορὲς καὶ νὰ φάγει. Τὸ βράδυ ὄλη ἡ παρέα του μαζευόταν πότε στὸ ἓνα κέντρο, πότε στὸ ἄλλο, καὶ ἐκεῖ ἀρχίζαν ἀτελειώτες καλλιτεχνικὲς συζητήσεις ποὺ βαστοῦσαν πολλές φορὲς ὡς ἀργὰ μετὰ τὰ μεσάνυχτα.

Ἔτσι ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ἡ ζωὴ του περνᾷ μέσα σὲ ἐναλλαγὲς χαρᾶς καὶ λύπης, μετὰ τὰ μεσάνυχτα. Ἔτσι ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ἡ ζωὴ του περνᾷ μέσα σὲ ἐναλλαγὲς χαρᾶς καὶ λύπης, μετὰ τὰ μεσάνυχτα. Ἔτσι ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ἡ ζωὴ του περνᾷ μέσα σὲ ἐναλλαγὲς χαρᾶς καὶ λύπης, μετὰ τὰ μεσάνυχτα. Ἔτσι ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ἡ ζωὴ του περνᾷ μέσα σὲ ἐναλλαγὲς χαρᾶς καὶ λύπης, μετὰ τὰ μεσάνυχτα.

ποὺ ἐνθουσιάστηκε μετὰ τὰ τραγοῦδια του καὶ τὰ τραγοῦδοῦσε στὰ κονσέρτα του καὶ σὲ κάθε εὐκαιρία ποὺ τοῦ παρουσιαζόταν. Οἱ φίλοι του κατῶρθασαν ἀκόμα, ἔπειτα ἀπὸ μιὰν ἐπέλεσιν τοῦ «Βρυκόλακα» ποὺ ἐνθουσίασε τὸ ἀκροατήριον, νὰ συγκεντρώσουν ἀρκετὲς ὑπογραφὲς ὥστε νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἐκδοσὴν του. Οἱ μουσικοὶ κριτικοὶ ἐκφράζονται μὲνθουσιασμὸ γιὰ τὸ ἔργο αὐτὸ. Τὸν προσκαλοῦν — οἱ φίλοι του πάντα — σὲ ἐπαρχιακὰ κέντρα, ὅπου τὰ θαυμάσια ὄρεινὰ τοπεῖα τὸν ἐνθουσιάζουν καὶ τὸν ἐμπνέουν. Στὸ Steyr γνωρίζεται μὲνα ἐρασιτέχνη βιολοντσελίστα ποὺ τοῦ παραγγέλλει τὸ περίφημο κουνιτέτο μετὰ πιάνο, μετὰ τὶς ὄραϊες παραλλαγὲς ἀπάνω στὴ γνωστὴ μελωδία τοῦ Σούμπερτ «Ἡ περὶοῖα» (La truite).

Μὲ τὴν ἀγορία ἐκμετάλλευση τῶν ἐκδοτῶν, ποὺ τοῦ ἀγοράζουν τὰ ἔργα του γιὰ ἓνα κομμάτι ψωμί, κατορθώνει νὰ κερδίζει κάτι ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις τῶν τραγοῦδιῶν του ποὺ ἀρχίζουν τώρα νὰ ζητοῦνται. Οἱ καλλιτεχνικὲς ἐπιτυχίες τοῦ γιοῦ ἐξευμενίζουν τώρα τὸν πατέρα καὶ μιὰ ἀχτίδα χαρᾶς φωτίζει τὴ ζωὴ τοῦ φτωχοῦ μουσικοῦ. Ξαναγυρίζει ὁ Σούμπερτ στὴν πατρικὴ στέγη. Μέσα στὸ μικρὸ του καμαράκι ἀποτραβηγμένος, δημιουργεῖ στὰ 1822 δύο ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα ἔργα του, τὴ λειτουργία σὲ λα ὕφεις καὶ τὴ Μισοτελειωμένη συμφωνία σὲ σὶ ἔλασσον. Γιατὶ νὰ μὴν τὸ τελειώσει

Τὸ σπιτί ὅπου γεννήθηκε ὁ Σούμπερτ

το θαυμάσιο αυτό έργο ο Σούμπερτ; Μερικοί πιστεύουν πώς ο ίδιος ο Σούμπερτ το λογάριζε για τελειωμένο, γιατί και με τα δυο μέρη του μονάχα είναι καλλιτεχνικώς άρτιο. Η υπόθεση αυτή είναι έντελώς αστήριχτη. Πρώτον γιατί υπάρχουν στο χειρόγραφο έννέα μέτρα ενός σκέρτσου, που φαίνεται να εσχεδιάζε ο Σούμπερτ ως τρίτο μέρος της συμφωνίας. Έπειτα ο Σούμπερτ σεβόταν πολύ τις καθιερωμένες μορφές, επομένως θα ήταν δύσκολο να παρουσιάσει ως τελειωμένη μια συμφωνία σε δύο μόνο μέρη. Το πιθανώτερο είναι ότι με τη συνηθισμένη του ακαταστασία ξέχασε κάπου το χειρόγραφο και έπειτα άποροφημένος από άλλα έργα το λησμόνησε δλότελα. Έτσι ή «Μισοτελειωμένη συμφωνία» του, που βρίσκεται τώρα στα προγράμματα όλων των συμφωνικών συναυλιών, παίχτηκε για πρώτη φορά στα 1865, δηλαδή μισόν αιώνα σχεδόν αργότερα από τότε που γράφτηκε.

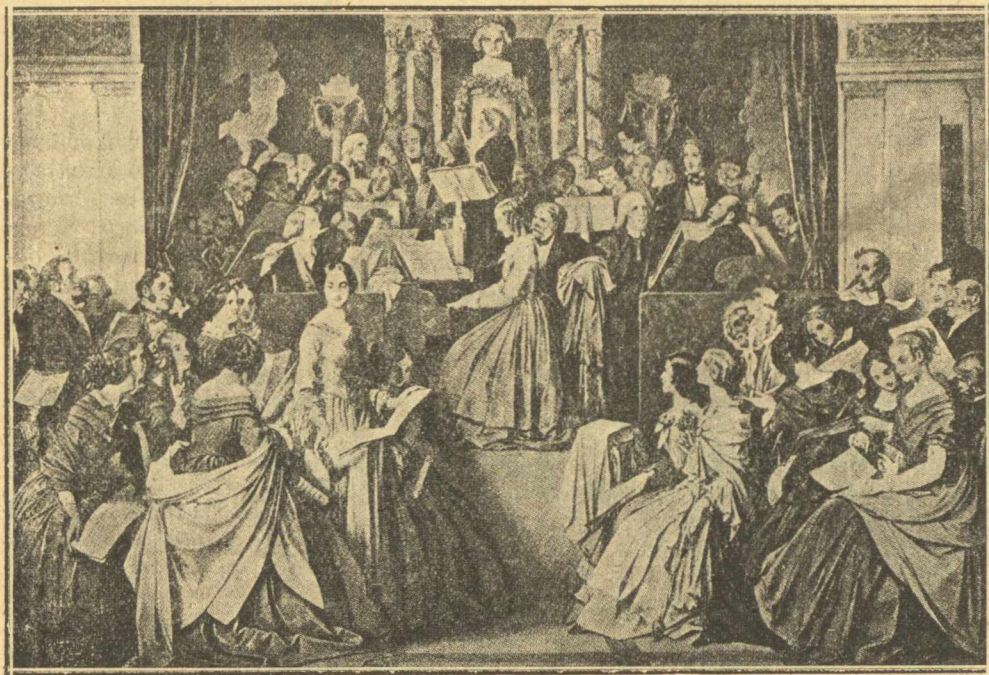
Ως τόσο ο μαγνήτης της σκηνής τον τραβά όλο και περισσότερο. Αλλά πώς να την κατακτήσει; Τα λυρικά του χαρίσματα ήταν ελαττώματα για το θέατρο. Του έλειπε η δραματική αντίληψη. Γι' αυτό όλες του οι προσπάθειες νάνεβάζει τα θεατρικά του έργα άποτυχαίνουν και γεμίζουν την ψυχή του με βαθειά απογοήτευση. Μια σοβαρή άρρώστια αυτή τη χρονιά αυξάνει τη μελαγχολία του. Μέσα στη σκοτεινή αυτή ψυχική διάθεση γεννήθηκε ο θαυμαστός κύκλος των τραγουδιών «Η ώραία μυλωνού» άπάνω σε ποιήματα του Γ. Μύλλερ. Μέσα σαυτά τα άπλά, τα άφελή, τα σχεδόν λαϊκά τραγούδια, όπου ψάλλει τον πόνο του νέου μυλωνά, που τον εγκαταλείπει η αγαπημένη του για έναν όμορφο κυνηγό, ξανοίγομε έναν κρυφό πόνο του Σούμπερτ. Πολύ λίγο όλο έπαιξαν στη ζωή του οι γυναίκες. Ήξερε πώς δεν είχε έξωτερικό καταχτητού και άπέφευγε συστηματικά τη συντροφιά των γυναικών. Όμως η πρώτη νεανική του αγάπη, όταν ήταν δεκαεπτά χρόνων, για την Τερέζα Γροβ, που τον εγκατέλειψε εξ αίτιας της φτώχειας του για να παντρευτεί μένα πλούσιο ψωμά, του άφησε μια πίκρα αγίατρευτη στην ψυχή του. Και είναι τόσο γεμάτα από ειλκρινεία τα «Τραγούδια της μυλωνούς», που νοιώθουμε άνοιχτή

άκόμα την πληγή μεστήν καρδιά τους.

Ένα άλλο αίσθημα, όλως διόλου άνομολόγητο αυτή τη φορά, φαίνεται πώς ξύπνησε μέσα του για τη μεγαλύτερη από τις δυο μαθήτρίες του, την κοντέσσα Καρολίνα Έστερχάζυ, όταν, για δεύτερη φορά πέρασε το καλοκαίρι στην έπαυλή τους, στα 1824. Όμως ο Σούμπερτ είναι υποχρεωμένος να πνίξει την αγάπη του μέσα στη σιγή, γιατί είναι τόσο ψηλά η κοντέσσα και ο φτωχός μουσικοδιδάσκαλος τόσο χαμηλά! Δεν είχαν ακόμα φντρώσει οι δάφνες που θα στόλιζαν το μέτωπό του μένα στεφάνι πολυτιμώτερο άπ όλες τις ήγεμονικές κορώνες.

Αυτές ήταν όλες-όλες οι έρωτικές περιπέτειες του Σούμπερτ. Όλο το πάθος, όλο τον πόνο, όλη την έρωτική ζωή που δεν την έζησε στην πραγματικότητα, τη ζει μέσα στα τραγούδια του, όπως ο ματυρικός Μπετόβεν έζησε μέσα στην Έννάτη συμφωνία του όλη τη χαρά που του στέρησε η ζωή.

Έπιστρέφονττας από την έξοχή, έπειτα από τη διαμονή στην έπαυλη Έστερχάζυ, ξαναοχίζει πάλι τη συνηθισμένη του ζωή με τους συντρόφους του, με τα ξενύχτια, τις καλλιτεχνικές συζητήσεις, τις έκδρομές. Η φαιδρή συντροφιά των φίλων του, με την παιδιάτικη άφρονισιά τους, παρασύρει τον Σούμπερτ έξω από τη σκοτεινή του διάθεση. Κι αυτό τον βοηθεί να εργάζεται έντατικά, σα να προαισθάνεται πώς έχει λίγον καιρό μπροστά του για όλα όσα έχει πη. Άρχίζει μια σειρά από έργα μεγάλης πνοής, τις τρεις τελευταίες του σονάτες για πιάνο γραμμένες σενα μήνα μέσα, το τελευταίο κουαρτέτο, το κουϊντέτο με δυο βιολοντσέλα σε ντό μείζον. Άγωνίζεται για το καθημερινό ψωμί. Όλες οι προσπάθειές του για να επιτύχει κάποια μόνιμη θέση άποτυχαίνουν ή μια έπειτα από την άλλη. Οι άποτυχίες όμως αυτές τον άφίνουν άδιάφορο. Ένωθε πώς ήταν άλλος ο προορισμός του. Πώς ήταν ο τραγουδιστής, που μέσ' από τη φτώχεια και την άπογοήτευσή του θα σκορπούσε με τα τραγούδια του τη χαρά μαζί με την άγνότερη καλλιτεχνική συγκίνηση σε κάθε χώρα και σε κάθε εποχή. Γράφει τότε το δεύτερο κύκλο των τραγουδιών του Γ. Μύλλερ, «Το χειμωνιάτικο ταξίδι», που είναι δλόκληρο βουτηγμένο

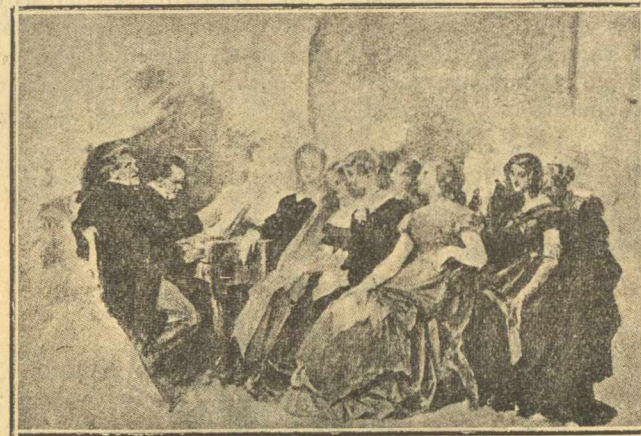
Η συμφωνία. (Πίναξ του Moritz von Schwind)

σε ένα χρώμα σκοτεινό, γεμάτο μελαγχολία.

Ο θάνατος του Μπετόβεν στα 1827 τον εκλόνησε βαθειά. Ο Μπετόβεν ήταν για αυτόν ένας υπεράνθρωπος που τον ένατένιζε με λατρεία και δέος. Κατοικούσαν κοντά, τα σπίτια τους ήταν στον ίδιο δρόμο, κι όμως δεν μπόρεσε ποτέ ο Σούμπερτ να γνωρίσει το μουσικό του ήρωα. Του είχε άφιερώσει στα 1818 τις Variations για τέσσερα χέρια, που φαίνεται πώς τις έπαιζε

ο Μπετόβεν για καιρό με μεγάλη εύχαρίστηση. Λογάριζε να του τις δώσει ο ίδιος μα δεν το κατώρθωσε. Ίσως να μην τόλμησε. Τους τελευταίους μήνες της ζωής του είδε ο Μπετόβεν τραγούδια του Σούμπερτ και μίλησε για αυτά με θαυμασμό μεγάλο. Αυτή ήταν όλη ή επικοινωνία των δυο μεγάλων μουσικών δημιουργών.

Οι τελευταίοι μήνες της ζωής του Σούμπερτ ήταν εξαιρετικά γόνιμοι. Το Μάρτη

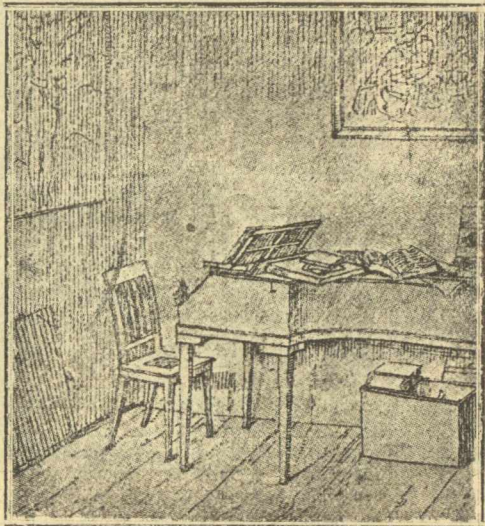

Ένα βράδυ μουσικής του Σούμπερτ

τοῦ 1828 τελειώνει τὴν Ἑννάτη του συμφωνία σὲ ντὸ μείζον πού ἀριθμεῖται συνήθως ὡς Ἑβδόμη, γιατί χάθηκε κάποια ἄλλη πού ἀναφέρεται ὡς «Συμφωνία τοῦ Gastein.» Ἄν σκεφτοῦμε ὅτι τὴ συμφωνία αὐτή, τὸ ὠριμότερο ἀπ' ὅλα τὰ ἔργα του, τὴν ἔγραψε ὁ Σούμπερτ σὲ ἡλικία πού ὁ Μπετόβεν μόλις εἶχε γράψει τὴν πρώτη του συμφωνία, μποροῦμε νὰ αναλογιστοῦμε πόσους μουσικούς θησαυροὺς μᾶς ἐστέρησε ὁ πρόωρος θάνατός του.

Οἱ φίλοι τοῦ Σούμπερτ ἀπὸ καιρὸ προσπαθοῦσαν νὰ τοῦ ὀργανώσουν ἕνα κονσέρτο μὲ ἔργα του. Τὸ κατώρθωσαν ἐπὶ τέλους στὶς 25 τοῦ Μάρτη τοῦ 1828.

Ὁ Σούμπερτ αἰσθανόταν ἀπέχθεια σὲ κάθε τέτιου εἶδους προσπάθεια. Ἦταν «τόσο λίγο τσαρλατάνος» ὅπως ἔλεγε ὁ τραγουδιστὴς Yogi, ὁ πιὸ φανατικὸς θαυμαστὴς του. Ἡ ἐπιτυχία τῆς συναυλίας ἦταν μέτρια. Τὸ ἀκροατήριον ἐνθουσιάστηκε, ὁ τύπος ὅμως ἔμεινε κρύος κι ἐπιφυλακτικὸς.

Τὸ δωμάτιο τοῦ Σούμπερτ.

Ὡς τόσο, σὲ κάτι ὠφέλησε τὸ κονσέρτο. Ἄρχισε νὰ ἔχει προσφορὲς ἀπὸ τοὺς ἐκδότες πού ἔκαναν χροσὲς δουλειὲς μὲ τὰ τραγούδια του.

Τὸ τέλος πλησιάζει, ὅμως ὁ Σούμπερτ δὲν τὸ ὑποπτεύεται. Τὸν ἀπασχολεῖ ἡ ἰδέα νὰ μελετήσει πιὸ βαθειὰ τὰ μυστικὰ τῆς τέχνης του. Δυὸ βδομάδες πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του ζητεῖ νὰ πάρει μαθήματα κοντραπούντου. Ἐπειτα ἔρχεται ἀπότομα ἡ καταστροφή. Ἡ ἀρρώστεια τὸν ῥίχνει στὸ κρεβάτι. Φαίνεται πὼς ἦταν τύφος μᾶλαφριά μορφή πού τὸν βροῖκε τρομερὰ ἐξαντλημένο. Ὅμως ὅσο ἔχει ἀκόμα τις αἰσθήσεις του κάνει σχέδια γιὰ τὸ μέλλον. Συλλογί-

ζεται διαρκῶς τὸ θέατρο πού ἦταν ὁ μεγάλος του καὺμός. Πέθανε στὶς 19 τοῦ Νοέμβρη τοῦ 1828 Τὸν ἔθαψαν κοντὰ στὸν τάφο τοῦ Μπετόβεν ὅπως ἦταν ἡ τελευταία του ἐπιθυμία. Ὁ ἐπίσημος τύπος τῆς Βιέννης δὲν ἀνέφερε κἄν τὸ θάνατό του.

(Τὸ τέλος στὸ ἐρχόμενο φύλλο)

ΓΙΑΤΙ ΓΡΑΤΙΑ ΔΕΛΕΘΑ ΑΜΑΡΤΗΣΣΕ

Δ. ΔΟΝΤΗΟΖΙΛ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤ
ΚΑΙ ΚΑΛΩΝΗΣ ΧΕΙΔΙΑ

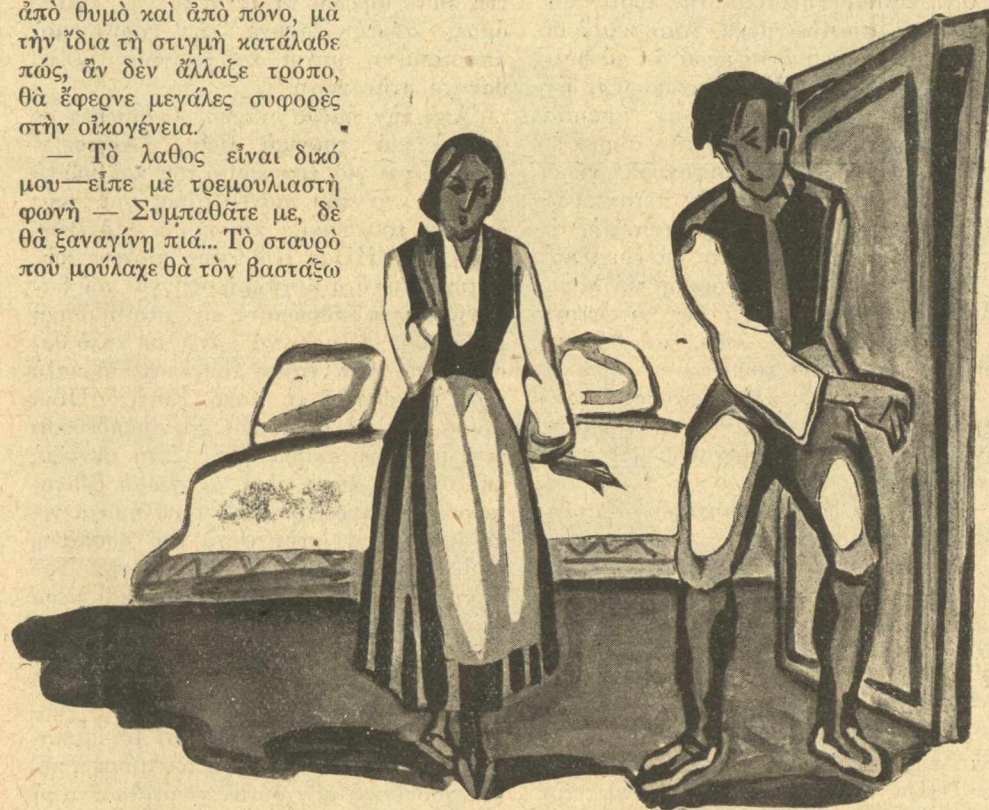
(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Ἡ Μανταλένα μόλις ἔφαγε τὸν μπᾶτισο ἔπαψε τὰ κλάματα. Ἐγίνε ἀσπρη σὰν λείψανο καὶ ἔτρεμε σύγκορη ἀπὸ θυμὸ καὶ ἀπὸ πόνο, μὰ τὴν ἴδια τὴ στιγμή κατάλαβε πὼς, ἂν δὲν ἄλλαζε τρόπο, θὰ ἔφερε μεγάλες συφορὲς στὴν οἰκογένεια.

— Τὸ λαθος εἶναι δικό μου—εἶπε μὲ τρεμουλιαστὴ φωνή — Συμπαθᾶτε με, δὲ θὰ ξαναγίνῃ πιά... Τὸ σταυρὸ πού μούλαχε θὰ τὸν βαστάξω

—Ὁχι, δὲν τοῦ ἀξίζει τέτοια γυναίκα. Εἶναι θεριὸ ἀνήμερο.

«Ἐοὺ θᾶπρεπε νὰ τὴν πάρης!» Τὰ

Ὁ Ἡλίας μπῆκε μέσα κ' ἔκλεισε τὴν πόρτα.

ὡς τὸ τέλος. Συμπαθᾶτε με. Συγχορῆστε με γιὰ τὸ σκάνδαλο καὶ γιὰ τὴ γλώσσα μου.

Ὁ Ἡλίας, χλωμὸς κι ἀμίλητος, τὴν ἔτρωγε μὲ τὰ μάτια.

— Ἀχ! σὲ παρακαλῶ—εἶπε κατόπιν, ἐνῶ ἡ θειά— Ἀννέτα ἔκλεινε πίσω της τὴ πόρτα—φρόντισε νὰ μὴ μάθουν τίποτα ἢ μάννα μου καὶ τ' ἀδέρφια μου!..

— Εἶναι ἀγία! — σκεπτότανε ὁ Ἡλίας

λόγια αὐτὰ τοῦ Πέτρου ἀντιχοῦσαν στὸ μυαλό του, στὴν καρδιά του, στὸ ταραγμένο του αἶμα.

— Τί ἔκανα! Τί ἔκανα! Τὸ σφάλμα μου αὐτὸ δὲν παίρνει γιατροειά! Τώρα εἶναι δυστυχισμένοι, γιατί ἡ Μανταλένα δὲν τὸν ἀγαπάει, καὶ γιὰ κείνο τὸ λόγο ὁ Πέτρος εἶναι θυμωμένος, κι' ἐγώ... τί εἶμαι ἐγώ; Εἶμαι πιὸ δυστυχισμένος ἀπ'

αυτούς και την αγαπώ πιο πολύ από πριν, και...

“Ενοιώθε τρομερή επιθυμία να πάρει την Μανταλένα στην αγκαλιά του και να φύγει γρήγορα. Ήτανε ακόμα καιρός, ήτανε καιρός! Ποιός τους χώριζε; Τί τους χώριζε;

Μά ξαναγύρισε η θειά-Αννέτα και ήρθε πάλι στην πραγματικότητα.

Το απόγεμα όμως βοήκε ευκαιρία να μείνει μόνος με την Μανταλένα. Δούλευε αμίλητη, καθισμένη κοντά στην πόρτα που ήτανε διάπλατα ανοιγμένη. Από καιρό σε καιρό αναστέναζε βαθειά, μέσα απ’ τὰ φυλλοκάρδια της. Ο Ήλιος ξαναγύριζε, δὲν αποφάσιζε να φύγη. Κάποια μοιραία γοητεία τὸν τραβοῦσε προς τὴν πόρτα ἐκείνη, τὸν ἀνάγκαζε να στριφογυρίζη γύρω απ’ τὴν νιὰ γυναίκα, σὰν τὴν πεταλούδα γύρω απ’ τὴν φλόγα. Τις στιγμές αὐτές τὸ πάθος του ἦτανε τέτοιο, ὥστε θὰ ἔδινε καὶ τὴ ζωὴ του, γιὰ να παρηγορήσῃ τὴν Μανταλένα καὶ μ’ ὅλα αὐτὰ δὲν κατάφερε να τῆς πεί οὔτε μιὰ λέξη, καὶ θύμωνε κρυφὰ με τὴν δειλία του.

—Δὲ θὰ φύγῃς;—τὸν ρωτοῦσε παρακλητικὰ ἡ θειά-Αννέτα.—“Αντε, γυιέ μου, πῆγαινε, εἶναι ὥρα. Πῆγαινε, σὲ περιμένουν.

—Καλὰ θὰ φύγω, ἔχω καιρό.—“Απάντησε τέλος πειραγμένος.

—“Αχ, παιδί μου, θές να κάνεις σκάνδαλο! Πῆγαινε, φύγε. Ο ἀδερφός σου θὰ γυρίσει μεθυσμένος καὶ θὰ στεργιώσῃτε πάλι κανγὰ! “Α, παιδιά μου, δὲ φοβόσαστε τὸ Θεό, ὁ δαίμονας σὰς κλωθογυρίζει.

—Ἡ Μανταλένα ἔβγανε ἕνα ἀναστενάγμο πὸν ἔμοιαζε με βογγητὸ καὶ τὰ λόγια τῆς θειά-Αννέτας ἀγγίξανε βαθειὰ τὸν Ἡλία. Ἀλήθεια: ὁ δαίμονας τὸν ἔβαζε σὲ πειρασμὸ καὶ περιμένε πὸς καὶ τί να γυρίσῃ ὁ ἀδερφός του γιὰ να τὸν βροίσῃ, να τὸν κἀνῃ να πληρώσῃ τὴ λύπη καὶ τὸν ἔξευτελισμὸ τῆς Μανταλένας. Καὶ δὲν ἔφτανε αὐτό. Τώρα πιά κοίταζε τὴ Μανταλένα ἐντελῶς ἀλλοιώτικα, ὅπως δὲν τὴν εἶχε κοιτάξει ποτὲ ὡς τότε. Τὰ κατάλαβα ὅλα αὐτὰ πολὺ καθαρά καὶ τὸν κυρίεψε τρόμος.

—Λίγο ἀκόμα καὶ καταστρέφομαι καὶ καταστρέφω καὶ τοὺς ἄλλους.—σκέφτηκε.—Τί ὠφέλησε ἡ θυσία μου; Γιὰ να μὴν δῶ τὸν ἀδελφὸ μου δυστυχισμένο, τοῦ

ἄφησα τὴ Μανταλένα καὶ τώρα ἐγὼ εἶμαι ἐκεῖνος πὸν θέλω να τοῦ φέρω δυστυχία!... Μὰ μπορεῖ να εἶμαι ἄξιος γιὰ ἕνα τέτοιο πράμα; Ἐγὼ; Ἐγὼ;...—ἀναρωτιότανε τρομαγμένος γι’ αὐτὴ τὴ ξαφνικὴ μεταβολή του.—Πρέπει να φύγω καὶ να μὴ ξαναγυρίσω πιά,—σκέφτηκε τέλος.

Ἀποφάσισε καὶ ἔφυγε πρὸς μεγάλη ἀνακούφιση τῆς μητέρας του πὸν περιμένε με χτυποκάρδι αὐτὴ τὴ στιγμή. Ἡ Μανταλένα δὲν μετατόπισε ἀπὸ τὴ θέση της, οὔτε σήκωσε τὰ μάτια της. Ὁ Ήλιος ὅμως, καθὼς ἔφευγε, τῆς ἔρριξε μιὰ ἀπελπισμένη ματιὰ καὶ ξεκίνησε με τὸ θάνατο στὴν ψυχὴ.

Ἀπ’ τὴν ἡμέρα ἐκείνη θυθίστηκε σὲ βαθειὰ καὶ τραγικὴ λύπη. Ἄρχισε ν’ ἀπελπίζεται γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ γιὰ τὸ κάθε τι, να τὸν πιάνει μῖσος γιὰ τοὺς ὁμοίους του, κακία καὶ πόθος γιὰ ἐκδίκηση. Ὁ Ήλιος Πόρτολου πίστευε πὸς ἡ τύχη, αὐτὴ ἡ μοχθηρὴ σφίγγα πὸν βασανίζει τοὺς ἀνθρώπους, εἶχε σταθῆ ἄδικη μαζὺ του. Θέλησε να κάνει τὸ καλὸ θυσιάζοντας τὸν ἑαυτό του καὶ τὸ καλὸ εἶχε μεταβληθῆ σὲ κακὸ. Γιατί; Ποιὰ μοῖρα εἶχε τὸ δικαίωμα να κοροϊδευεταί ἔτσι με τοὺς ἀνθρώπους; Στὴ μεναξιά τῆς στάνης, κάτω απ’ τὸ γλωμὸ φθινοπωρινὸ οὐρανὸ, τρομερὰ προβλήματα γενιότανε μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ τσοπάνη, πὸν δὲν κατῶρθανε να τὰ λύσῃ. Τοῦ ἀπόμενε μονάχα ὁ πόνος του καὶ μέσα στὸν πόνο του δὲν χανότανε μονάχα ἡ πίστη του, μὰ ἄρχιζε κ’ ὅλας να ἀναδέυεται τὸ τέρας τῆς ἀνταρσίας.

Πολλές φορές ὁ Ήλιος, καθὼς γυροῦσε στὴ στάνη, εἶχε δεῖ τὸν μπάρμα-Μαρτίνο, πὸν ἡ ἀυστηρὴ του μορφὴ κυριαρχοῦσε καὶ συγχρόνως γινότανε ἕνα με τὸ δυνατὸ καὶ μελαγχολικὸ αὐτὸ τοπεῖο, μὰ παντα τὸν ἀπόφευγε θυμωμένος.

—Εἶναι ἕνα ζῷο καὶ μισό—σκεπτότανε.—Τί πράμα εἶναι ὁ πόνος; Μὲ πῆρε στὴν κοροϊδία αὐτὸς ὁ γέρος με τὴν πέτρινη καρδιά, μὰ με ὅλα τὰ κρίματά του μ’ ὄλες τις συφορές πὸν ἔχει πάθει, μ’ ὄλη τὴ σοφία του, δὲν ξαίρει πὸς ἐγὼ μέσα σὲ μιὰ μέρα ὑποφέρω περισσότερο απ’ ὅτι ὑπόφερε αὐτὸς σ’ ὅλη τὴ ζωὴ. Να μὴν παρουσιαστῆ μπροστὰ μου καὶ μ’ ἄρχισι πάλι τῆς συμβουλές, γιὰτι θὰ τὸν σκοτώσω με τὸ τσεκοῦρι.

Καὶ ὅμως ἐνοιώθε πὸς ὁ γέρος δὲν τοῦ εἶχε κάνει κανένα κακὸ, απ’ ἐναντίας μάλιστα, ἀν εἶχε ἀκολουθήσει τις συμβουλές του!... Μὰ ἦτανε θυμωμένος με τὸν κόσμον καὶ πρὸ πάντων με τὸν ἑαυτό του καὶ αἰσθανότανε τὴ σκληρὴ ἀνάγκη να κάνει κακὸ σὲ κάποιον καὶ σὲ μικρὸ παιδί ἀκόμα, ὄχι γιὰ εὐχαρίστηση ἀλλὰ γιὰ να αἰσθανθῆ λύπη.

Αὐτὸ καὶ ἐγινε. Στὴ στάνη σύχναζε τὸ παιδί ἐνὸς γειτονικοῦ τσοπάνη, πολὺ φτωχοῦ. Ἦτανε λιγάκι κουτὸ μὰ ἀγαθὸ, κουρελιόρικο, τόσο ἀχαμνὸ καὶ μαυροφιδασμένο ὥστε ἔμοιαζε σὰν μπρούντζινο ἀγαματάκι. Ἐρχότανε σχεδὸν κἀθε μέρα στὴ στάνη τῶν Πόρτολου καὶ εὐχαριστιότανε να παίξει ἥσυχα με τὴ γάττα με τὰ σκυλιὰ καὶ τὸ γουρουνάκι. Ὁ Ήλιος τοῦ ἔδινε συχνὰ ψωμί, φροῦτα, γάλα καὶ κρασί ἀκόμα καὶ ὁ μικρὸς τὸν λάτρνευε. Ἦρθε ὅμως ἡ μέρα πὸν τὰ πλήρωσε ὅλα. Ὁ Ήλιος βρισκότανε μονάχος στὴν καλύβη, καὶ τὸ κέφι του εἶτανε πολὺ χαλασμένο γιὰτι ὁ Μάτια τοῦ εἶχε φέρει ἀποβραδὶς δυσάρεστα νέα ἀπὸ τὸ σπίτι. Ὁ Πέτρος κἀθε φορὰ πὸν γύριζε απ’ τὴ δουλειὰ του μέθαγε, ἔβριζε καὶ κακομεταχειριζότανε τὴν Μανταλένα. Ὁ μικρὸς ἔφτασε περπατώντας σιγὰ με τὰ ξυπόλυτα ποδαράκια του, φίλησε τὸ σκυλλί καὶ μπῆκε στὴν καλύβη.

Εἶσαι κουτὸς. Ἐγὼ πάω να γλεντήσω

—Τί θές; τὸν ρώτησε τραχειά ὁ Ήλιος.
—Δὸς μου γάλα.
—Δὲν ἔχουμε!

—Δὸς μου γάλα, δὸς μου γάλα, δὸς μου γάλα—ἀρχισε να λέη ὁ μικρὸς χωρὶς να σωπαίνῃ.

Ὁ Ήλιος δὲν μπόρεσε να κρατηθῆ. Ἄρπαξε τὸν μικρὸ απ’ τὸ μπράτσο, τὸν πέταξε ἔξω με τις κλωτσιές καὶ τὸν κυ-

νήγησε βρίζοντας τὸν σὰν μεγάλο, φωνάζοντας του να μὴ ξαναπατήσῃ τὸ πόδι του στὴν καλύβη. Τὸ παιδί ἔφυγε γρήγορα, σχεδὸν με ἀξιοπρέπεια, χωρὶς να βγάλῃ μιλιὰ, μὰ ὕστερα ἀπὸ λίγο ὁ Ήλιος τὸ ἄκουσε να κλαίη πονεμένα, ἀπελπισμένα καὶ τὸ κλάμα του, ἀντηχοῦσε θλιβερὰ μέσα στὴν ἔρημιὰ. Ὁ Ήλιος θύμωνε με τὸν ἑαυτό του, τὸν ἔπιασε μεγάλη ἐπιθυμία να δαγκώσῃ στὰ χέρια του ὥσπου να ματώσουν. Τὸ παράπονον ἐκεῖνον τοῦ φαινότανε σὰν ἀντίπαλος τοῦ δικοῦ του πόνου. Ἀπειρὴ ἀπελπισία τὸν κυρίεψε.

—Εἶμαι ἕνα κτηνὸς, ἕνας χαμένος. Καὶ μήπως οἱ ἄλλοι εἶναι ἀλλοιώτικοι ἀπὸ μένα; Ὅλοι εἶμαστε κακοί, με τὴ διαφορὰ πὸς οἱ ἄλλοι δὲν ἔχουν καμιά ἀνυσχία μέσα τους καὶ χαίρουνται, ἐνῶ ἐγὼ ὑποφέρω γιὰτι στάθηκα κουτὸς, γιὰτι ἔκανα καλὸ σὲ κείνον πὸν δὲν τὸ ἄξιζε.

Ἀπ’ τὰ βάρη τῆς ψυχῆς του ξαναεβαίνανε ἐπίμονα τὰ περασμένα, καὶ τοῦ φαινότανε πὸς ἡ λύπη γιὰ τὴν καταδίκη του δὲν εἶτανε τίποτα μπροστὰ στὴ λύπη πὸν αἰσθανότανε τώρα. Μὰ ἡ θύμηση τοῦ περασμένου πόνου μεγάλωνε τὸν τωρινὸ. Λησμονημένες λεπτομέρειες ξαναγυρίζανε στὸ νοῦ του. Οἱ ἔξευτελισμοί, οἱ ἀγγαρεῖες, τὰ βασανιστήρια πὸν τοῦ κἀνανε οἱ δεσμοφύλακες καὶ κοκκίνιζε απ’ τὸ θυμὸ του. Ἀν εἶχε κανένα στὰ χέρια του, τὴ στιγμή ἐκείνη, στὴν ἔρημη στάνη...

—Θὰ τὸν ἔκανα κομμάτια—σκέφτότανε τρίζοντας τὰ δόντια του—καὶ θάγλειφα τὸ αἷμα απ’ τὸ μαχαίρι μου.

Ἐνα ἀγριο θηρίο φαινότανε πὸς ἀναδευόταν μέσα στὴν καρδιά τοῦ γλωμοῦ αὐτοῦ νέου, με τὸ γλυκὸ ἔξωτερικὸ, πὸν τὸν ἔβλεπε συχνὰ καθισμένο στὸ κατῶφλι τῆς καλύβας, με τοὺς ἀγκῶνες ἀκουμ-

Εἶσαι κουτὸς. Ἐγὼ πάω να γλεντήσω

πισμένους στα γόνατα, να διαβάξη τὰ θρησκευτικά του βιβλία.

Ερχότανε όμως τὸ κρῦο καὶ μὲ τὸ κρῦο ἡ ἀπέραντη μελαγχολία τοῦ χειμῶνα στὴ μοναξιά. Ἡ ὑγεία τοῦ Ἡλία ὅσο πήγαινε καὶ χειροτέρευε. Ἡ βροχή, τὸ χιόνι, ἡ κακοπέραση—γιατὶ ὁ ἴσος στὴ Σαρδηνία τὸ χειμῶνα δουλεύει [καὶ ὑποφέρει περισσότερο—ἡ ἄβολη καλύβα, τὸ πάλαια μὲ τὰ στοιχεῖα, ἐξαντλήσανε σιγὰ σιγὰ τὶς φυσικὲς καὶ ἠθικὲς δυνάμεις τοῦ Ἡλία.

Τὴν ἐποχὴ αὐτή, πού τ' ἀρνιὰ ψοφάγανε ἀράδα ἀπ' τὸ κρῦο, ξανάφθε στὸν Ἡλία ἡ ἰδέα νὰ γίνῃ παπᾶς. Μὰ πόσο διαφορετικὴ ἀπὸ πρῶτα! Τώρα ποθοῦσε μιὰ καλλίτερη ζωὴ, αἰσθανότανε τὴν ἀνάγκη νὰ ἡσυχάσῃ ἐπὶ τέλους καὶ ἔβλεπε πὼς ὁ μόνος τρόπος γιὰ νὰ γλυτώσῃ εἴτανε ν' ἀλλάξῃ κατάσταση.

Καὶ ὅμως μιὰ ἰσχυρὰ δύναμη τὸν τραβοῦσε συχνὰ στὸ χωριό, στὸ ζεστὸ σπιτάκι ὅπου ἡ Μανταλένα δούλευε καθισμένη κοντὰ στὴν παρασιτία. Τὸ ἀντρώγυνο ζοῦσε κάπως καλλίτερα. Ἡ Μανταλένα τοῦλάχιστον εἶχε βάλει μυαλό. Μὰ ἂν ἦτανε εὐτυχισμένη ἢ ὄχι ὁ Ἡλίας δὲν εἴτανε σὲ θέση νὰ τὸ προσέξῃ. Ὁ κακὸς σπόρος εἶχε φυτρώσει. Μέρα μὲ τὴν ἡμέρα τὸ ποτήρι γέμιζε καὶ ἦτανε ἔτοιμο νὰ ξεχειλίσει. Ὁ Ἡλίας ἀφινότανε κρυφὰ δλόκληρος στὸ πάθος του.

— Δὲ θὰ τὸ μάθῃ κανένας—σκεπτότανε—καὶ πρὸ πάντων ἡ Μανταλένα. Ποιὸς ὅμως μὲ ἐμποδίζει νὰ τὴν βλέπω, νὰ τὴν κοιτάζω; Τὶ κακὸ κάνω; Δὲν ἔχω ἄλλη χαρὰ. Καὶ δὲν ἔχω κι' ἐγὼ τὸ δικαίωμα γιὰ λίγη χαρὰ;

Καὶ τὴν ἔβλεπε συχνὰ καὶ τὴν κοίταζε καὶ ἐπιθυμοῦσε νὰ τὸ πρόσεχε ἡ Μανταλένα. Κι' αὐτὴ τὸ πρόσεξε καὶ πολὺ μάλιστα, καὶ χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ ἀποκρινότανε στὰ βλέμματά του.

Ἡ καταστροφὴ πλησίαζε ἔλειπε μονάχα ἡ εὐκαιρία. Ὅταν ἔπερνε νὰ τελειώσῃ ὁ χειμῶνας, τὸ πάθος τοῦ Ἡλία ἔφτασε σὲ ἀληθινὴ τρέλλα. Δὲν εἴτανε πιά στὰ λογικά του καὶ μέσα στὴ φριχτὴ ἀγωνία του αἰσθανότανε μιὰ θλιμμένη εὐτυχία, νοιώθοντας πὼς καὶ ἡ Μανταλένα ἀνταποκρινότανε στὸν ἔρωτά του. Ὅτι στὴν ἀρχὴ του φαινότανε ἀμαρτία καὶ λύπη, τώρα τοῦ φαινότανε δικαίωμα

καὶ χαρὰ. Ὅτι στὴν ἀρχὴ τοῦ προξενούσε φρίκη, τώρα τὸν τραβοῦσε μὲ μιὰ δύναμη πού τοῦ ἔφερνε ζάλη.

Τὴν τελευταία ἡμέρα τῆς ἀποκριᾶς, ὁ Ἡλίας, ὁ Πέτρος, ἡ Μανταλένα καὶ δυὸ ἄλλες κοπέλλες ντυθήκανε μασκαράδες. Τὸ ἀντρώγυνο ζοῦσε μονοιασμένο καὶ ὁ Πέτρος μάλιστα εἶχε ἐξαιρετικὸ κέφι.

Ἡ θειά—Ἀννέτα πολέμησε νὰ τοὺς ἐμποδίσει, μὰ δὲν τὴν ἀκούσανε. Ἡ γριουὶλα μὲ τὴ σωστὴ κρίση τῆς, καταλάβαινε πὼς ὅλα αὐτὰ δὲν εἴτανε καλὰ πράματα, γι' αὐτὸ ἔβαλε τὴν Μανταλένα νὰ τῆς ὑποσχέθῃ πὼς δὲ θὰ χορέψῃ μὲ ξένους ἀνθρώπους καὶ μάλιστα εὐρωπαϊκούς χορούς, πού τὰ ζευγάρια βρίσκουν τὴν εὐκαιρία νὰ σφίγγονται καὶ νὰ κολλᾶ ὁ ἕνας ἀπάνω στὸν ἄλλο.

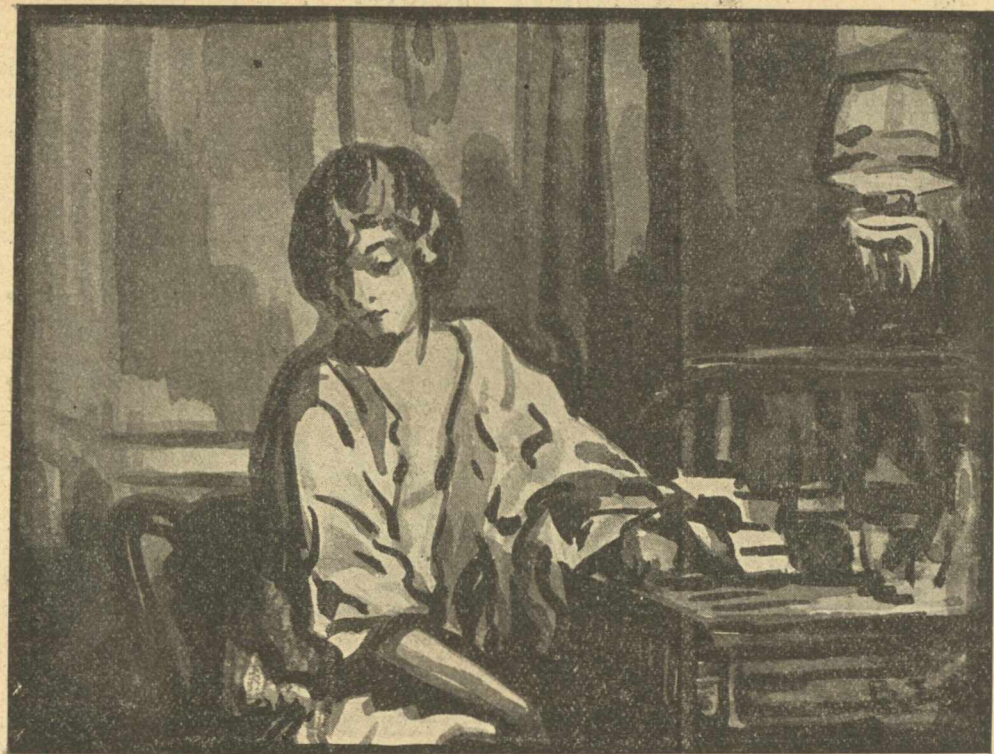
Ἡ Μανταλένα καὶ οἱ φιλενάδες τῆς ντυθήκανε «γάττες», φορέσανε δηλ. δυὸ σκοῦρες φούστες, τὴ μιὰ δεμένη στὴ μέση καὶ τὴν ἄλλη στὸ λαιμὸ καὶ κουκουλωθήκανε μὲ ἕνα σάλι. Οἱ ἄντρες ντυθήκανε «τοῦρκοι».

Γιὰ νὰ βγοῦν, παραφυλάξανε τὴ στιγμὴ πού τὸ σοκκάκι ἦτανε ἔρημο καὶ κατεβήκανε στὸς δρόμους πού τὸ Νουόρο παίρνει τὸ ὕψος μικρῆς πολιτείας. Οἱ γυναῖκες περπατοῦσαν λιγάκι δευιά, προσπαθώντας νὰ ἀλλάξουν τὸ περπάτημά τους, γιὰ νὰ μὴ τὶς γνωρίσουν, οἱ ἄντρες πηγαίνανε μπροστὰ κορδαμένοι, κάνοντας πὼς ἀνοίγουν τὸ δρόμο στὶς γυναῖκες. Κάθε τόσο ὁ Πέτρος ἔβγαζε κάτι διαπεραστικὰ ξεφωνητά, μὲ τὸ λαρύγγι, τεντώνοντας τὸ λαιμὸ του σὰν κόκκορας. Καὶ ὁ Ἡλίας θυμότανε τὰ χαρούμενα ξεφωνητὰ πού βγάζανε οἱ καθαλλάρηδες πηγαίνοντας στὸ πανηγύρι τοῦ Ἁη-Φραγκίσκου, ἕνα ἡλιόλουστο πρωτὸ του Μαγιοῦ. Ἡ καρδιά του χτύπαγε. Ἀπ' τὴν πρώτη στιγμὴ, ἐπειδὴ ἤξαιρε λιγάκι τοὺς μοντέρνους χορούς πού τοὺς εἶχε μάθει «ἐκεῖ κάτω», εἶχε πῆ ἀπὸ μέσα του.

— Θὰ χορέψω μὲ τὴν Μανταλένα.

Τὸ ἤξαιρε πὼς ἡ θειά—Ἀννέτα τὸ εἶχε ἀπαγορέψει καὶ ἡ Μανταλένα εἶχε δώσει τὸ λόγο τῆς. Μὰ λίγο τὸν ἔνοιαιζε γι' αὐτό. Καιγότανε ἀπὸ τὸν πόθο νὰ χορέψῃ μαζί της καὶ θὰ ἔκανε ὅτι μπορούσε γιὰ νὰ τὸ καταφέρῃ.

(Ἀκολουθεῖ)

Ἡ Φάνη ἔνοιωθε μιὰ φοβερὴ κούραση.

MAURICE PEP' AP' ΤΟΝ ΤΑΦΟ ΒARING

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου).

— Ποία εἶναι αὐτὴ πού χαιρετίσατε μετὰ τὸ σουπέ, στὴν τραπεζαρία; ἔλεγε ἡ γυναικεῖα φωνή.

— Ὡ, εἶναι ἡ κόρη τῆς λαίδης Γουίετον, πού παντρεύθηκε τὸν Μίτσελ Τζόγιν.

— Πῶς, ἡ Φάνη Γουίετον;

— Ναί.

— Θεέ μου... Κακόμοιρο παιδί... Πῶς ἔγινε ἔτσι, δὲν τὴ γνῶρισα!

— Πράγματι, ἄλλαξε, πρόσθεσε ὁ Κούηγαμ. Ἡ Ἰακίνθη, ὅμως ἦταν ὁμορφη, καθὼς καὶ ἡ Λουίζα Σάμμερ. Λέγαμε λοιπὸν γιὰ τὸν Τζώρτζ Ἐϋτον...

Ἡ φράση ἔμεινε ἀτέλειωτη ἡ συνομιλία διεκόπη κι' ὅταν ἡ Φάνη ξαναπέρασε ἀπὸ τὸ διάδρομο δὲν εἶδε κανένα ἐκεῖ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VI.

Ἡ Φάνη πέρασε τὸ φθινόπωρο στὸ Χόκλεϋ κι' ἔμεινε ἐκεῖ ὡς τὰ Χριστούγεννα. Ἀγαποῦσε πολὺ τὴν ἐξοχή, γιατί εἶχε ἀρκετὲς ἀπασχολήσεις. Τώρα μάλιστα καταγινόταν καὶ μὲ τὶς παλιὲς τῆς κλίσεις: τὴ μουσικὴ καὶ τὴ ζωγραφικὴ κι' ἔκανε τακτικὰ συντροφιά μὲ τοὺς τρεῖς φίλους τῆς ὁ Κουθμπερ Λίλεϋ θαύμαζε τὴν ἐργασία τῆς, βρίσκοντας ἀφορμὴ νὰ τῆς λὴν κάθε τόσο, ὅτι εἶχε πραγματικὸ καλλιτεχνικὸ ταλέντο.

Στὸ μεταξὺ ἡ Λαίδη Γουέστον προσπάθησε, νὰ τὴ πείσῃ νὰ ξαναγυρίσῃ στὸ Λονδίνο ἡ Φάνη τῆς ὑποσχέθηκε, πὼς θὰ ἐρχόταν, μὰ ἅμα ἔφθασε ἡ στιγμὴ πού θάφευγε, προτίμησε τὴν ἐξοχή, πράγμα

πού έκανε τή λαΐδη Γουέστον νά θυμώση και νά βροῖ ἀδικαιολόγητη αὐτὴ τὴ στάση της. Ὁ Μίσελ πάλι, ὁ ὁποῖος καταγινόταν μὲ τὸ ψάρεμα και τὴν ὀρνιθολογία, γιὰ νά διασκεδάσῃ, δὲν μποροῦσε νά διώξῃ τὴ λύπη ἀπὸ τὴν καρδιά του, τὴ λύπη γιὰ τὴν ὀλότελη στέρηση ἐκείνης. Ἔτσι, πάνω σὲ μιὰ στιγμή ἐξάφως, ἔγραψε μιὰ μέρα στὴν Ἰακίνθη, πὼς εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη νά τὴν ἴδῃ, ἔστω και γιὰ ἓνα λεπτό. Ἄλλὰ τὴ φορὰ αὐτὴ τοῦ ἀπήντησε μόνο μὲ τὴ φράση: «Ὁχι, σὰς παρακαλῶ!»

Στὰ μέσα τοῦ καλοκαιριοῦ ὅμως συνέβη κάτι ἀνεπὲντεχο. Γύριζαν μὲ τὴ Φάνυ ἀπὸ τὸ Χόκλεϋ, στὸ Λονδίνο. Ἐπειδὴ εἶχε τὴν βαλίτσα του γεμάτη ἀπὸ γράμματα, μόλις ἔφθασαν ἐκεῖ τὴν ἀνοίξε, πετώντας παράμερα τοὺς Τάϊμς τοὺς ὁποῖους δὲν εὐκαιροῦσε τώρα νά διαβάσῃ. Ἡ Φάνυ ὅμως πῆρε τὴν ἐφημερίδα κ' ἔρριξε μιὰ ματιά.

— Γράφει κανένα νέο; τὴ ρώτησε ὁ Μίσελ.

— Ὁχι, ἀπολύτως τίποτα, τοῦ ἀποκρίθηκε.

Ὁ Μίσελ ὅμως, περίεργο, χωρὶς νά ἔσρη γιατί, εἶχε τὴν ἐντύπωση, πὼς δὲν τοῦ ἔλεγε τὴν ἀλήθεια ἡ Φάνυ. Πῆρε λοιπὸν τὴν ἐφημερίδα, κοίταξε τὴν πρώτη σελίδα, ἔπειτα τὴν πολιτικὴ κίνηση, τὰ ἔξωτερικά τηλεγραφήματα, τὰς ἀνταποκρίσεις, τὰ θεατρικά και τὴν ἄφησε.

— Τίποτε τὸ ἐνδιαφέρον, εἶπε.

Μόλις ἡ Φάνυ εἶδε ὅτι ὁ ἀντρας της εἶχε πετάξει γιὰ δεύτερη φορὰ τὴν ἐφημερίδα, δοκίμασε κάποιο ἀνακούφιση. Ἄρχισε νά τοῦ μιλάῃ γιὰ διάφορα πράγματα. Γιὰ τὴν ἀποψινὴ παράσταση τῆς ὄπερας, γιὰ τοὺς ἠθοποιούς, γιὰ τὴ μουσικὴ.

— Ναι, θὰ τραγουδήσῃ ἡ Μέλμπα, εἶπε ὁ Μίσελ.

— Ναι, πρόσθεσε και ἡ Φάνη, πράγμα, πού φάνηκε περίεργο στὸ Μίσελ, γιὰ τὴ ἔαφνηκὴ αὐτὴ σιγὴ της.

— Νὰ φᾶμε σὲς ἐπτάμιση τότε, γιὰ νά μὴ χάσωμε τὴν πρώτη πράξη. Ὁ ἄρθη κ' ὁ Τζώρτζ. Μὲ εἰδοποίησε ἀπὸ τὸ πρωί. Ἔχομε κ' ἄλλη μιὰ θέση στὸ θεατεῖο...

Ἡ Φάνυ ἔμεινε πάλι σιωπηλή.

Ὅταν ἐκεῖνος τελείωσε τὸ ξεκαθάρισμα τῆς ἀλληλογραφίας του, πῆρε ἓνα περιοδικό, πού εἶχε ἀγοράσει στὸ σταθμό, γιὰ νά διαβάσῃ ἓνα ἄρθρο πού τὸν ἐνδιέφερε.

Ἄλλ' ἡ προσοχὴ του δὲν μποροῦσε νά συγκεντρωθῇ. Ἐκείνη τὴ στιγμή ἡ Φάνυ διάβαζε κάποιο μυθιστόρημα. Σηκώθηκε, ἄφησε τὸ περιοδικό και πῆγε στὸ παράθυρο, ἀνάβοντας τὴν πίπα του.

Ἡ Φάνυ τοῦ ἔδωκε ἓνα γράμμα.

— Γιὰ διαβάσε το... Εἶναι τῆς μαμάς. Θὰ γελάσῃς, τοῦ εἶπε.

Ἦταν ἓνα μακροσκελὲς γράμμα, στὸ ὁποῖο ἡ λαΐδη Γουέστον περιέγραφε τὴν ὑποδοχὴ ἐνὸς Ἰταλοῦ πρίγκηπος, σ' ἓνα γκάρντεν—πάρτυ, κοντὰ στὸ Λονδίνο. Τὸ διάβασε βιάζοντας τὸν ἑαυτό του νά γελάσῃ γιὰ νά ικανοποιήσῃ τὴ γυναῖκα του—μὰ πόσο φανερό ἦταν τὸ βιασμένο γέλιο του—κί ἔπειτα τῶδωσε τῆς Φάνυς. Ἐκείνη στὸ μεταξὺ ἔναπῆρε τοὺς Τάϊμς. Ἡ ὥρα περνοῦσε, ὅταν ἔξαφνα ὁ Μίσελ εἶπε:

— Μοῦ δίνεις, σὲ παρακαλῶ τοὺς Τάϊμς. Θέλω νὰ ἴδῶ κάτι.

Ἡ Φάνυ τοῦ ἔδωκε τὴν ἐφημερίδα. Καὶ νά, μόλις γύρισε τὴ δεύτερη σελίδα, ἓνα ὄνομα χτύπησε ἀμέσως στὰ μάτια του.

Νεκρολογία: *Γουεῖν*

Τὰ μάτια του ἀνοῖξαν διάπλατα και καρφώθηκαν στὴν ἐφημερίδα. Βίασε τὸν ἑαυτό του, κατέβαλλε κόπο, γιὰ νά διαβάσῃ τὴν συνέχεια. Ἡ Φάνυ ἦταν βυθισμένη στὸ διάβασμα τοῦ μυθιστορήματος. Ὁ Μίσελ διάβασε:

«Γουεῖν: σὲς 26 Ἰουνίου πέθανε στὸ Λονδίνο ἡ Ἰακίνθη, σύζυγος τοῦ Μπαζίλ Γουεῖν».

Ἄφησε τὴν ἐφημερίδα και κύταξε ἀπὸ τὸ παράθυρο. Ἐπειτα κατέβηκε ἀμέσως, γιὰ νά πάῃ στὸ γραφεῖο του.

«Ἡ Φάνυ τὸ διάβασε, συλλογίστηκε, και φοβόταν μὴν τὸ διαβάσω κί ἐγώ... Τώρα κατάλαβε ὅτι τὸ διάβασα...»

Πραγματικά ἡ Φάνη εἶχε δῆ τὴν εἶδηση ἀνοίγοντας τὴν ἐφημερίδα και κατέβαλλε κάθε προσπάθεια, γιὰ μὴ δεῖξῃ ὅτι τὸ διάβασε. Εὐχόταν νά μὴν τὴν ἴδῃ ὁ Μίσελ, γιὰ νά μὴν τὸν ἀντικρύσῃ, μόλις μάθανε τὴν εἶδηση. Ἄλλὰ και ἡ ἴδια κρατιόταν νά μὴν προδοθῇ, δοκίμασε κόπο νά πάρῃ μυστικὸ ὕφος. Γι' αὐτὸ τοῦδωσε τὸ γράμμα τῆς μητέρας της και γιὰ μιὰ στιγμή ἀνακουφίστηκε ὅταν εἶδε ὅτι ὁ Μίσελ πέταξε τοὺς Τάϊμς. Ἄλλὰ δὲν τὸ ἀπέφυγε. Καὶ ἡ ὄπερα τὸ

Πόσες φορές εἶχαν ἀκούσει τὸ κομμάτι αὐτὸ μαζί μὲ τὴν Ἰακίνθη!

βράδυ; Σήκωνε τὰ μάτια μὲ τρόπο, γιὰ νά μὴ τὴν δῆ, ἐνῶ διάβαζε τὸ μυθιστόρημα. Ὅταν κατέβηκε, μόλις τόλμησε νά τὸν κοιτάξῃ.

Ὁ Μίσελ πάλι, ἅμα ἔφθασε στὸ γραφεῖο του, εἶπε στὸ γραμματέα του νά τηλεφωνήσῃ στὴ Φάνυ, πὼς θὰ πῆγαινε στὴ βουλή, και πὼς ἂν ἐρχόταν στὸ μελόδραμα, πάντως θὰ ἐρχόταν ἀργά. Κί ἀκόμη τὴν εἰδοποίησε νά μὴν τὸν περιμένῃ, γιὰ νά φᾶνε μαζί. Οἱ «Μποέμ» ἦταν ἡ τελευταία ὄπερα, πού εἶχαν δῆ μὲ τὴν Ἰακίνθη...

Ἔτσι ἡ ἡμέρα περνοῦσε μέσα σὲ φοβερὴ ἀγωνία, και τὴν ἀγωνία του μεγάλωνε τὸ γεγονός, ὅτι δὲν εἶχε κανέναν γιὰ νά μάθῃ νέα, σχετικά μὲ τὸ θάνατο τῆς Ἰακίνθης.

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου του τὴν ἔβλεπε μόνο ἀπὸ μακριά, στὰ γεύματα, στὰ σουαρέ. Κί ὅμως τότε ζούσε! Ἐνῶ τώρα... Τώρα εἶχε φύγῃ, εἶχε φύγῃ γιὰ πάντα, και δὲν ἔλιζε νά τὴν ἔναδῃ ἢ νά ἔνακούσῃ τὴ φωνὴ της. Προσπάθησε γιὰ μιὰ στιγμή νά πείσῃ τὸν ἑαυτό του, ὅτι ὁ θάνατός της δὲν ἄλλαζε καθόλου τὴν κατάσταση, γιατί κατ' οὐσίαν ἡ Ἰακίνθη ἦταν πεθαμμένη γι' αὐτόν,

μετὰ τὸν γάμο του. Μὰ δὲν τὸ κατάφερε. Ὅλα τώρα τοῦ φαινόταν σκεπασμένα, ἀπὸ ἓνα βαρὺ πένθυμο πέπλο και γιὰ πρώτη φορὰ αἰσθανόταν, πὼς σαβάνωνε τὰ νιάτα του και μαζί μ' αὐτὰ τὰ ὄνειρά του, τὶς ἐλπίδες του τὴ χαρὰ, τὸν ἔρωτα τὸ μέλλον. Δὲν περίμενε τίποτε πιά. Βέβαια εἶχε τώρα τὴ Φάνυ και τὸν Πέτερο. Ἡ Φάνυ ἦταν μιὰ θαυμάσια γυναῖκα, ἀλλὰ δὲν τὸν ἀγαποῦσε κί ἐκεῖνος πάλι δὲν συμφωνοῦσε μὲ τὸ χαρακτῆρα της. Ὁ γάμος του λοιπὸν στάθηκε μιὰ πλάνη, μιὰ ἀποτυχία—γιατί στὸ γάμο κανεὶς ἢ χάνει, ἢ κερδίζει. Κί αὐτὸς εἶχε χάσει!

Τὴν ἴδιαν ἡμέραν ἔμαθε, πὼς ἡ κηδεῖα τῆς Ἰακίνθης θὰ γινόταν αὔριο. Ἡ Φάνυ πάλι, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, μάντευε τὴ λύπη τοῦ Μίσελ και ὑπέφερε πολὺ γι' αὐτόν. Θὰ ἠθέλε μὲ κάθε τρόπο νά τὸν βοηθήσῃ, θὰ ἐπιθυμοῦσε μὲ κάθε τρόπο νά τοῦ πῆ μιὰ λέξη, νά τοῦ κἀνῃ μιὰ χειρονομία συμπόνιας. Μὰ ἦταν ἀδύνατο. Ἐπειτα ἀναγνώριζε, πὼς ἡ διαγωγὴ τῆς Ἰακίνθης στάθηκε ὑπέροχη ἀπέναντί της—μερικὲς φορές μάλιστα τὴν εὗρισκε ἡρωική. Ἔτσι ἔπρεπε νά φερθῇ κ' αὐτὴ, ἀπέναντι στοὺς Μίσελ, γιὰ τὸ ζήτημα τῆς Ἰακίνθης, Ἄλλ' ἐκεῖνο πού ἔμεινε πάντα

άλυτο, στη σκέψη της, ήταν η άπορία για το τι θαύμαζε τόσο ο Μισέλ στην "Υακίνθη". "Ω, ναι είχε άπατηθῆ και έκείνος, προσδίδοντάς της ιδιότητες, που δὲν είχε! Καὶ τώρα ὁ θάνατός της τῆς φαινόταν μιὰ τραγικὴ ἐπισφράγιση, γιατί αὐτὸς θὰ ἄφηνε μιὰ αἰώνια εἰκόνα, μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ Μισέλ: τὴν εἰκόνα τῆς "Υακίνθης"! Δὲ θὰ τὴν ἔβλεπε πιά νὰ γεράζει, ἀλλὰ θὰ τὴν εἶχε πάντα προστὰ στὰ μάτια του, νέα, χαρούμενη, ἀχτινοβόλα, γελαστή.. Νὰ λοιπόν, ποὺ ὁ θάνατός της ἄνοιγε βαθύτερο χάσμα, μεταξὺ τους..

"Ω, πὸς ἤθελα νὰ μιλήσω γιὰ ὅλ' αὐτὰ, σὲ κάποιον, νὰ φωνάξω τὸν πόνο της!..

Παράγγειλε ὡς τόσο νὰ ετοιμάσουν τὸ φαί, καὶ ξέροντας πὸς ὁ Μισέλ δὲ θὰ πήγαινε στὴν ὄπερα, τηλεφώνησε, σὲ δυὸ ἄλλα πρόσωπα νᾶρθουν. Στὴν ὄπερα εἶχαν ἓνα μικρὸ θεωρεῖο, γιὰ τέσσαρα ἄτομα· δὲν μπορούσε ὅμως νὰ περάσει τὴ βραδιά της μόνη με τὸν Τζῶρτζ "Εὐτον. Μὰ τὰ πρόσωπα, στὰ ὅποια τηλεφώνησε, εἶχαν δώσει ἄλλοῦ τὸ λόγο κα' ἔτσι δὲν εἶταν δυνατόν νὰ τὴν συνοδεύσουν στὸ θέατρο. Ἀπευθύνθηκε στὴ Λαίδη Ζάρβις.

—Κάλεσα κάποιον γιὰ νὰ φᾶμε, τῆς ἀποκρίθηκε ἐκείνη. Μὰ σκέπτομαι, πὸς θὰ προτιμοῦσε τὸ μελόδραμα, ἀπὸ ἓνα tête-a-tête με μιὰ γριᾶ.

—"Ω, ἔλατε, σᾶς παρακαλῶ. Μὰ ποιὸς εἶν' αὐτὸς ποὺ ἔχετε καλέσει νὰ φᾶτε, ἂν ἐπιτρέπεται..

—Εἶναι ὁ Λέο Ντέτρικ.

—"Ὁ συγγραφεὺς;

—Ναί, ὁ συγγραφεὺς.

—Αὐτὸ μὲ τρομάζει λίγο. Θὰ μπορέσει νὰ κάνει παρέα ἄραγε με τὸν Τζῶρτζ "Εὐτον;

—"Ω, θανατία.. Ἄλλωστε φαντάζομαι, πὸς ἄμα σᾶς δῆ θὰ σᾶς ἐρωτευθῆ, πρόσθεσε γελῶντας ἡ Λαίδη Ζάρβις.

—"Ὡστε φέρτε τοο λοιπόν, ἂν καὶ θὰ προτιμοῦσα νὰ τοῦ τηλεφωνούσατε πρὶν, γιὰ νὰ τοῦ ζητούσατε τὴ γνώμη του, σχετικὰ..

Ἡ Λαίδη Ζάρβις ἀκολούθησε τὴ συμβουλὴ τῆς Φάνης καὶ τηλεφώνησε στὸν κ. Ντέτρικ, ὁ ὁποῖος ἔμεινε ἐνθουσιασμένος ἀπὸ τὴν πρόταση.

Ὁ Λέο Ντέτρικ ἦταν ἓνας διάσημος συγγραφεὺς. Ταξίδευε καὶ ζοῦσε σχεδὸν στὸ

ἐξωτερικό. Ἦταν ἀνύπαντρος καὶ ἀγαποῦσε τὶς τροπικὲς χῶρες, τὶς ὁποῖες περιέγραφε με θυμασμό πάντα. Τὰ βιβλία του ἦταν μικρὰ συνήθως· εἶχε γράψει ὅμως κόμποσα ὡς τώρα. Μὲ τὴ Λαίδη Ζάρβις γνωρίζονταν ἀπὸ καιρὸ. Εἶχε ἓναν ἰδιαιτερο δεσμό μαζί της, γιὰ τὸν ὁποῖον θὰ μιλήσουμε πιὸ κάτω. Ὁ Λέο Ντέτρικ βρισκόταν στὴν ἡλικία ἐκείνη, στὴν ὁποίαν, ἂν καὶ ἔχη περάσει κανεῖς τὴ νεότητά του, μολαταῦτα φαίνεται νέος. Ὁραῖον δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὸν πῆ κανεῖς, ἀλλὰ εἶχε ἔξει ἀρετικὰ, λαμπρὰ μάτια, πού καθὼς ἐς κοίταζαν, νόμιζες πὸς ζητοῦσαν νὰ σὲ διαπεράσουν. Τὰ δόντια του γυάλιζαν ὀλόασπρα καὶ τὸ ὕφος του ἦταν ἀτίθασσο πάντα.

Ἐνῶ ντυνόταν ἡ Φάνυ, ἐνωθε μιὰ φοβερὴ ψυχικὴ κούραση· νόμιζε πὸς θὰ τελείωνε ὡς ἐδῶ ἡ ζωὴ της· τὸ βράδυ αὐτό. Ὑποδέχθηκε τοὺς ἐπισκέπτας της μὲ μιὰ μηχανικὴ προσήνια. Ἔπειτα ξέχασε πὸς ὁ κ. Ντέτρικ ἦταν συγγραφεὺς, ἂν καὶ εἶχε διαβάσει ὅλα τὰ βιβλία του. Ἀλλὰ κα' ὁ Ντέτρικ μόλις ἀντίκρισε τὴ Φάνυ, κατελήφθη ἔξαφνα ἀπὸ μιὰ φοβερὴ δειλία. Ἡ λαίδη Ζάρβις εἶχε προειδοποιήσει τὴ Φάνυ, πὸς ἦταν δειλὸς, ὅχι ὅμως καὶ μέχρι αὐτοῦ τοῦ σημείου. Ἀκόμη τὴν εἶχε προειδοποιήσει, πὸς θὰ ἔμεινε μόνο στὴν πρώτη πράξη ὁ Ντέτρικ, γιατί διαφορετικὰ θᾶχανε τὸ τραῖο, ποὺ ἐκτελοῦσε τὴ συγκοινωνία με κάποιον προάστειο, στὸ ὁποῖο ἔμενε.

Ὅταν ἐφθάσαν στὸ θέατρο, βρῆκαν τὴν αἰθουσα γεμάτη. Ἀκουσαν τὴν πρώτη πράξη καὶ στὸ διάλειμμα ὁ μὲν Τζῶρτζ "Εὐτον βγῆκε ἀπὸ τὸ θεωρεῖο, γιὰ μιὰ στιγμή, ὁ δὲ Λέο Ντέτρικ ζήτησε τὴν ἄδεια νὰ φύγη. Χαιρέτισε τὶς δυὸ γυναῖκες, σχεδὸν τραυλίζοντας.

Μόλις ἐκείνες ἔμειναν μόνες, ἡ λαίδη Ζάρβις ρώτησε τὴ Φάνυ.

—Ἔ, λοιπόν, τι σκέπτεσαι γι' αὐτὸν;

—Γιὰ ποιόν;

—Γιὰ τὸν Λέο Ντέτρικ.

—Ἄ, ναι γιὰ τὸν κ. Ντέτρικ... Εἶναι εὐγενὴς πολὺ, δὲν εἶν' ἔτσι; Χαριτωμένος... πρόσθεσε ἀφρημένως.

—Μπᾶ; γέλασε με τὴν ὑπερβολὴ αὐτῆ τῆς Φάνυ, ἡ λαίδη Ζάρβις.

—Δηλαδή ἤθελα νὰ πῶ...

—Ἐγὼ τὸν βρίσκω ἄσχημο σὰν οὐραγοτάγκο.

(Ἀκολουθεῖ).

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

"ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ,"
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΕΧΝΗΣ - ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ: { Κ. ΜΠΑΣΤΙΣ
Β. ΜΠΛΑΤΑΚΗΣ

ΟΡΟΙ ΕΓΓΡΑΦΗΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΤΗΣΙΑ	ΔΡΧ. 100
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ	FR. 60
ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ Ο ΣΤΙΧΟΣ	ΔΡΧ. 7

ΤΑ ΣΩΣΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΡΑΣΕΝΑ

ΤΟ ΤΑΛΛΗΡΟ

Παίζετε; Ἐγὼ σχεδὸν ποτέ! Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μὲ πείσετε νὰ καθίσω δυὸ, τρεῖς ὄρες μέσα σὲ καπνοῦς καὶ ἀτμόσφαιρα πυρετοῦ. Δὲν μὲ τραβᾷ διόλου τὸ κέρδος. Καὶ ἀπὸ τὴ συγκίνηση τοῦ χαρτιοῦ, προτιμῶ ἄλλες, χειρότερες ἢ καλλίτερες, ἀδιάφορο!... Μ' ἀρέσει δὲ μ' ἀρέσει, μολαταῦτα, πολλὲς φορὲς κάθομαι καὶ βλέπω. Τὶ σᾶς μένει, ὅταν τοὺς ἄλλους τοὺς πιάνη τὸ κακό; Ν' ἀποσυρθεῖτε; Εἶναι πολὺ εὐχάριστο ν' ἀπομονώνεται κανεῖς, ἀλλὰ ὄχι... μπροστά τοὺς ἄλλους!.. Εἶναι ὑπερηφάνεια κακὴ καὶ μιὰ ἐπίδειξις ἐντελῶς περιττῆ. Ἄν ἔχετε καθίσω σὰν κ' ἔμενα, θεατὴς ἀπλός, στὸν περιήρημο οἰκογενειακὸ μπακαρᾶ τῆς παραμονῆς, δὲ γίνεται νὰ μὴν εἰδατε καὶ σεῖς τὸ σημερινὸ θέμα μου: Τὸ σχισμένο τάλληρο! Ἄλλο τίποτα, θὰ μοὺ πῆτε!.. Ὅλα σχεδὸν τὰ τάλληρα, στὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἱταλία, τὴν Γαλλία, τὴν Πολωνία, τὴν Βουλγαρία, τὴν Σερβία, παντοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Βαλκανικῆς, εἶναι κανὼν νὰ εἶναι ράκη φοβερὰ. Κ' ἔχετε δίκιο: Ἀπὸ τότε, μάλιστα, ποὺ ἀποφασίσασα νὰ τὰ φτιάνουμε στὸν τόπο, εἶναι τόσο κουρελιασμένα συνήθως, ὅστε νὰ προτιμάτε νὰ κουβαλήσετε ἐπάνου σας πενήντα νικελῶνια τῶν δέκα—ὀλόκληρο φορτίο—παρὰ νὰ πιάσετε στὰ χέρια σας ἓνα τάλληρο. Ἄλλὰ μέσα σ' αὐτὰ τὰ κουρελιασμένα, ποὺ θὰ ξιφουλκήσουν, τὴν παραμονή, στὸ μπακαρᾶ, τὰ μέλη καὶ οἱ φίλοι τοῦ σπιτιοῦ, θὰ ὑπάρχει πάντα ἓνα πὺξο ξεχωριστὸ, μοναδικό, σημαδιακό, ἀπερίγραπτο. Αὐτὸ δὲν εἶναι πιά νόμισμα, γραμματίο, τάλληρο. Εἶναι ἡ ἀποθέωσις τῆς ἀποσυνθέσεως: Ἄφου ἐτραυματίσθη μ' ὄλους τοὺς τρόπους καὶ σ' ὅλα τὰ σημεία, στὶς μεγάλες καθημερινὲς μάχες τῆς ἀγορᾶς, ἀφου ἐφόρεσεν ἀπειροὺς ἐπιδέσεις, ἀφου τοῦ τρίφτηκαν, ἔχει ἀπομείνει ὅλο δαντέλλα καὶ ἀντραντές, χιλιάδες τρύπες καὶ ξεφτίδια ποὺ δὲν ξέρετε κανένια πιά πὸς καὶ ποῦ κρατιῶνται. Ὁ καμένος, ὁ Γεώργιος Σταύρου, ἀπὸ τὴν ἀπάνω γωνία, ποὺ νὰ τολμήσει νὰ διατάξω τὸ περιήρημον «πληρωτέον ἄμα τῆ ἐμφανίσει!» Μέσα σ' αὐτὰ τὰ φρι-

κτὰ καὶ βρώμικα κουρέλια, ποὺ ἔχουν γίνη μόνιμος κατοικία τριῶν δισεκατομμυρίων μικροβίων, τοῦλάχιστον, φαίνεται σὰν οἰκτρός ζητιάνος ποὺ σᾶς λέει, στὸ σκοτάδι, ἀπὸ τὴ γωνία κάποιου μακρονοῦ σοκακιῦ, μὲ τὴν πιὸ κλαψιάρικη φωνὴ τοῦ κόσμου:

—Ἐλεῖστε τὸ σακκάτι, χριστιανοί!.. Αὐτὸ τὸ τάλληρο τὸ παίρνετε, ἂν θέλετε, γιὰ πέντε δραχμές, ἀλλὰ καὶ γιὰ δύομισα, ἀλλὰ καὶ καθόλου!.. Ἐν τούτοις πάρτε το, ἔτσι νὰ συχωρεθοῦν τὰ πεθαμένα σας!

**

Αἱ, λοιπόν! Μποροῦν νὰ λείπουν ἀπὸ τὸν οἰκογενειακὸ μπακαρᾶ τὰ πάντα, νὰ λείπουν οἱ κουραμπιέδες, ἡ πηττα, τὸ κονιάκ, τὰ νεῦρα, τὰ σκουνητήματα, τὰ πατήματα τῶν συγγενῶν—Γιαννάκη, πρὸς θεοῦ!.. χάνει πολλά!.. —ὁ ἀσύρματος τηλεγράφος τῶν βλεμμάτων, τὰ καναδάκια, οἱ αἰώνιες ἐρωτήσεις ἂν τραβοῦν στὸ πέντε!.. Ἀλλὰ τὸ κουρελιασμένο τάλληρο ποτέ!.. Εἶναι ἀπαραίτητο, μοιραῖο, ἀναπότρεπτο σὰν φυσικὸ φαινόμενο. Ἀπὸ παλιὸ ἢ καινούργιο πορτοφόλι, ἀδιάφορο, θὰ βγῆ μιὰ φορὰ, θὰ κάμῃ τὴν ἐμφάνισή του πρῶτο καὶ καλῆτερο. Εἶναι τὸ ἄλατι τοῦ παιγνιδιοῦ, ἡ χαρακτηριστικὴ πινελιά του, ὁ αἰώνιος σκύλος τῆς στρατιωτικῆς παρατάξεως ποὺ τὸν σφραξίζουν ἀπὸ παντοῦ, ὁ αἰώνιος μεθυσμένος τῆς διαδελώσεως. Θὰ τὸ ποντάρουν ἀμέσως γιὰ νὰ τὸ ξεφορτωθοῦν. Καί, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ἐκείνη, θ' ἀρχίσω μιὰ ὀδύσσεια με ἀτέλειωτες περιπέτειες. Θὰ τὸ ἰδῆτε νὰ πηγαίνει, νᾶρχεται, νὰ σέρνεται σὰν περιέργο ἐρπετό, νὰ πετᾷ σὰν ἄθλιο πασσαβουρόχαρτο σὲ ἀνεμοστρόβιλο, νὰ βρίσκεται ὀλοένα στὴν ἡμερησία διάταξη, νὰ χρησιμεύῃ ὡς «σημεῖο ἐπισημάνσεως» τοῦ μπάζου ἢ μάρτυρας τῶν πονταδόρων.

—Ἐἰκοσι δραχμές, ἐδῶ, στὸ σχισμένο, Καλλιόπη!

—Δὲν πληρώσατε τὸ σχισμένο ἀκόμα! Νά το!..

—Ἄ, δικὸ σας εἶναι τὸ σχισμένο! Λαμπρά!..

Δέν άκοϋτε παρ ά γι' αυτό, δέ βλέπετε παρ αυτό. Δέ βρίσκει οϋτε στιγμής ήσυχία. Δέν τό θέλει κανείς. Όλοι σπεύδουν ν' άπαλλάγουν, τό πετούν, τό κλωτσούν, τό περιφέρουν, τό βασανίζουν. Είναι ή όλονυχία τών παθών του. Τά φρικτά ράκη του Γεωργίου Σταύρου προχωρούν ραγδαίωτα, άπό τά ρούχα του στη μορφή του, πού παθαίνει πρώτα «λύκον έρυθρηματώδη», έπειτα λύκον του καλού καιρού, λέπρα και γάγγραινα, φοβερές τιμωρίες ό Θεός έξρει για ποιές άγνωστες τραπεζιτικές άμαρτίες του. Στίς τρείς τό πρωτό, αυτά τ' άπαίσινα νοσήματα του έχουν φάη όλο τό πρόσωπο και δέ μένει παρ ά μόνον τό μάτι, παθητικό και ύποταγμένο σαν τών μαρτύρων. Όταν ή συντροφιά, χλωμή, κουρασμένη, κάνει με τό θαμπό φώς της αύγης τόν άπολογοισμό της μάχης, τό σκιαμένο τάλληρο έχει εξαφανισθή. Έχει διαλυθή; Έχει ή μη στην γκανιότα; Α, μην άνησυχείτε διόλου: Του χρόνου θα τό ξαναϊδητε, στόν οικογενειακό μπακαρά της παραμονής, να ξαναρχίση τό αιώνο δρόμα του παραγμού του. Κύριε πρόεδρε!... Λυπηθήτε κι' αυτό κ' έμας! Διατάξτε να τό κάψουν! Μόνον άν γίνη στάχτη και καπνός, ίσως παύση να βρυκολακιάζη.

ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ

Ίστορίες περιπετειών.

Τά «Έλληνικά Γράμματα» με χαρά τους άναγγέλλουν στους άναγνώστες τους ότι εις τό εξής θα δίνουν κ' ένα κομμάτι σε κάθε φύλλο άπό τις ώραιότερες και τις πεύ συναρπαστικές «Ίστορίες Περιπετειών» γραμμένες άπό συγγραφείς σαν τόν Ποέ, τόν Στήβενσον, τόν Κόνραντ, κλπ., καθώς και άπό τις πεύ ευχάριστες περιγραφές ταξειδιών σε διάφορα περιεργα μέρη του κόσμου. Η σειρά αυτή είναι διαλεγμένη και μεταφρασμένη άπό συνεργάτη μας, για τόν όποιον «ή περιπέτεια» είναι τό στοιχείο του. Τη σημασία πού αποδίδουμε στην συνεργασία του θα την έκτιμήση ό άναγνώστης όταν παρακολουθήση αυτή τη σειρά ή έξωτική μαγεία τών περιγραφών και ή φαρμακερή κάπως γοητεία του τρομου, θα του χαρίσουν άξέχαστες λαχτάρες στις μακρές χειμωνιάτικες ώρες.

Ό διαγωνισμός του διηγήματος.

Έφιστούμε την προσοχή τών συγγραφέων, πού θέλουν να λάβουν μέρος στο διαγωνισμό διηγήματος, στους όρους πού δημοσιεύσαμε στο Χριστουγενναϊκό φύλλο μας.

Ό «Νουμάς» και τα περιεχόμενα.

Λόγω άπουσίας του κ. Π. Ταγκοπούλου ή συνέχεια τών «Ιστορικών του Νουμά» αναβάλεται διά τό ερχόμενο, καθόσον τά χειρόγραφα έφθασαν πολύ άργά εις τά Γραφεία μας. Επίσης τά περιεχόμενα του λήξαντος Γ' τόμου θα κυκλοφορήσουν με τό προσεχές φύλλο.

Καθυστέρηση.

Έξ άφορμής τεχνικού άτυχήματος, τό τεύχος μας τούτο άντι να κυκλοφορήση την 16 το κανονικήν του ήμέραν, εκυκλοφόρησε την 18, δυό δηλαδή ήμέρας βραδυτέρον.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΕΙ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Λούλας Κοιότσιου: Άμαρτωλή άγάπη. Ένα άπό τά συνειθισμένα έρωτικά ρομάντζα με την τραγική λύση. Έν τούτοις, ώρισμένα χαρίσματα τό κάνουν να ξεχωρήη μέσα στο πλήθος τών αισθηματικών αυτών βιβλίων. Η συγγραφέυς έχει χαρίσματα, πού, αν θελήση να τά μεταχειριστή αισθηρώτερα, μετρημένα, ασφαλώς θα δώση κάτι σημαντικώτερο ως τέχνη. Μέσα στο γράψιμό της ξεχωρίζει κανείς όχι συνειθισμένη παρατηρητικότητα, ικανότητα να διακρίνη και να χαρακτηρίση τούς τύπους, μιά διάθεση χιουμουριστική, και άρκετη μαστοριά στην περιγραφή. Συχνά κάτω άπό τό άντρίκιο σχεδόν γράψιμο, ξεπηδά ένας φλογερός ρομαντισμός, κάποια γυναικεία ευαισθησία, όχι όμως όλότελα μπόσαικη, όπως συνήθως σε βιβλία γραμμένα άπό γυναίκες. Η γλώσσα άρκετά καλή, πειθαρχημένη και με ιδιοματισμούς, πού δίνουν στο διήγημα κάποιον ήθογραφικών άέρα. Έκτός άπό τη σχετική αξία του ως λογοτέχνημα, τό διάβασμα αυτού του ρομάντζου θάτανε ευεργετικό για τά άνύποπτα κορίτσια πού πέφτουν συχνά θύματα στα ύπουλα δείχτρα της σημερινής ζωής.

Νικ. Γ. Μακρή και Έδωγ. Α. Παπαδοπούλου: Δωδεκανησιακή λύρα. Τόμος πρώτος: Κασιακή λύρα. Τό βιβλίο αυτό περιέχει συλλογή τραγουδιών της Κάσου, καθώς και τη μουσική τών πεύ χαρακτηριστικών. Η εργασία αυτή έχει γίνει με «την ήθικην άγωγήν της Κεντρικής Έπιτροπής τών Δωδεκανησιών εν Άλεξανδρεία». Τά περισσότερα άπό τά τραγούδια αυτά είναι παρμένα άπό διάφορες συλλογές, του Γνευτού, του Μιχαηλίδου, του Παχτίου, του Μανωλακάκη κλπ. Τό μόνο πού διαθέτει άσχημα τόν άναγνώστη, είναι ή γλώσσα του προλόγου και τών σημειώσεων, γιατί μυρίζει πολύ λογωτατισμό. Μολαταύτα, όφειλομε να όμολογήσουμε πός πρόκειται για μιά εργασία σοβαρή, αξία κάθε προσοχής.

Degouy—Challaye—Leroy Vidaud: ΚΙΝΑ—ΙΑΠΩΝΙΑ—ΘΙΒΕΤ—ΚΟΡΕΑ. (Μετάφραση Β. Δασκαλάκη). Τό τρίτο βιβλίο της σειράς «Ίστορία τών λαών» πού εξέδωσεν ό οίκος «Κοραΐς», είναι γραμμένο με πολύ κέφι και με φανερή άγάπη, εκτός άπό τη σοφία πού κλείνει. Χάρης στον ποιητικό τρόπο με τόν όποιον περιγράφεται ή κάθε μιá από τις παραπάνω χώρες, ή άνάγνωση αυτού του ώραιου βιβλίου είναι πραγματικά γοητευτική. Η μετάφραση, καμωμένη με την επιμέλεια και τη δημιουργικότητα πού χαρακτηρίζουν πάντα τόν μεταφραστή του Χάμσον, φανεράνει και τό βαθύ πάθος του για τά τέτοια έξωτικά ταξείδια, δηλαδή την άπαραίτητη σχέση του συγγραφέως ή μεταφραστού με τό θέμα του, χωρίς την όποία τίποτα δέν μπορεί να γίνη της προκοπής. Ό τόμος είναι πλούσια και εκλεκτά ει- κονογραφημένος.

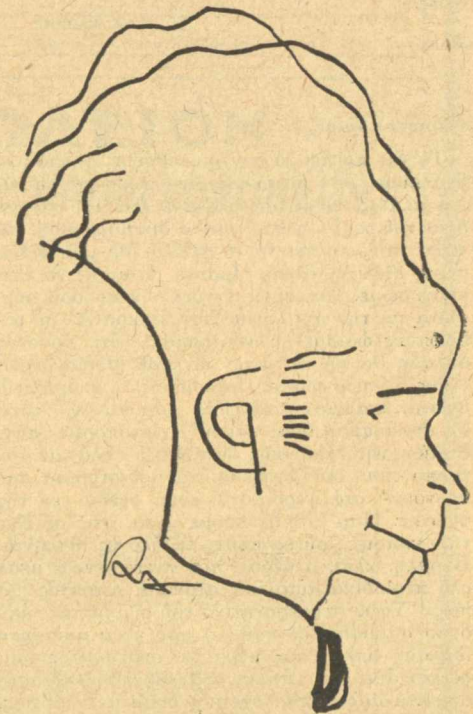
Δ. ΓΙΟΛΔΑΗΣ: ΑΠ' Τ' ΑΛΩΝΙΑ - ΤΟ ΜΑΣΙΜΟ

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Έκθεσις Δ. Γιολδάση—Ζάππειον.—Ό ζωγράφος Δ. Γιολδάσης με υπερεκατόν πίνακάς του πού εκθέτει εις τό Ζάππειον μέγαρον, παρουσιάζει συστηματικήν μελέτην του Θεσσαλικού τοπίου, και συνθέσεις του άγροτικού βίου της πατρίδος του.

Η εργασία του νέου καλλιτέχνου την όποίαν χαρακτηρίζει διάθεσις διακοσμητική και ευγενής χρωματισμός, είναι δείγμα τών προσπαθειών της νεότητος, ή όποία αναχωρούσα άπό την μικράν καλλιτεχνικήν παράδοσιν του τόπου μας, ζητεί να άτενίση με καθαρό βλέμμα σχήματα και χρώματα, και να εκδηλώση διά μέσον των τάς συγκινήσεις της. Η τέχνη μας ύπακούει εις τόν άπλούν ιστορικών νόμον κατά τόν όποιον δέν υπάρχουν ποτέ αυτοφρεις και αΐταρχεις αί πνευματικά δυνάμεις μιás χώρας, και πάντοτε κάθε παράδοσις, όσον μικρά και αν είναι, συντελεί εις την εξέλιξιν. Και ή πρώτη Έλληνική Ζωγραφική τών εκατόν Έλληνικών ετών, στηριχθεΐσα επί σφαλερών βάσεων, και επωρεασθεΐσα άπό τά εκάστοτε ξενικά ρεύματα, άνευρίσκει σιγά—σιγά τόν δρόμον της, πού είναι και ό δρόμος της Νεοελληνικής πνευματικής ζωής. Περί τούτου μαρτυρούν αί πλείοται άπό τός τελευταίαις εκθέσεις τών νέων καλλιτεχνών.

Ό Δ. Γιολδάσης έυστηματοποίησε κατά πρώτον λόγον την σπουδήν του τοπίου της Θεσσαλίας, εις τρόπον ώστε τό έργον του να έχει μιάν έσωτερικήν συνέθειαν και ποιητικήν αξίαν. Περιέβαλε με άγάπην την γην και τό δένδρον, γιατί εις τούς τόπους όπου άνεζήτησε

Ό ζωγράφος Γιολδάσης όπως τόν ειδε ό συνεργάτης μας κ. Κλώνης

τά σύμβολά του έζησε από παιδί. Έφυγε από την έπαρχία της Καρδίτσας από παιδί για να σπουδάσει την τέχνη της ζωγραφικής, πρωτοπαρουσιάστηκε με μιάν πρώτη του έκθεση εις τὰ βουνά των Αγράφων, όπου ήσυχα έπεδόθηκε εις την σπουδή της φύσεως.

Στους πίνακάς του, όπου περιγράφονταν ή ζωή του κάμπου και των βουνών, τὰ φαιά τοπεία και τὰ ήσυχα νερά, αί άτελείωτες χιονισμένες ήμέρες του χειμῶνος και ή μακροές νύχτες των σπιτιών, ό Γιολλάσης εκτυλίσσει τόν μύθο του, και άνιστορεί με σεμνό τρόπο τις περιπέτειες του ψυχικού του βίου.

Έβγεν άναχωρήσει επηρεασμένος από τόν ακαδημαϊσμό, προσεπάθησε να εκθέσει τας άνησυχίας του άμέσως εις τὰ τοπεία της Σαντορίνης και του Άγίου Όρους, ήδη δέ καταλήγει να εκδηλωθῆ με τὰ συγκεκριμένα καθαρά σχήματα και τὰ άπότομα παιγνίδια του φωτός.

Η σημερινή του άρχή είναι συγχρόνως και μιá όριστική βεβαίωσις για ό,τι θά επιχειρήσει εις τό έξῆς. Άπέδειξε ότι κατέχει τάλαντο, και ότι είναι από ιδιοσυγκρασίας ειλικρινής.

Άς επιχειρήσει να φέρη εις τό πρώτο πλάνο του ένδιαφέροντός του την άνθρωπινή φυσιογνωμία, άς άκούση άπαλαυτέρους ψιθύρους του κόσμου, άς πλησιάσει σιγά-σιγά με την εργατικότητα που τόν χαρακτηρίζει τις άπώτερες έννοιες των πραγμάτων, και τότε ή ζωγραφική του θά έλθῃ έγγύτερα προς μεγαλύτερες άλλήθειες.

ΚΛ. ΚΛΩΝΗΣ

«Πρωτοπορία».

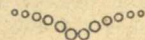
Τό ότι πρέπει να συγχρονισθοῦμε, δηλαδή να βγάλουμε από πάνω μας ένα σωρό προλήψεις και πλάνες, είναι μιá άλλῃθεια. Τό νέο περιοδικό του κ. Γιοφύλη, για να δικαιολογήσει τόν τίτλο του, πρέπει να συντελέσει σε μιá ουσιαστική εξέλιξη, όποτε είμαστε έτοιμοι να επικροτήσωμε. Άν όμως έννοιει την πρόοδο σύμφωνα με την αντίληψη που επικρατεί σε άνθρώπους ώρισμένης νοοτροπίας, ότι πρόοδος δηλαδή θά πῆ να γίνῃ με κάθε θυσία ευρωπαϊσμός, ή, πειδ σωστά, Παρισιάνος, ή, ακόμη πειδ σωστά, επαρχιακή παρωδία Παρισιάνου, — τότε, θά συνεισφέρει ίσως και ή «Πρωτοπορία», στην εξέλιξη της έλληνικής διάνοησης, αλλά με τόν τρόπο που συνεισφέρουν τὰ μονοστηρία που περνούν στα φερσίματά τους, σχέδια εκ της όθωνης. Παρ' ότι βλέπουμε μέσα στις σελίδες της κάποιες συνεργασίες αξιόλογες (Φιλήντα, Βαράλη, κλπ), ό άέρας που πνέει γενικά μέσα στο περιοδικό αυτό μας φαίνεται υποπτως κάπως. Έφος περιφρονητικό του σύμπαντος, απόδοση σημασίας σε κάθε τι που είναι *μοντέρνο* (δηλαδή άπλῶς και μόνο εκ συστήματος διακριτικό από ό,τι έγινε στο παρελθόν, άδιάφορον είναι άρλούμπα), σχετική δόση άνευλάβειας, άπαραίτητο έφόδιο του χειραφετημένου άνθρώπου κλπ. Φοβόμαστε λοιπόν, μήπως και οι νέοι σκαπανείς της πρόοδου πρένουν την έλευθερία

για άναρχία, την άκρισία για άυθορμητισμό, την άπιστία για άνεξαρτησία πνευματική, την άναίδεια για θάρρος στη ζωή, την πειθαρχία για σκλαβιά, τό σύστημα για σχολαστικότητα, τη διακριτικότητα για βλακεία, τόν ύστερισμό για ψυχικό ραφινάρισμα, τη θρησία κάθε που πέρασε για ξυπνάδα, τη σιαμαχία για μάχη έπική, τις ψευδαισθήσεις για αισθήσεις, μ' έναν λόγο, τόν εκφυλισμό για στοιχείο πρόοδου. Τις ύποψίες μας αυτές βεβαιώνει και τό μοναδικό έργο ευρωπαϊκής ζωγραφικής που κοσμεί τό τεῦχος, με τόν τίτλον «Άποτρίχωση». Τό κλισε αυτό είναι φανερό πως μπήκε, όχι για τὰ τεχνικά πλεονεκτήματά του, αλλά μόνο και μόνο για τόν φανταχτερό τίτλο «Άποτρίχωση», που βροντοφωνάζει πως οι *μοντέρνοι* δεν είναι σεμνότυφοι σαν κοράσια του παρθενωγαγείου, αλλά στένονται ύπεράνω «του καλού και του κακού». Παρ' όλα ταῦτα, από τό νέο περιοδικό περιμένουμε σοβαρότερη προσπάθεια, που θά δικαιώσει τόν τίτλο του, κι' όχι ξόπετσο ευρωπαϊκό όψιπλουτισμό.

ΑΔΑΛΕΙΑΤΡΑΛΟΙΑ

Θά πρέπει να γνωρίζουν ό,τι όσοι μας στέλνουν στίχους — και είναι άμφολλοι — ότι ή ποιήση δεν είναι τό εύκολότερο είδος στο όποιο μπορεί να κατάφυγη κανείς όταν ό χρόνος ή οι άτομικές του δυνάμεις δεν του επιτρέπουν να ζυγώσει τίποτ' άλλο. Ό ποιητής είναι ή άνώτερη εκδήλωση μιás κοινωνίας. Γι' αυτό σύντομα και δίχως να μπορούμε πλατυά να δώσουμε εξηγήσεις στον καθέναν δηλώνουμε πως τὰ ποιήματα με τούς κάτωθι τίτλους δεν εκρίθησαν δημοσιεύσιμα: Βαρυθυμία. — Στο πάγκο μας. — Φύλλα που πέφτουν και παλειό βιολί. — Άς πεθάνω και Μελαγχολία. — Γρηές. — Έλα. — Βιολί και Γυναικά. — Τό κλάμα ενός Γέροντ, Τι λέν οι θύμησης, Όπτασία, Όσες φορές φαντάστηκα. — Επιθυμία. — Αναλαμπή. — Στεργή Άπαντοχή. — Ευδορία των Ρόδων, Ήδυσπάθεια, Θλίψεις. — Δημοτικά Αιτωλίας. (Άπό τη σειρά αυτή θά δημοσιευθῆ «Οι Έλπίδες»). — Άκρόπολις. — *Τάσον Βαφειάδην*. Ό Έλλην Πελίν είναι διευθυντής του Μουσείου Βάζωφ και σ' αυτή τη διεύθυνση πρέπει ν' άποτανθῆτε. Έλληνικά πολύ καλά δεν ξέρει. Τόν βοηθῆ όμως πολύ ό φίλτατός του καθηγητής Άλεξάντρ Μπαλαμπάνης. Τό διήγημα και ή μελέτη σας θά δημοσιευθοῦν. — *Γ. Ιωάννου*. Λυπούμαστε που δεν μπορούσατε να δῆτε κει που υπάρχει τέχνη. Του Βασ., είναι τό σημερινό έξώφυλλο. Τι έχετε να πῆτε; — *Ν. Σαντοριναίων*. Τέτοια ζητήματα είναι άδύνατον να συζητηθοῦν με έπιστολές. Άν έχετε την Καλοσύνη περάστε από τό γραφείο μας να μιλήσωμε. — *Μ. Άλεξίου*. Περάστε από τό γραφείο μας.

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΟΙ ΕΞ ΠΡΩΤΟΙ ΤΟΜΟΙ ΕΠΙ ΠΙΣΤΩΣΕΙ

Οί 6 έκδοθέντες ήδη τόμοι πωλοῦνται με πίστωση 10 μηνών αντί δραχμών 1.800 έξ ὧν δραχμαί τριακόσιαι (300) προκαταβολικῶς αί δὲ 1.500 πρὸς
δραχμὰς (150) μηνιαίως.

Οί ἐπὶ πιστώσει ἀγορασταὶ παραλαμβάνουσι τοὺς ἔξ τόμους ἄμα ὑπογράφωσι τὸ συμφωνητικὸν καὶ προκαταβάλωσι τὰς δρ. 300.

Πωλήσεις καὶ ἐγγραφαὶ συνδρομητῶν εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἐταιρίας Λυκούργου 18, εἰς τὸ βιβλιοπωλεῖον Ξένων Ἐφημερίδων καὶ Περιοδικῶν Σταδίου 24 καὶ εἰς τοὺς ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις ἀνταποκριτάς.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ

Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ & Π. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ
ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ 5^Α

ΒΙΒΛΙΑ

ΙΑΤΡΙΚΑ

ΝΟΜΙΚΑ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ

ΛΕΞΙΚΑ ΚΤΛ.

ΜΕ ΜΗΝΙΑΙΑΣ ΔΟΣΕΙΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΙΣ "ΘΕΜΙΔΟΣ,, "ΚΩΔΙΚΟΣ,,

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ

ΕΔΡΑ : ΑΘΗΝΑΙ, ΦΕΙΔΙΟΥ 3
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΑΗΜΕΝΟΝ ΔΡΑΧ. 2.700.000
Μέτοχοι: Καλλιτέχναι Φιλότεχνοι — ή Έθνική Τράπεζα της Ελλάδος

ΤΜΗΜΑ ΩΔΕΙΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΟΔΟΣ ΦΕΙΔΙΟΥ 3

Διδάσκονται άπαντα τὰ όργανα και μαθήματα Μενωδία, Δραματική, Άπαγγελία, Ιστορία Μουσικής, Prima Vista, Ρυθμική σύστημα Dalcroze.

ΕΙΣ ΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΜΗΝΗ ΑΔΑΟΠΟΥΛΟΥ & Σιας Α. Άλεξάνδρας 15
ΔΗΜ. ΧΑΤΖΗΜΜΗΡΟΥΝΑ—Άχαρνών Σουρμελή
ΓΕΡ. ΣΑΛΒΑΝΟΥ—Κεραμείον—Έλεουσινών
ΛΕΟΝΤΕΙΟΝ ΛΥΚΕΙΟΝ—Τέρμα Πατησίων
ΡΑΔΕΛΦΟΝ ΠΡΟΤΟΠΑΠΑ—Πατησίων 306
ΜΙΧΑΗΛ ΠΙΤΙΔΗ—Παγκράτι
ΑΛ. ΖΕΡΒΟΥ—ΑΛΖΑΡΟΠΟΥΛΟΥ—Καλλιθέα
ΠΑΝ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ—Κηφισσιά
Ν. ΜΠΟΡΟΥΝΗ—Πειραιά
Μ. ΠΕΤΡΑΚΗ—Πειραιά
ΜΑΡΚΟΥ και ΜΑΚΡΗ—Ν. Φάληρον
Α. ΦΥΛΑΤΩ—Ν. Φιλαδέλφεια

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
> > ΧΑΛΚΙΔΟΣ
> > ΚΟΡΙΝΘΟΥ
> > ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ (ΚΡΗΤΗΣ)
ΚΡΗΤΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΧΑΝΙΩΝ (ΚΡΗΤΗΣ)
ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΧΙΟΥ
> > ΒΟΛΟΥ

Μέσος όρος φοιτώντων μαθητών κατ' έτος 2500

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ ΠΙΑΝΑ

ΜΟΝΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΗΜΟΤΕΡΩΝ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ
BLUTHNER CROTRIAN STEIN WEG NEUMEYER,
SORH Κ.Α.Π.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΤΕΜΑΧΙΑ

Όλα τὰ κλασσικά, παιδευογικά και νεότερα. Γίνονται δεκταί ιδιαίτεροι παραγγελίαι. Συνεργασία με τούς μεγαλύτερους έκδοτικούς οίκους τής Εδρώτης

ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

Βιολιά, βιόλες, βιολοντσέλλα, κοντραμπάσσα, μανδολίνα, κιθάρες, όλα τὰ είδη τών πνευστών όργάνων, έξαρτήματα παντός είδους μάντακι φιλαρμονικών, ρόλοι, πιανόλες, χρονόμετρα κλ.

ΤΜΗΜΑ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ

Άναλαμβάνει τήν έκδοσιν μουσικών τεμαχίων και έκδόσεις έργων διαφόρων μουσουργών.

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΚΕΥΩΝ ΚΑΙ ΧΟΡΔΙΣΜΑΤΩΝ

Χορδίζονται, λουστράρονται και επισκευάζονται παντός είδους πιάνα, πιανόλες και μουσικά όργανα από άριστους τεχνίτας.

“ΒΟΥΤΡΥΣ,,

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Κεφάλ. Μετοχικών και Άποθεματικών
Δρ. 60.000.000 τήν 31 Δεκεμβρίου 1927

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΠΡΑΤΗΡΙΟΝ:

ΟΔΟΣ ΑΘΗΝΑΣ ΑΡ. 27α

ΟΙΝΟΙ ΧΥΜΑ: Άλευκοί, έρυθροί,

γλυκείς, μωσχάτοι

ΟΙΝΟΙ ΕΙΣ ΦΙΑΛΑΣ: Έπιτραπέζιοι

έπιδόρπιοι, όρεκτικοί, τονωτικοί,

ΒΕΡΜΟΥΤ: Έκ παλαιοῦ μωσχάτου

Οίνου

ΜΑΥΡΟΔΑΦΝΗ: Άπαραμίλλος
ΠΑΛΑΙΟΝ ΑΠΟΣΤΑΓΜΑ ΟΙΝΟΥ “ΒΟΥΤΡΥΣ,”

ΤΥΠΟΥ ΚΟΝΙΑΚ

Έφάμιλλον τών καλλιτέρων Γαλλικών Κονιάκ

Πωλούνται εις όλα τὰ κέντρα καταναλώσεως

ΤΡΑΠΕΖΑ

ΚΟΣΜΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΚΕΦΑΛ. ΚΑΤΑΒΕΒΑΗΜΕΝΟΝ ΔΡ. 25.500.000

ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡ. 830.228

ΕΔΡΑ ΕΝ ΒΟΛΩ,

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

FILIALES

Τράπεζα Λαρίσης — Λάρισα

Τράπεζα Τρικιάλων — Τρίκαλα

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ

Εις όλας τὰς πόλεις τής Ελλάδος
και τὰς κενρωιότερας τού έξωτερικού

Ταμειυτήριον μέχρι 100.000 δραχμών

με 7 0/0. — Έκτελεί πάσης φύσεως

Τραπεζητικὰς εργασίας

Διά τὰ λάμψη τὸ σὸίη σας, μελαχειρίζετε
μόνον τὰ σποϊόνια

LAMBO

ΠΑΡΚΕΤΙΝΗ, ΒΕΡΝΙΚΙ ΥΠΟΔΗΜΑΤΩΝ,
ΥΓΡΑ & ΣΚΟΝΕΣ ΜΕΤΑΛΛΩΝ

Ι. ΛΟΥΪΖΙΔΗΣ

ΧΕΙΡΟΥΡΓΟΣ ΟΔΟΝΤΟΪΑΤΡΟΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΟΣ ΤΗΣ ΟΔΟΝΤΟΪΑΤΡ. ΣΧΟΛΗΣ ΠΑΡΙΣΙΩΝ Ε.Α.Ρ.

Έπί τετραετιαν ειδικῶς εκπαιδευθείς εν Παρισίοις. Έργασθείς επ' άριστόν εν τοις νοσοκομείοις τών Παρισίων SANBOISIER ST.ANTOINE και PITIE. Όλιγοήμερος άνώδυνος έγγυημένη θεραπεία παθήσεων στόματος και όδόντων.
Έπιστημονική εφαρμογή Γεφυρών και όδοντοστοιχιών.

ΧΑΛΚΟΚΟΝΔΥΛΗ 44 ΟΜΟΝΟΙΑ

Σ. ΛΟΥΪΖΙΔΗΣ

ΙΑΤΡΟΣ

ΣΥΦΙΛΙΑΘΟΛΟΣ - ΟΥΡΟΛΟΓΟΣ - ΓΥΝΑΙΚΟΛΟΓΟΣ

Σπουδάσας επί μακρόν εν Παρισίοις, εις τὰ τελειότερα Νοσοκομεία (ST. LOUIS, NECHER SARI-BOISIÈRE) τὰ σφιλιδολογικά, Ουροποιογεννητικά, Γυναικολογικά νοσήματα.

ΔΕΧΕΤΑΙ 9 π. μ.—1 1/2 μ. μ.
και 4 1/2—8 1/2 μ. μ.

58 ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΟΜΟΝΟΙΑ

Η οδοντόκρεμα ΚΟΛΥΝΟΣ καθαρίζει τους οδόντας, τα ούλα, το στόμα αλόκληρον.

Τα αντισηπτικά της συστατικά καταστρέφουν τας επικινδύνους νοσογενείς έστιας τού στόματος, είναι προστατευτική κατά τής οδονταλγίας, τής σήψεως, τής ουλίτιδος και τής γενικής εξασθενήσεως.

Δοκιμάσατε την ΚΟΛΥΝΟΣ επί μιας ξηράς ψηκτρας. Θα αισθανθήτε την καθαριότητα και δροσερότητα τού στόματος.

ΚΟΛΥΝΟΣ

ΟΔΟΝΤΟΚΡΕΜΑ

ΜΟΝΟΣ ΠΡΟΝΟΜΙΟΥΧΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΜΩΡΙΣ ΦΑΡΑΤΖΗ

4 Ευριπίδου 4 ΑΘΗΝΑΙ

rêve d'or

Poudre

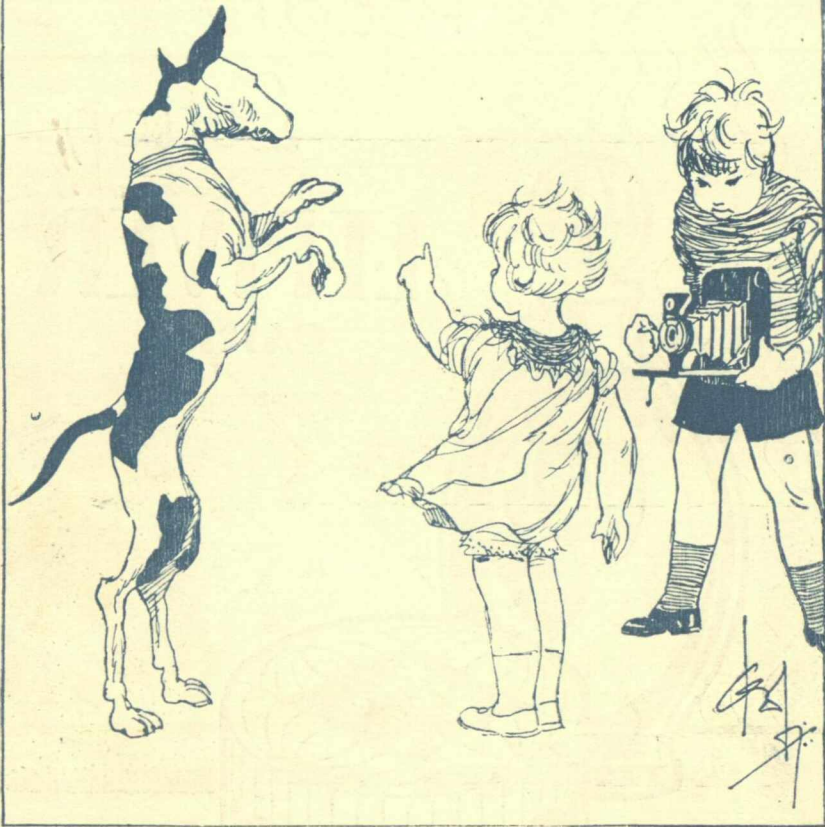
Lotion

L.T. PIVER
PARIS

"GRECA"

KODAK

Ένα KODAK διατηρεί ζωντανές τὰς ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας τῶν παιδιῶν σας.

Ζητήσατε τὰ νέα μας μονέλα.

                     Ὁ χειρισμός των εἶναι ἀπλούστατος.

ΤΙΜΑΙ ΑΠΟ 230 ΔΡΑΧΜΑΣ ΚΑΙ ΑΝΩ